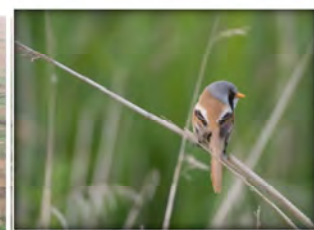

Broedvogelonderzoek In Het Verdronken Land van Saeftinghe 2012

Wannes Castelijns, Alex Wieland, Marc Buise, Erik Speksnijder & Pepijn Calle

Broedvogelonderzoek In Het Verdrongen Land van Saeftinghe 2012

Wilhelminadorp, februari 2014

Stichting Het Zeeuwse Landschap
Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Auteurs: Wannes Castelijns, Alex Wieland, Marc Buise, Erik Speksnijder & Pepijn Calle
Projectleider: Chiel Jacobusse

Foto's voorkant: Erik Speksnijder
Luchtfoto voorkant: Wannes Castelijns

Vogelfoto's in het rapport zijn afkomstig van: Chiel Jacobusse & Erik Speksnijder

Inhoud

VOORWOORD.....	7
DANKWOORD	7
SAMENVATTING.....	8
1 INLEIDING	11
2 GEBIEDSBESCHRIJVING.....	12
2.1 ALGEMEEN	12
2.2 VEGETATIE	12
2.3 STATUS	12
2.4 BEHEER	13
2.5 BESCHRIJVING VAN DE DEELGEBIEDEN	13
3 METHODE.....	17
3.1 ALGEMEEN	17
3.2 SOORT SPECIFIEKE METHODIEK	18
Meeuwen	18
Gauwe Gans.....	18
Bruine Kiekendief.....	18
3.3 INVLOED VAN WEER EN GETIJ	18
4 SOORTBESCHRIJVINGEN	21
Gauwe Gans.....	22
Grote Canadese Gans	23
Brandgans	23
Nijlgans	24
Bergeend	24
Wilde Eend	25
Krakeend	26
Pijlstaart.....	27
Slobeend	27
Wintertaling.....	28
Zomertaling	29
Kuifeend	29
Slechtvalk	29
Bruine Kiekendief.....	30
Patrijs.....	31
Fazant.....	31
Kwartel.....	32
Wattal	32
Porseleinhoen.....	34
Kwartelkoning	34
Waterhoen	34
Meerkoet.....	35
Scholekster	36
Kluut.....	36
Kleine Plevier.....	38
Strandplevier.....	38
Bontbekplevier.....	40
Kievit	40
Grutto	41
Tureluur.....	41
Zwartkopmeeuw	42
Kokmeeuw	43
Stormmeeuw	45
Kleine Mantelmeeuw	45
Zilvermeeuw	46
Geelpootmeeuw	49

<i>Visdief</i>	50
<i>Holenduif</i>	51
<i>Houtduif</i>	52
<i>Koekoek</i>	52
<i>Veldleeuwerik</i>	53
<i>Boerenzwaluw</i>	53
<i>Graspieper</i>	53
<i>Gele Kwikstaart</i>	55
<i>Engelse Kwikstaart</i>	56
<i>Witte Kwikstaart</i>	56
<i>Winterkoning</i>	56
<i>Blauwborst</i>	57
<i>Zwarte Roodstaart</i>	58
<i>Roodborsttapuit</i>	58
<i>Tapuit</i>	58
<i>Graszanger</i>	59
<i>Sprinkhaanzanger</i>	59
<i>Snor</i>	60
<i>Rietzanger</i>	61
<i>Grasmus</i>	62
<i>Baardman</i>	63
<i>Kauw</i>	64
<i>Zwarte Kraai</i>	64
<i>Ekster</i>	64
<i>Putter</i>	65
<i>Kneu</i>	65
<i>Rietgors</i>	66
LITERATUUR	67
OVERIGE BRONNEN	68
BIJLAGEN	69
BIJLAGE 1A: LIGGING SAEFTINGHE	70
BIJLAGE 1B: DEELGEBIEDEN	71
BIJLAGE 2: OVERZICHTSTABEL SOORTEN	72
BIJLAGE 3: SOORTKAARTEN	74

Voorwoord

Voor u ligt een rapport als verslag van de 3de integrale broedvogelkartering van Saeftinghe. Het is bedoeld als vastlegging van alle feiten en ervaringen en het maken van vergelijkingen met het verleden. Hiermee kan in de toekomst wederom een goede vergelijking gemaakt worden.

Dankwoord

Dit onderzoek is voor een groot deel uitgevoerd door vrijwilligers. Deze hebben bij elkaar circa 1200 uur veldwerk verricht. Zonder hulp van deze vrijwilligers is het ondoenlijk een broedvogelinventarisatie in het Verdrongen Land van Saeftinghe uit te voeren. Wij zijn deze vrijwilligers dan ook bijzonder dankbaar voor hun geleverde inspanning.

Medewerkers broedvogelinventarisatie:

Corné Bogaert, Huub Bun, Ingrid den Hartog, Kees van Bremen, Barbara de Coninck, Guus Harts, Ron d'Hondt, Marc Jeurissen, Cathy Maas, Jean Maebe, Bernard Messiaen, Joop Millenaar, Hans Molenaar, Wim Neve, Jozef van Overmeeren, Diny de Putter, Dianne Raanhuis, Hans Raanhuis, Fonny Roels, Ronny van der Sijpt, Mark Snyders, Stefaan Thiers, Marc den Toonder, Alex Van Herrewege, Walter Van Kerkhoven (broedonderzoek bruine kiekendief), Frits van Velzen en Wim Wisse.

Naast al deze vrijwillige medewerkers zijn er een aantal betaalde krachten actief geweest tijdens dit veldwerk. De betrokken medewerkers betreft de auteurs van dit rapport. Marc Buise is voor dit project speciaal ingehuurd. Hij coördineert jaarlijks het de broedvogelmonitoring in de proefvlakken van Saeftinghe vanuit de Steltkluut en heeft een belangrijk deel van het veldwerk en de organisatie van deze integrale inventarisatie uitgevoerd.

Samenvatting

Samen met vele vrijwilligers van Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut heeft Het Zeeuwse Landschap de 3de integrale broedvogelkartering van Het Verdrongen Land van Saeftinghe uitgevoerd. Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een buitendijks schorrengebied in het uiterste oosten van de Westerschelde. Met laagwater valt circa 3.800 ha droog, circa 2.250 ha ligt boven het gemiddelde niveau van hoogwater en is begroeid met schorvegetatie typerend voor een brakwaterschor.

Ondersteund met de vanaf 2006 jaarlijks geïnventariseerde bmp-plots kunnen vergelijkingen gemaakt worden tussen de broedvogelkartering van 1997, 2004 en 2012. Aan de hand hiervan blijkt dat sommige soorten vooruit gaan en andere achteruit.

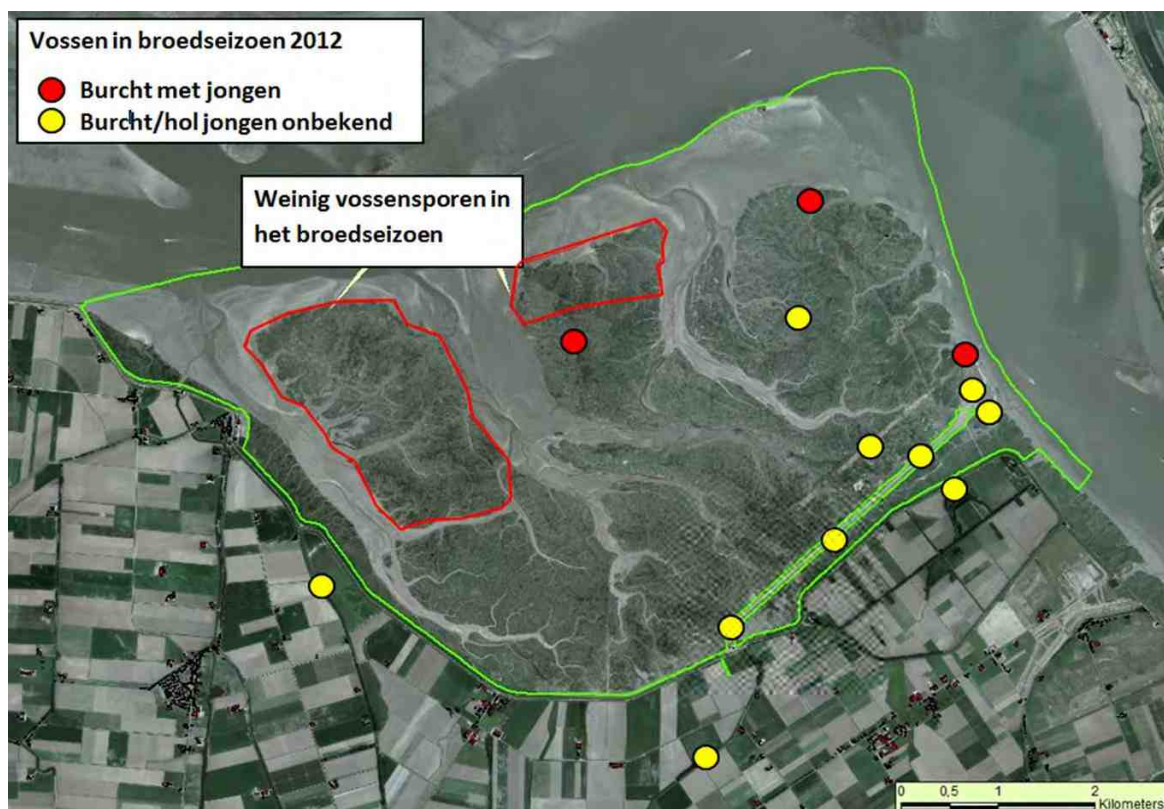
Saeftinghe is in de loop der jaren soortenrijker geworden. Tijdens de inventarisatie van 1997 zijn er 55 soorten vastgesteld, in 2004 waren dat er al 65 en in 2012 zijn dat er 67. De enige soort die echt verdwenen is sinds 1997, is de grauwe gors. De nieuwkomers bestaan in Saeftinghe onder andere uit exoten als Canadese Gans en Nijlgans die integraal toenemen in West-Europa. Een andere nieuwkomer is de Slechtvalk. Deze soort broedt op de radartoren. De opkomst van deze soorten is niet toe te schrijven aan veranderingen in het gebied, maar van een integrale opkomst in West-Europa.

De echte explosieve toename is te vinden in de soorten van de riet(ruigte) velden, zoals bijvoorbeeld de sprinkhaanzanger (32 in 2012) en snor (24 in 2012), deze soorten kwamen voor 1997 niet of nauwelijks voor. Soorten die wel al behoorlijk aanwezig waren voor 1997 maar sterk toenemen zijn: kleine karekiet (verdubbeld sinds 1997) en baardman (van 8 naar 200). De opkomst van riet wordt door de aantalsontwikkeling van deze soorten goed geïllustreerd. kleine karekiet broedt al lang in Saeftinghe, terwijl soorten van goed ontwikkeld riet, of grote oppervlakten riet, zoals baardman en snor, zich duidelijk pas later hebben gevestigd. De sprinkhaanzanger is pas voor het eerst vastgelegd vastgesteld in 2004.

Een andere soort die toeneemt in Saeftinghe, is de bruine kiekendief. Deze lijkt Saeftinghe te verkiezen boven de kreken van Zeeuws-Vlaanderen. Mogelijk gestuurd door de predatiedruk van vossen. De vos is inmiddels ook een vaste bewoner in Saeftinghe. Het broedsucces van de bruine kiekendief was in 2012 bijzonder laag, waarbij predatie door de opkomende vos en zwarte kraai waarschijnlijk een belangrijke rol speelden. Andere soorten waarvan de aantallen zijn afgenomen zijn: wilde eend, slobbeend, meerkoet, waterhoen, zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw. Deze soorten vormen samen met de ganzen de belangrijkste prooi voor de vos. Het zijn de relatief grote en eenvoudige prooien die op de grond broeden. Ook het vestigingspatroon van de broedlocaties is aangepast. De broedlocaties zijn dieper in het gebied geconcentreerd in de moeilijker bereikbare terreindelen. De meeste van de bovengenoemde soorten gingen voor de vestiging van de vos nog vooruit (met name wilde eend en meerkoet). De oorzaak van de eerdere toename werd mogelijk veroorzaakt door de verdere verzoeting van het gebied. De vos die zich pas rond 2007 permanent vestigde zorgde voor een achteruitgang. De waterral die haar nest beter verstopt, neemt nog steeds toe.

Voor holenduif, houtduif, graspieper, gele kwikstaart, blauwborst en kneu is de verklaring van de afname minder duidelijk. Deze achteruitgang is niet direct te relateren aan een verandering in het gebied of directe omgeving. Voor blauwborst en graspieper lijkt de afname in Zuidelijk Nederland en België een integrale ontwikkeling. Deze ontwikkeling wordt gerelateerd aan de klimaatsverandering (Bron: Natuurpunt, een interpretatie van 'A climat atlas of the European breeding birds'). Ook gele kwikstaart neemt af ten opzichte van 2004, maar of er daadwerkelijk van een afname gesproken kan worden moet de toekomst uitwijzen, de bmp laat een minder drastische afname zien en geeft ook een fluctuatie over de jaren weer.

Het aantal territoria kustbroedvogels is afgenomen. Visdieven broeden traditioneel op veekvelden langs de randen van het noordelijk en westelijk deel van het schor. Het broedresultaat lijkt hier de laatste jaren bijzonder laag. Oorzaken hiervoor zijn verspoeling van de nesten en een geringe hoeveelheid voedsel (kleine vis) voor de jongen. Het aantal broedende plevieren schommelt jaarlijks. Dit hangt samen met de intensiteit van het onderzoek (de nesten zijn lastig te vinden), bovendien past dit in het beeld van deze pioniersoorten. Ook het aantal kluten is afgenomen. Een groot deel hiervan broedt in de nieuwe natuurterreinen in het Antwerpse havengebied en in de Prosperpolder. Hier zijn de laatste jaren ook grote kolonies kokmeeuwen en zwartkopmeeuwen ontstaan.

Afbeelding 1: Gevonden burchten in het broedseizoen van 2012.

Soort	2004	2012	Soort	2004	2012
Baardman	136	200	Kuifeend	7	14
Bergeend	188	382	Kwartel	1	2
Blauwborst	454	293	Kwartelkoning		2
Boerenwaluw	3	11	Meerkoet	110	21
Bontbekplevier		1	Merel	1	
Bosrietzanger	2	3	Nijlgans	3	3
Brandgans	1	1	Patrijs	4	3
Bruine Kiekendief	27	32	Pijlstaart		5
Soepeend		5	Porseleinhoen	2	6
Eider	1		Putter	2	4
Ekster		3	Rietgors	809	869
Engelse Kwikstaart	3	4	Rietzanger	299	236
Fazant	25	24	Roodborsttapuit	5	10
Fitis	1		Scholekster	401	386
Geelpootmeeuw		1	Slechtvalk		1
Gele Kwikstaart	876	460	Slobeend	43	19
Grasmus	5	8	Snor	11	24
Graspieper	568	338	Spreeuw		1
Graszanger	19		Sprinkhaanzanger	2	32
Grauwe Gans	312	335	Stormmeeuw	1	1
Grauwe Gors	1		Strandplevier	5	7
Groenling	2		Tapuit	1	2
Grote Canadese Gans	10	111	Tureluur	1594	1492
Grutto	9	7	Veldleeuwerik	32	22
Holenduif	42	29	Visdief	15	536
Houtduif	51	23	Waterhoen	59	6
Huismus	6		Waterral	107	231
Kauw	6	7	Wilde Eend	1275	626
Kievit	65	48	Winterkoning	14	2
Kleine Karekiet	421	602	Wintertaling	1	3
Kleine Mantelmeeuw	266	70	Witte Kwikstaart	14	12
Kleine Plevier	5	1	Zilvermeeuw	8113	3735
Kluut	87	14	Zomertaling	2	2
Kneu	57	22	Zwarte Kraai	2	14
Koekoek		6	Zwarte Roodstaart	2	1
Kokmeeuw	45	279	Zwartkopmeeuw	9	4
Krakeend	41	48	TOTAAL	16.681	11.702

Rood is een soort die opgenomen is op de Rode Lijst, **vet** is een kwalificerende soort die opgenomen is in Natura 2000 Westerschelde & Saeftinghe.

1 Inleiding

In deze rapportage zijn de resultaten verwerkt van broedvogelinventarisatie in het Verdrongen Land van Saeftinghe (ligging, zie bijlage 1A) uit 2012. Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een belangrijk gebied voor vogels, met name als rust- en foerageergebied, maar zeker ook als broedgebied. Sinds 1988 worden er watervogeltellingen gehouden, zowel met hoog als met laagwater. Deze tellingen gebeuren maandelijks, met uitzondering van de maanden april, mei en juni. In deze maanden zijn de grote groepen vogels vertrokken naar noordelijke broedgebieden of vallen ter plaatse uiteen in broedparen. Om een goed inzicht te krijgen in het ontwikkelen van de broedvogelpopulatie streeft Het Zeeuwse Landschap ernaar ook de broedvogels van Saeftinghe periodiek in kaart te brengen. Vorige broedvogelinventarisaties zijn uitgevoerd in 1997 en 2004. Het doel van de broedvogelinventarisaties is de ontwikkeling van de broedvogels vast te stellen. Aan de hand van de gevonden resultaten kan het beheer eventueel aangepast worden.

Een broedvogelinventarisatie in Het Verdrongen Land van Saeftinghe is zeer arbeidsintensief. Hulp van deskundige vrijwilligers is hierbij essentieel. Het Zeeuwse Landschap werkt daarom bij deze inventarisatie samen met de vogelwerkgroep van de Natuurbeschermingsvereniging 'De Steltkluit'. Een belangrijk deel van het veldwerk gebeurt door 'De Steltkluit'. Een aantal moeilijker te bereiken deelgebieden, het coördineren, ondersteunen en het verwerken van de inventarisatiegegevens gebeurt door medewerkers van Het Zeeuwse Landschap.

Ten behoeve van de inventarisatie is Saeftinghe onderverdeeld in deelgebieden. Ieder deelgebied kan in één ochtend geïnventariseerd worden.

Om de trends van belangrijke broedvogels te kunnen volgen, worden de in kolonie broedende kustvogels en kustpioniervogels jaarlijks geïnventariseerd. Daarnaast worden er sinds 2006 jaarlijks enkele proefvlakken op alle broedvogels geïnventariseerd. Hiervan wordt het veldwerk en de coördinatie grotendeels door vrijwilligers van de Vogelwerkgroep van de Steltkluit uitgevoerd. Alle in Saeftinghe verzamelende vogelgegevens worden gebruikt voor het optimaliseren van het beheer. De gegevens worden verstrekt aan Sovon Vogelonderzoek Nederland en Rijkswaterstaat. Een overzicht van alle lopende en uitgevoerde onderzoeken is te vinden op de website www.saeftinghe.eu

2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Algemeen

Het Verdrongen Land van Saeftinghe, kortweg Saeftinghe, is een brakwaterschor dat gelegen is in het oostelijk deel van de Westerschelde, zie bijlage 1A. Het wordt begrensd door de vaargeul (aan de noordzijde) en de zeedijk (aan de zuidzijde). Met laagwater valt circa 3.800 ha droog, circa 2.250 ha ligt boven het gemiddelde niveau van hoogwater en is begroeid met schorvegetatie typerend voor een brakwaterschor. De aangrenzende schorren die in dit rapport tot Saeftinghe worden gerekend zijn: Schor Kruispolder (33 ha begroeid) en het Sieperdaschor (100 ha begroeid), zie bijlage 1B. De afname van de saliniteit is van west naar oost goed zichtbaar in de vegetatie. Het beheer wordt uitgevoerd door stichting Het Zeeuwse Landschap (HZL).

Tweemaal per vijftig uur stroomt nutriëntrijk zee- en rivierwater het Verdrongen Land van Saeftinghe binnen. Het schor wordt doorsneden door drie grote geulen waardoor het water in en uit het gebied stroomt, van west naar oost zijn dit: Speelmansgat, IJskelder en Hondegat. Deze geulen lopen van noordwest naar zuidoost. Op deze geulen komen de talloze krekens en kleine geulen uit die doordringen tot het gehele schor.

Het gemiddelde getijverschil bij Saeftinghe is groot, het bedraagt hier op de Westerschelde gemiddeld circa vijf meter. Tweemaal per maand is er springtij en tweemaal per maand doortij. Bij springtij komt het water hoger dan normaal, bij doortij minder hoog. Een springtij in combinatie met wind uit westelijke of noordelijke richting kan er voor zorgen dat het water wordt opgestuwd en het schor overspoeld. Voor de broedvogels is deze mate van overspoeling en frequentie een sterk bepalende factor voor het broedsucces. Iedere keer als het schor overstroomt, wordt er sediment afgezet. Het schor hoogt door dit proces op. Direct langs de geulen wordt het zwaardere, zandige materiaal afgezet op de zogenaamde oeverwallen. Deze vormen de hoogste punten van het schor. De lichtere kleideeltjes bezinken pas later in de daar achterliggende kommen. Erosie vindt in dit gebied netto alleen plaats in de vorm van kliferosie, afslag van steile schoroevers; maar ook van de schorren zonder kliffen grenzend aan de stranden aan de noordzijde (konijnenschor/marlemontseplaat en blauwe plaat). Afslag van het schor vindt voornamelijk plaats op de schordelen langs de Westerschelde en vrijwel overal langs de hoofdgeulen.

2.2 Vegetatie

De hoge oeverwallen worden gedomineerd door zeekweek (*Elymus athericus*). Op de lagere oeverwallen groeit vooral zilt rood zwenkgras (*Festuca rubra-litoralis*), en spiesmelde (*Atriplex prostrata*). In de kommen overheerst heen (*Scirpus maritimus*), engels slijkgras (*Spartina anglica*) en zeeaster (*Aster tripolium*). Plaatselijk zijn in de kommen vegetaties aanwezig van schorrenzoutgras (*Triglochin maritima*), zeeweegbree (*Plantago maritima*), echt lepelblad (*Cochlearia officinalis*), zeeaster en op de slecht ontwaterde, minder zoute delen groeit riet (*Phragmites australis*). Op de relatief jonge schorren zijn zeeaster en in mindere mate engels slijkgras dominant. De zoutgradiënt neemt af van west naar oost, dit is ook in de vegetatie terug te vinden. In het oosten hebben zich mede daardoor de grootste rietvelden kunnen ontwikkelen. In deze rietvelden bevinden zich vaak grote oppervlakten met veek (een aangespoeld pakket van plantenresten). Het veek werkt verstikkend zodat hier pas in de loop van het voorjaar jong riet doorheen komt. In het begin van het broedseizoen is de rietvegetatie hier ijl. Ook oeverwallen en kommen, kunnen bij springtij bedekt raken met een laag veek. Die worden na enkele jaren weer overwoekerd met spiesmelde.

2.3 Status

Saeftinghe maakt ook onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur en geniet op nationaal niveau bescherming via de Natuurbeschermingswet. Het gebied is internationaal aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied.

2.4 Beheer

Saefthinghe wordt vooral gevormd door natuurlijke processen. Menselijk ingrijpen wordt tot een minimum beperkt. Van oudsher werd een groot deel van het schor begraasd met schapen. De schaapskudden werden echter steeds minder aantrekkelijk en er werd overgeschakeld op begrazing met runderen. De runderen begrazen het schor onder aan de zeedijk en gasdam tussen Emmadorp en de oostgrens van het schor, zie bijlage 1C. Bij hoogwater zoeken de runderen de hogere delen van het schor op. Bij laagwater trekken ze het schor weer in. Dit patroon wordt mede gestuurd met het aanbieden van drinkwater op vluchtheuvels onder aan de dijk. De begrazingsintensiteit in de omgeving van de drinkbakken en dammen is het hoogst. De noordzijde van het beweidingsgebied wordt begrensd door een schrikdraad, ook tussen de diverse begrazingseenheden staat schrikdraad op de scheiding. Deze draad wordt jaarlijks voor het seizoen in orde gemaakt en na het seizoen aan de grond gelegd.

2.5 Beschrijving van de deelgebieden

Voor de ligging van de deelgebieden, zie bijlage 1B.

Deelgebied 1

Deelgebied 1 is gelegen tussen Baalhoek en Paal. Het schor wordt niet begraasd. Tegen de Schelde bestaat de vegetatie grotendeels uit heen. Dichter tegen de dijk en op de oeverwallen is het schor wat hoger gelegen, hier wordt de vegetatie gedomineerd door zeekweek. Dit deelgebied wordt doorsneden door een uitwateringskanaal waar, via het gemaal Paal, zoet polderwater het Speelmansgat in wordt geloosd. Door het periodiek baggeren van deze geul ligt rondom deze geul een hoge rug. De vegetatie bestaat hier uit fioringras met heen. Er staat een enkele struik en er zijn enkele droge kleine rietveldjes. In het westelijk deel ligt langs de dijk een lager gelegen rietveld. Langs dit deelgebied kan men aan de buitenzijde van de zeedijk al dan niet met hond wandelen en fietsen.

Deelgebied 2

Tussen de jachthaven van Paal, Emmadorp, de zeedijk en het Speelmansgat ligt deelgebied 2. In het meest westelijke deel van dit deelgebied konden voorheen schapen die op de zeedijk graasden het schor in. Momenteel vindt er geen begrazing meer plaats op dit deel van de zeedijk. In het westelijk deel ligt een spuikom en de jachthaven van Paal. De vegetatie bestaat vooral uit heen met plaatselijk zeeaster en zeekweek langs de talloze geulen die haaks op de dijk staan. Verder zijn er diverse rietvelden o.a. langs de spuikom en de dijk. Hoe verder naar het oosten hoe smaller het schor. Bovendien ligt in het uiterste oosten het zogenaamde ruige laarzenpad dat vrij toegankelijk is en dat ook bij excursies veelvuldig wordt gebruikt; daardoor lopen er enkele paden door het gebied. Hier vindt extensief begrazing met schapen plaats vanaf de dijk.

Deelgebied 3

Ter hoogte van Emmadorp ligt deelgebied 3 onder langs de zeedijk, van de vluchtheuvel ter hoogte van de voormalige Emmahaven tot aan de Rijksdam. In dit gebied komen de meeste bezoekers. Hier ligt namelijk een plankierpad wat vrij toegankelijk is en alle excursies starten en eindigen hier. Een deel van dit gebied wordt begraasd door koeien, voornamelijk langs de Rijksdam. Rond het plankierpad graasden voorheen schapen. De vegetatie bestaat hoofdzakelijk uit heen en zeeaster in de kommen, en zeekweek op de oeverwallen. In het westelijk deel van het deelgebied, op de plaats van de voormalige schapenbegrazing, bestaat de vegetatie nog uit een vrij stevige korte grasmatten. De vegetatie wordt hier gedomineerd door gewoon kweldergras. Dit is een relicteffect van de schapenbegrazing.

Deelgebied 4

Dit gebied wordt ook wel het excursiegebied genoemd. Het bevindt zich ten zuiden van de Schelpkreek en tussen het Speelmansgat en de Rotte Geul, aan de westzijde wordt het begrensd door de Rijksdam. In dit gebied bevinden zich grote heenvelden met plaatselijk zeeaster en spiesmelde. Het schor wordt aan de randen van het gebied doorsneden door kleine en middelgrote geulen met op de oeverwallen zeekweek. In het midden van het gebied bevindt zich een, met palen gemarkeerde vluchtroute. Deze route volgt de waterscheiding. Op deze slecht ontwaterde strook bevinden zich rietveldjes tussen de heen. Naast deze route zijn er diverse excursiepaden met een vertrapte bodem aanwezig, waarop veel zeekraal en langs de randen zeeveegbree groeit. In het westelijk deel is ook een vluchtheuvel (genaamd De Heuvel) met daarop de enige boom (een aangeplante wilg) in het westelijk deel van Saeftinghe. Daar onder heeft zich weer een vlierstruik gevestigd. Ten westen van de heuvel in de kommen groeit ook frequent schorrezoutgras.

Deelgebied 5

Deel gebied 5, genaamd de "Graauwse Plaat", is al lang geen (zand)plaat meer, maar een stuk oud schor (evenals de als Marlemontse plaat). Dit schor ligt ingeklemd tussen vier grote geulen: de Schelpkreek, de (voormalige) Spauwer, de IJskelder en het Speelmansgat. Deze hebben er voor gezorgd dat de randen van het gebied vrij hoog zijn (oeverwallen). De buitenste oeverwal wordt door vele kleine geultjes doorsneden. Daarnaast wordt het deelgebied vanuit het noorden doorsneden door een vrij grote geul, die in oostelijke richting afbuigt. Ook deze geul heeft oeverwallen, begroeid met zeekweek. Tussen de oeverwallen liggen de kommen. De vegetatie bestaat hier voornamelijk uit heen; in het westelijke deel groeit ook veel schorrezoutgras met hier en daar kweldergras. In het gebied liggen enkele rietveldjes en heel wat kleine rietplukken.

Deelgebied 6

Het Konijnenschor, heeft een hoge differentiatie tussen oud en nieuw schor. Het ligt tussen de mondingen van het Speelmansgat en IJskelder, en ten noorden van de (voormalige) Spauwer. De Spauwer was dertig jaar geleden nog een ondiepe maar brede modderige geul, tussen het Konijnenschor en de Graauwse Plaat. In de loop der jaren is deze voor een grootdeel dichtgegroeid. Het zuiden en westen van het Konijnenschor is daardoor nog relatief jong (laag gelegen) schor dat regelmatig overstroomt. Het zuidelijke en westelijke deel bestaat voornamelijk uit zeeaster, met langs de randen pioniervegetatie met zeekraal en engels slijkgras. In het noorden en oosten bestaan de randen van het deelgebied voornamelijk uit zeekweek, met riet en heen in de kommen.

Deelgebied 7

Begrensd door een uitloper van de IJskelder en de Rotte Geul ligt een smal stuk schor. Evenwijdig aan de uitloper van de IJskelder loopt de Rijksdam, deze eindigt in dit deelgebied ter hoogte van de Eerste Platte Plaat. Het schor bestaat op de waterscheiding voornamelijk uit heen, op de oeverwallen van de kleine geultjes groeit zeekweek. Het schor wordt begraasd door runderen, maar doordat het redelijk ver van de dijk ligt, is de begrazing zeer extensief.

Deelgebied 8

Grenzend aan de zuidzijde van de Eerste Platte Plaat ligt dit gebied. Aan de randen van het gebied liggen vele kleine geultjes met op de oeverwallen zeekweek. In het midden van het gebied liggen diverse kleine rietvelden. Het gebied wordt aan de zuidzijde extensief begraasd door runderen.

Deelgebied 9

Dit gebied ligt langs de zeedijk, ten oosten van de Rijksdam tot aan de eerste heuvel langs de Gasdam. Doordat dit gebied wat verder weg ligt van de grotere geulen is de ontwatering erg matig. Na een hoge springvloed of na regen blijft in de kommen onderaan de dijk langdurig water staan. Deze zijn veelal onbegroeid. Aan de voet van de dijk ligt soms een veekpakket, het grootste oppervlak ligt in de hoek tussen Gasdam en zeedijk. In het westelijk deel liggen wat stroken met

gewoon kweldergras. In de rest van het gebied bestaat de vegetatie voornamelijk uit heen. Er zijn ook enkele rietvelden. Tot in de jaren tachtig werd dit gebied extensief beweide door een kudde schapen. Door kleine ingrepen (opwerpen van kleine dammetjes en graven van kleine geultjes) probeerde de herder zoveel mogelijk kweldergrasvelden te kweken. Deze zijn door de koeien sterk vertrapt tot holle bollige reliëf.

Deelgebied 10

Dit gebied begint in het begraasde gedeelte onderaan de Gasdam en strekt zich tussen de Eerste en de Tweede Platte Plaat uit. Hoe verder naar het noordwesten, hoe extensiever de begrazing tot aan het raster. Het noordwestelijk deel van dit deelgebied valt buiten het begraasd gebied. Langs de Gasdam bestaat de vegetatie nog vooral uit schorrezoutgras, rood zwenkgras, fioringras en heen. Noordelijker vooral heen met op de oeverwallen gewoon kweldergras en langs de randen zeeaster en zeekraal, tot aan het raster. Ten westen van het raster heen en zeekweek, met hier en daar rietpluk of rietveldje.

Deelgebied 11

De Marlemontsche Plaat is een oud schor. Het is zandig en droog en wordt nauwelijks doorsneden door grote geulen. De zandige kern is te verklaren doordat dit gebied net als de Grauwse Plaat ontstaan is als een opwas. Dit heeft voornamelijk te maken met de ligging, dicht bij de Westerschelde. Aan de zuidzijde bestaat de vegetatie vooral uit heen. Aan de noordoostzijde groeit veel zeeaster, zuidelijk hiervan overheerst zeekweek. Verspreid over het gebied liggen diverse rietveldjes en een paar grotere rietvelden. Aan de noordzijde zijn hier en daar gewone zoutmelde (erg lokaal) en zeekraal vegetaties. Op de oeverwallen in het gebied staat zeekweek, sommige zijn kaal of bedekt met veek.

Deelgebied 12

Tussen de Tweede Platte Plaat en het Hondegat ligt dit deelgebied. Dit deelgebied wordt op beide lange zijden doorsneden door vele kleine geulen, met zandige oeverwallen. De zuidzijde van dit gebied grenst aan de Zanddam, hier bestaat de vegetatie uit gewoon kweldergras. Dit gebied wordt begraasd door koeien. Meer noordelijk van het raster bestaat de vegetatie vooral uit heen met op de oeverwallen zeekweek. In het gebied liggen ook enkele kleine rietvelden. Het zuidelijke deel wordt begraasd en daar een gevarieerde vegetatie waar rood zwenkgras domineert op de oeverwallen.

Deelgebied 13

Gebied 13 is een smal, lang gerekt gebied tussen de Gasdam en de Zanddam. Het hele gebied wordt, voor Saeftinghe begrippen, intensief begraasd. De Zanddam kan vergeleken worden met een grote oeverwal, maar dan nog droger en lossere zand met schelpengruis, er staat veel fioringras. Er staat één dode boomstaak op. Dit is een restant van de diverse vlierstruiken die tot ver in de jaren tachtig op de dam groeiden. De dam wordt nu op enkele plaatsen doorbroken door een geul. Tussen de Gasdam en de Zanddam is de vegetatie meestal laag en bestaat uit kweldergras, fioringras, schorrezoutgras, rood zwenkgras en heen. Er zijn ook enkele plasjes met stagnerend water. Aan de voet van de Gasdam ligt, een veekpakket van enkele tientallen meters breed. Onder andere hiervoor is de dam aan de voet beschermd met betontegels. In het noordoosten en westen zijn rietvelden aanwezig. Op de zandige Gasdam, bevinden zich (voornamelijk op het plateau) zeer veel konijnenholen. Op het plateau staat een keet en het fundament van een voormalige stal. Aan de Schelde zijde is de Gasdam beschermd tegen afkalving met basaltblokken, hiervoor ligt een smal strand. Op de rand groeit hier en daar een vlier en staan brandnetels.

Deelgebied 14

Het Sieperdaschor is een door de Schelde terug gewonnen stuk polder. Het heeft een, met basaltblokken verdedigde, nauwe open verbinding met de Schelde. Deze (uiteindelijk door de mens gegraven) verbinding is vervolgens de hoofdgeul door dit gebied die zich tot ver achter in strekt. Het

gebied ligt ingeklemd tussen de zeedijk en Gasdam. De hoofdgeul vertakt zich door middel van haakse geulen. Deze haakse geulen zijn de voormalige poldersloten. Het gebied is de laatste jaren sterk dichtgegroeid met vooral riet en sporadisch heen. Alleen achterin (westzijde), voor het Gasstation en Kijkhut, is nog een open gedeelte waar na hoge vloed water blijft staan. Na verloop van tijd zakt het water wat weg en ontstaan er slikrandjes met fioringras en gewoon kweldergras. Er wordt begraaasd met runderen maar door de hoge waterstand gaan de runderen niet ver van de kant af. Verder oostwaarts komt er steeds meer heen, zeeaster en riet.

Deelgebied 15

Alles ten oosten van het pad, tussen zeedijk en Plateau behoort tot dit deelgebied. Het reikt in zuidelijke richting tot aan België. Ook wel de kop van het Sieperda genoemd. De vegetatie bestaat voornamelijk uit riet, met veekpakketten, soms ook kleinere plukken met heen en wat zeeaster. De voormalige zomerkade ligt er nog, hierop staat nog een enkele vlier en vooral grassen. In het meest noordoostelijk deel wordt nog een stukje begraaasd met runderen, hier veel holle bollige kweldergrasvelden en er zijn ook enkele lage duintjes.

Tussen de zeedijk en Schelde ligt een voormalig haventje van Hedwigepolder, die plaats dient nu als uitwatering voor de Hedwigepolder.

Deelgebied 16

Ingeklemd tussen de Westerschelde en de "Dam naar de Noord" ligt het oostelijke deelgebied 16. Dit deel van Saeftinghe werd vroeger gebruikt als hooi- en weiland voor schapen, toen bestond het voornamelijk uit veldjes gewoon kweldergras (begrassde delen) tussen de andere begroeiing en uit schorrezoutgras (hooiweiden). Nadat dit gebruik stop is gezet ontstonden er rietvelden in mozaïk met heen en zeeaster. De laatste jaren breidt het areaal riet zich uit. In dit deelgebied staat de stal van De Noord op een stelle. Dat is één van de twee voormalige schaapskooien die in dit deel van Saeftinghe hebben gestaan. De stal staat verhoogd in het landschap, op deze verhoging groeien wat struiken (overwegend vlier). De Zuidstal is afgebroken, de stelle waarop hij stond is er nog, maar is lager en er groeien nog geen struiken op. De invloed van zoetwater is in dit deelgebied aanmerkelijk groter dan aan de andere kant van de Dam naar de Noord.

Deelgebied 17

Het meest noordelijke gebied ligt direct ten westen van de Noord. Ten noorden van het gebied ligt met laagwater een vrij grote strandvlakte van de Westerschelde. Het Klein Hondégat begrenst de zuid- en westzijde van het gebied. In het gebied liggen in het oosten uitgestrekte dichte rietvelden. Daarom heen vooral heen en aan de randen zeeaster. Op de oeverwallen staat weer veel zeekweek. De noordelijke en westelijke rand langs het Hondégat sterk versneden door geulen. De noordelijke zijn ondiep en erg zandig, oostelijke en zuidelijke zijn erg modderig en dieper.

Deelgebied 18

Tussen het Hondégat en Klein Hondégat ligt deelgebied 18. Dit is een hoog gebied met zeer veel geulen en hoge, met zeekweek begroeide oeverwallen. De overige vegetatie (in de tamelijk kleine lijnvormige kommen) bestaat vooral uit heen en aan de zuid- en oostzijde zijn ook heel wat rietvelden. Aan de noordzijde van dit gebied (in de spits toe lopende punt) groeit nog tamelijk veel zeeaster tussen de heen.

Deelgebied 19

Gebied 19 wordt begrensd door de uitlopers van het Hondégat en de Dam naar de Noord. Het gebied wordt hoofdzakelijk gevoed met brak water, aangevoerd via het Hondégat vanuit het zuiden en met minder zout water via de geul vanuit het noordoosten. Er ligt een groot aaneengesloten rietveld langs de Dam. Grenzend aan het riet groeit veel heen en op de oeverwallen in het noorden en westen groeit zeekweek. Het meest zuidelijke deel wordt vrij intensief begraaasd en daar vinden we weiland met holle bollige kweldergrasvelden.

3 Methode

3.1 Algemeen

Broedvogels in Saeftinghe inventariseren is een zeer intensieve klus. Naast vogelkennis zijn ook kennis van het gebied, terreingesteldheid, het getijde van belang en een zeer goede conditie van belang. Stichting Het Zeeuwse Landschap en de vogelwerkgroep van de Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut voeren deze inventarisatie gezamenlijk uit. Saeftinghe is voor dit project opgedeeld in 19 deelgebieden (die in sommige gevallen nog verder zijn opgedeeld). Ongeveer de helft van deze deelgebieden is geïnventariseerd door de leden van de vogelwerkgroep, de overige zijn geïnventariseerd door medewerkers van HZL. De grote geulen, dammen en veerasters zijn vanwege de herkenbaarheid in het veld als grenzen gekozen. Als hulpmiddel voor de oriëntatie in het veld is er ook gebruik gemaakt van GPS. Dit zorgt ervoor dat de positie in het veld sneller en nauwkeuriger bepaald kan worden door het geven van coördinaten die corresponderen met de veldkaart. Bij deze broedvogelinventarisatie is de gestandaardiseerde karteringsmethode van Sovon gehanteerd, zoals beschreven in 'Handleiding Broedvogel Monitoring Project' (Van Dijk Et.al, 2011). Voor een gedetailleerde methodebeschrijving wordt verwezen naar deze handleiding. Omdat een inventarisatie in Saeftinghe niet vergelijkbaar is met een inventarisatie in binnendijkse gebieden is als aanvulling een instructie opgesteld specifiek voor het inventariseren in Saeftinghe. Verder is er niet of met een sterk vereenvoudigde versie van broedzekerheidscodes gewerkt. Er is gestreefd naar minimaal zes veldbezoeken overdag, en waar mogelijk één nachtbezoek. De dagbezoeken zijn meestal in de vroege ochtend of soms in de late namiddag gestart.

In verband met het moeilijk begaanbare terrein is het niet mogelijk nachtbezoeken gebiedsdekkend uit te voeren. Toch zijn in vrijwel de meeste telgebieden nachtronden (al dan niet late avondronden) uitgevoerd. Ook bij de uitwerking van de veldkaarten naar soortkaarten is er gebruik gemaakt van de standaardmethode zoals beschreven in de genoemde handleiding (Van Dijk Et.al, 2011). Alle veldkaarten zijn omgezet naar soortkaarten, door alle waarnemingen van één soort op één kaart te zetten. Zo ontstonden er clusters van stippen. Vervolgens kon er per soort geïnterpreteerd worden welke waarnemingen samen één territorium vormden. De clusters zijn uiteindelijk als stippen gedigitaliseerd in CRS (een centraal registratie systeem van Het Zeeuwse Landschap gebruikmakend van een Geo-Informatie Systeem). Ook losse waarnemingen buiten de inventarisaties om zijn meegenomen in de uitwerking van de gegevens. Zodoende kennen de gebieden langs looproutes (zoals dammen) meer waarnemingen en hebben zo een betere weerspiegeling van het werkelijke aantal dan dieper in het gebied. Saeftinghe is in vergelijking met de binnendijkse gebieden een zeer dynamisch gebied. Er zijn meer factoren van invloed op de resultaten van de broedvogelinventarisatie dan bij de meeste andere gebieden.

- Het getij bepaalt in een belangrijke mate het broedsucces van de vogels. Veel nesten spoelen (met name in het vroege voorjaar) weg en veel vogels moeten het hebben van een tweede broedpoging. Het getij bepaalt ook de tijd wanneer je het gebied kunt betreden. Daarom kan niet altijd op de meest gunstigste tijd van de dag geïnventariseerd worden zodat de trefkans op een broedvogel verlaagd wordt.
- Buitendijks zijn weersomstandigheden altijd extremer dan binnendijks. Er is meer wind, waardoor vogels minder zingen en bovendien moeilijker te horen zijn. Dus de trefkans is buitendijks lager.
- Door de uitgestrektheid van het terrein en de weinige herkenningspunten in het veld, kunnen territoria van sommige algemene soorten bij vervolg bezoeken moeilijker terug worden gevonden, of meerdere territoria bij elkaar in de buurt worden als één territorium genoteerd (bij niet gelijktijdig zingen).
- Door een afname van de meeuwenpopulaties en het daarbij behorende lawaai (alarmroep) konden in 2012 zangvogels beter worden opgemerkt ten opzichte van eerdere broedvogelinventarisaties.

3.2 Soort specifieke methodiek

Meeuwen

Van de grote meeuwen zijn geen nesten geteld, deze liggen in Saeftinghe over een te grote oppervlakte verspreid. Daarbij komt dat er moeilijk onderscheid te maken is tussen nesten van kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw. Evenals bij andere moeilijk te tellen grote kolonies in de Delta zijn overdag de alarmerende volwassen vogels per soort geteld en bij de interpretatie is het gevonden aantal gedeeld door de factor 1,2 om zo het aantal broedparen vast te stellen. Omrekening via deze factor benadert het beste het werkelijke aantal. De methode is ontwikkeld tijdens onderzoek van het Rijksinstituut voor Kust en Zee in kolonies elders in de Delta (mededeling R. Strucker). De jaren vóór 2004 zijn de aantallen aanwezige vogels in Saeftinghe gedeeld door de factor 2. Tijdens een inventarisatie zijn echter nooit alle vogels aanwezig in een kolonie. De gegevens uit het verleden zijn geherinterpreteerd met de huidige factor, zodat de aantallen goed vergelijkbaar zijn.

Grauwe Gans

Een andere soort waarbij er afgeweken is van de beschreven standaardmethode is de grauwe gans. Van deze soort zijn voornamelijk de nesten geteld (soms is duidelijk territoriumgedrag in het veld meegerekend). Om dubbeltellingen te voorkomen en ten behoeve van het verzamelen van extra gegevens, zijn de met gps ingemeten en opnieuw bezocht bij de volgende inventarisatieronde. De nesten werden gevonden doordat de broedende vogels van het nest vlogen zodra er langsgelopen werd. Opmerkelijk was dat de broedvastheid van individu tot individu verschillend bleek. Dit kan te maken hebben met het karakter van de adulte vogel, een andere reden kan de fase van broeden zijn waarin de vogel op dat moment verkeert. Wanneer een nest werd gevonden, zijn de broedbiologische gegevens genoteerd. Bij de tweede ronde (één à twee weken later) is er op dezelfde manier te werk gegaan. Op deze manier zouden er nieuwe nesten gevonden worden die de eerste ronde gemist waren of van vogels die eerder nog niet begonnen waren.

Bruine Kiekendief

Op enkele territoria na zijn alle nesten opgespoord. Om verstoring minimaal te houden zijn de nesten vaak pas in de late broedfase of vroege jongenfase bezocht. De overige werden gewoon laat gevonden of helemaal niet. Ieder bezoek is zo kort en onopvallend mogelijk gehouden. Wel zijn gegevens als gps-coördinaten, vegetatie, nesthoogte en het aantal eieren of jongen genoteerd. Zo mogelijk werd ook de leeftijd van de ouders en jongen bepaald en de eventueel op nest aangetroffen prooi gedetermineerd. Dit broedvogelonderzoek is voornamelijk door Walter Van Kerkhoven uitgevoerd, aangevuld met waarnemingen van de integrale inventarisatieronden.

3.3 Invloed van weer en getij

Bron: www.knmi.nl & de meetgegevens van Rijkswaterstaat zijn van Bath

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2012 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In de tabel zijn enkele variabelen samengevat.

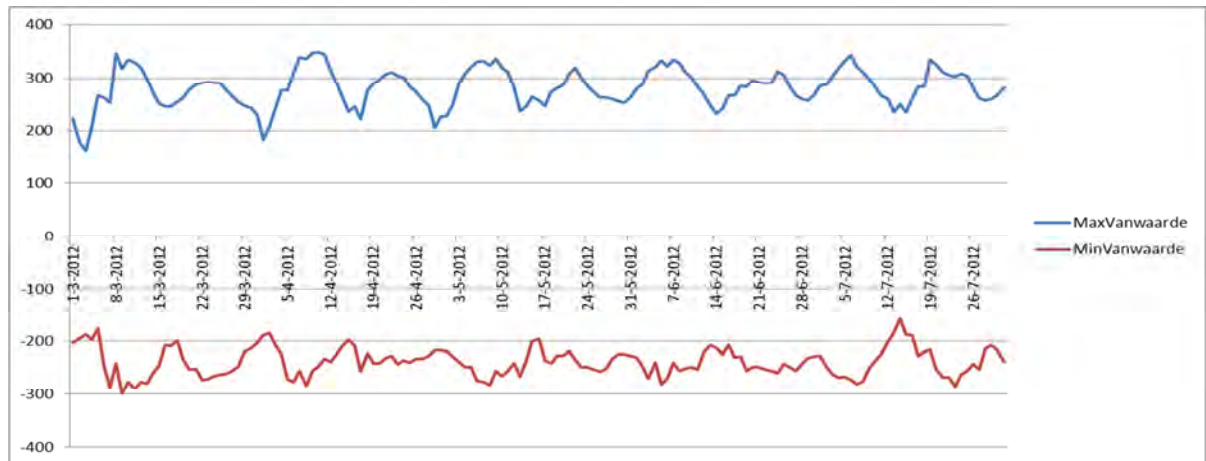
Maart kan kort worden samengevat als zeer zacht, droog en zonnig en met hoge temperaturen. De gemiddelde landelijke temperatuur kwam met 8,3 °C op een gedeelde derde plaats. Eind maart werden in het zuiden van het land lokaal al temperaturen van boven de 20 °C gemeten. Gemiddeld over het land was maart met 19 mm neerslag een droge maand, tegenover een langjarig gemiddelde van 68 mm. De meeste neerslag viel in het zuidenwesten. Het grootste deel van deze neerslagsom viel op 7 maart, daarna was het zo goed als droog. Maart was een zeer zonnige maand, met gemiddeld over het land 166 zonuren, tegen 125 normaal. In Zeeland werd de zon het vaakst gezien.

In april was het vrij koud, somber en nat. De gemiddelde landelijke temperatuur lag met 8,4 °C lager dan het langjarig gemiddelde van 9,2 °C, waarbij het nog regelmatig tot nachtvorst kwam. Pas aan het eind van de maand werd het warmer, met op 30 april de eerste warme dag (maximum temperatuur 20,0 °C of hoger) in De Bilt. April was ook een natte maand, met gemiddeld over het land 58 mm neerslag, tegen 42 mm normaal. Vaak ging het om lokale buien, niet zelden met onweer en hagel, waarbij de hoeveelheid neerslag van plaats tot plaats uiteenliep. De meeste neerslag viel in het zuidwesten. April was een sombere maand met gemiddeld over het land 146 zonuren, tegen 180 normaal. Zoals gebruikelijk in april was de zon langs de kust het meest te zien.

Mei was een warme maand met een normale hoeveelheid neerslag en zon. De gemiddelde landelijke temperatuur was 14,5 °C, tegen 13,1 °C normaal. De maand begon somber en koel. Met in het oosten en zuiden lokaal nog nachtvorst. In de tweede helft van de maand werd het zonnig lenteweers. Op 22 mei werd de eerste zomerse dag (maximum temperatuur 25,0 °C of hoger) geregistreerd en op 23 mei werd het in het oosten lokaal al tropisch warm (maximum temperatuur 30,0 °C of hoger). Het aantal zonuren in mei kwam gemiddeld over het land uit op 219, tegen 213 normaal. De minst zonnige plaatsen bevonden zich in het midden van het land. Het meest zonnig was het noorden. Gemiddeld over het land viel in mei 61 mm neerslag, precies gelijk aan het langjarige gemiddelde. De meeste neerslag viel tijdens de sombere dagen in het begin van de maand, terwijl buien aan het eind van de maand lokaal voor veel neerslag zorgden.

In juni was het koel, gemiddeld over het land nat en vrij somber. De hele maand verliep wisselvallig en in de Bilt kwam geen enkele warme, droge en zonnige dag voor (normaal telt juni zes van zulke dagen). De gemiddelde landelijke temperatuur was 14,9 °C, tegen een langjarig gemiddelde van 15,6 °C. De eerste dagen van de maand bleef de temperatuur ruim beneden het langjarige gemiddelde, met lokaal zelfs vorst aan de grond. Daarna steeg de temperatuur naar normale waarden. Juni was een natte maand met gemiddeld over het land 94 mm neerslag tegen 68 mm normaal. Door het vaak buiige karakter van de neerslag viel er vrijwel elke dag wel ergens regen en waren de verschillen over het land groot. In het zuiden viel op een aantal plaatsen ruim 100 mm regen. In het midden en noorden viel soms niet meer dan 75 mm. Den Helder was met 53 mm het droogst. Landelijk scheen de zon gemiddeld 178 uren tegen 201 uren normaal.

Juli was een natte maand met een normale hoeveelheid zon en normale temperaturen. De maand kende een gemiddelde temperatuur van 17,3 °C, tegen een langjarig gemiddelde van 17,9 °C. Alleen plaatselijk in het oosten en zuiden werden tropische temperaturen gemeten. Gemiddeld over het land viel 111 mm neerslag terwijl het langjarig gemiddelde 78 mm is. Door het buiige karakter van de neerslag waren de landelijke verschillen groot. Op 5 en 6 juli zorgde hevig onweer voor wateroverlast, waarbij lokaal meer dan 75 mm regen viel. Landelijk scheen de zon gemiddeld 208 uren, tegen 212 uren normaal. De meeste zon scheen langs de kust.

Figuur 1: Minimum en maximum gemeten getij per dag(dus er ontbreekt steeds 1 getij piek en dal) vanaf 1 maart tot met 31 juli 2012 bij meetpunt Bath. Boven de NAP+3.00 komen de meeste kommen nat te staan; de lagere kommen al bij 2.80.

4 Soortbeschrijvingen

Om het belang van Saeftinghe in een breder perspectief te plaatsen, zijn de aantallen broedvogels van Saeftinghe afgezet tegen de meest actuele aantallen op provinciaal en landelijk niveau. Daarnaast worden de trends van Nederland, Vlaanderen en Europa gegeven. De overzichtstabel van alle soorten over de drie integrale jaren wordt weergegeven in bijlage 2. De soortkaarten van deze inventarisatie worden weergegeven in bijlage 3.

In de onderstaande soortteksten wordt bij enkele soorten gebruik gemaakt van de vergelijking tussen de verspreidingskaart van 2004 en 2012, deze zijn ter illustratie tussen de tekst geplaatst. De verspreidingskaarten van 2012 van de betreffende soorten zijn ook nog opgenomen in de bijlage als grotere kaart. Naast de vergelijkingskaartjes wordt er ook hier en daar een reeks geïllustreerd via een grafiek. Van de kolonievogels zijn dat de totalen per jaar in absolute getallen. Van enkele andere soorten is een indexgrafiek gebruikt om duidelijk de voor en achteruitgang te illustreren. De index geeft ook de mogelijkheid de bmp-reeks (met lagere absolute aantallen) gelijktijdig te presenteren met de index van de integrale inventarisatie. De bmp-reeks is exclusief rietplot (bmp-plot 16) gepresenteerd. Dit omdat dit rietplot pas een paar jaar loopt.

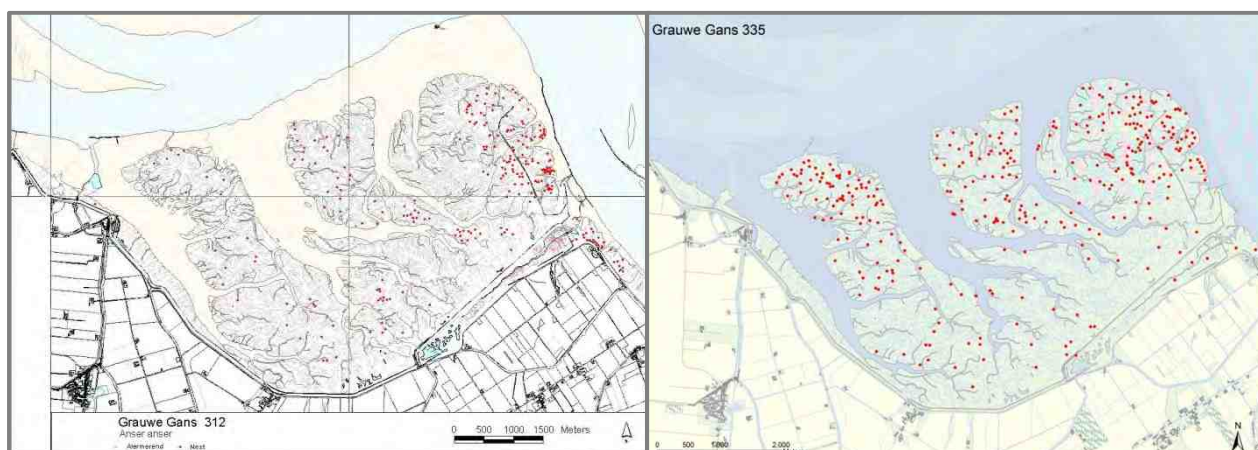
Grauwe Gans

Anser anser

Nederland 1998-2000:	8000-9000	Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	518-580	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	72	Buise & Van Kerkhoven, 1999
Saeftinghe 2004:	312	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	335	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename, lijkt te stabiliseren	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2010:	Toename, lijkt te stabiliseren	Avibirds

In de voorgaande periode was er een spectaculaire toename van het aantal territoria Grauwe Ganzen. De aantalsontwikkeling is gestabiliseerd, of is zelfs al iets afgenomen ten opzichte van tussenliggende jaren. Bovendien is er een duidelijke verschuiving van de broedlocaties, zie figuur 2. In 2004 werd vooral in de oostelijke rietvelden gebroed. In 2012 werd vooral in terreindelen die het verst van de zeedijk gelegen zijn gebroed. Deze verschuiving gebeurt hoogst waarschijnlijk onder invloed van de vos. Het nieuwe zwaarte put van de nesten ligt in de voor de vossen lastiger te bereiken gebieden.

Naast reguliere territoriumkartering zijn ook broedgegevens verzameld. Hieruit blijkt dat het merendeel van de broedsels mislukken. Overstroming en predatie op het nest door de vos lijken hiervoor de belangrijkste oorzaken.

Figuur 2: Territoria Grauwe Gans in 2004 en 2012.

Foto met cameraval in 2009 bij vossenhol in gasdam. Opgesteld door Jan-Piet Bekker en Marc Buise.

Grote Canadese Gans

Branta canadensis

Nederland 1998-2000:	1000-1400	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	60-90	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven, 1999
Saeftinghe 2004:	10	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	111	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante Toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2010:	Toename	Avibirds

In geheel Europa is een sterke groei van de populatie Grote Canadese Ganzen. Ook in Saeftinghe is de populatie van de van oorsprong uit Noord-Amerika afkomstige Grote Canadese Ganzen sterk gegroeid. Zo was de soort in 2002 een nieuwe broedvogel voor Saeftinghe. Vervolgens nam het aantal verder toe tot 10 paar in 2004 en 111 paar in 2012. In geheel Zeeuws-Vlaanderen is de laatste jaren een sterke toename van het aantal broedende Grote Canadese Ganzen. De vogels zijn afkomstig van de steeds groter wordende populatie in de Gentse Kanaalzone. In Saeftinghe wordt verspreid over het gehele gebied gebroed. De dichtheden zijn het hoogst op de schordelen die het verst van de dijk gelegen zijn. Dit is het gevolg door de komst van de vos. De nesten worden gemaakt op oeverwallen en de iets hoger gelegen delen van het schor. In tegenstelling tot de nesten van de Grauwe Gans lagen alle nesten van de Grote Canadese Gans in de open terreintypen. Van drie nesten werden gegevens genoteerd: twee nesten bestonden uit zes eieren en één uit vijf, met een nesthoogte van 10-20 cm boven maaiveld opgehoogd op een oeverwal in zeekeek. Het broedsucces lijkt niet groot. Er werden slechts enkele paren met jongen waargenomen.

Brandgans

Branta leucopsis

Nederland 1998-2000:	750-1100	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	50-150	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	1	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Toename	Avibirds

Het eerste broedgeval van de Brandgans in Saeftinghe werd vastgesteld in 2004. Sindsdien is de soort als broedvogel in Zeeland toegenomen. Opvallend genoeg is dit in Saeftinghe niet geval. Er worden niet-jaarlijks nesten gevonden of jongen gezien (nooit meer dan 1 paar). De soort wordt hier wel in grotere aantallen vastgesteld in de winter. Ook gedurende het broedseizoen verblijft er jaarlijks een groep van gemiddeld 100 exemplaren in Saeftinghe. Dit betreft dus niet-broedvogels.

Nijlgans

Alopochen aegyptiacus

Nederland 1998-2000:	4500-5000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	110-130	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	3	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2000:	Toename	Avibirds

Zowel in 2004 als in 2012 werden drie territoria vastgesteld. Heb beeld is vergelijkbaar met dat van de Brandgans. Na vestiging geen stijging. Dit in tegenstelling tot in de rest van Nederland waar de soort sterk is toegenomen. Of de soort ook daadwerkelijk broedt is niet bekend. De ganzen alarmeren wel en zijn duidelijk territoriaal maar er zijn nog nooit nesten gevonden of jongen gezien.

Bergeend

Tadorna tadorna

Nederland 1998-2000:	5000-8000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1200-1925	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	165	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	188	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	382	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Mogelijk significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2000:	Stabiel	Avibirds

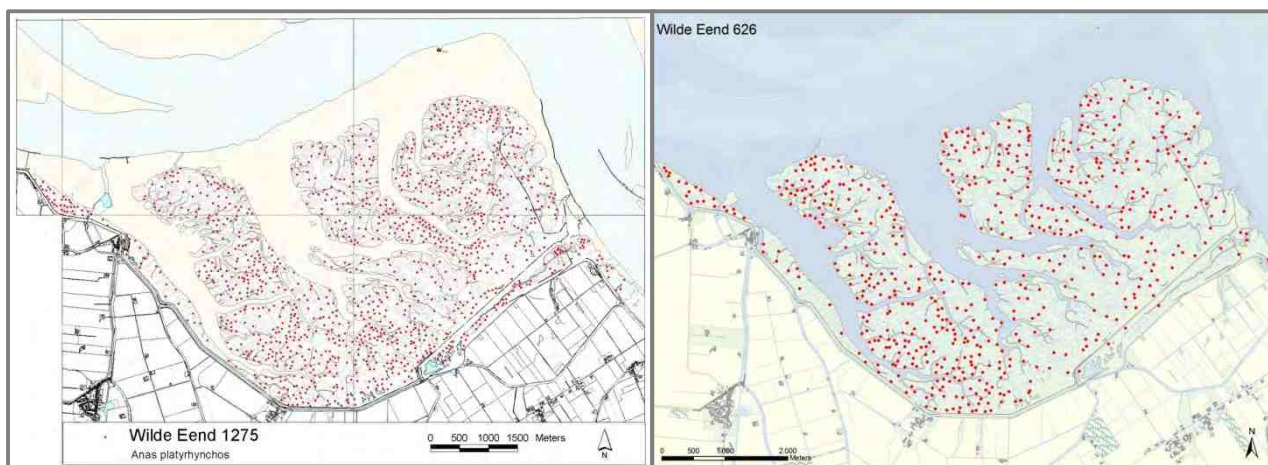
De nesten van de Bergeend zijn moeilijk te vinden. Ze broeden in Saeftinghe onder veek, tussen dichte vegetatie van zeekweek en in konijnenholen. Bergeenden broeden niet jaarlijks en ouders waarvan de eieren zijn uitgekomen droppen de jongen vaak in een crèche. Verzamelde gegevens dienen dan ook goed geïnterpreteerd te worden om het juiste aantal territoria te bepalen. De toenames van het aantal Bergeenden is opvallend omdat andere op de grond broedende eenden en ganzen in de omgeving van de Gasdam en nabij de zeedijk juist afgenomen zijn vanwege predatie door vossen. Er zijn weinig jongen gezien. Toch is niet bekend wat het broedsucces was, omdat nadat de eieren zijn uitgekomen de jongen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen.

Wilde Eend

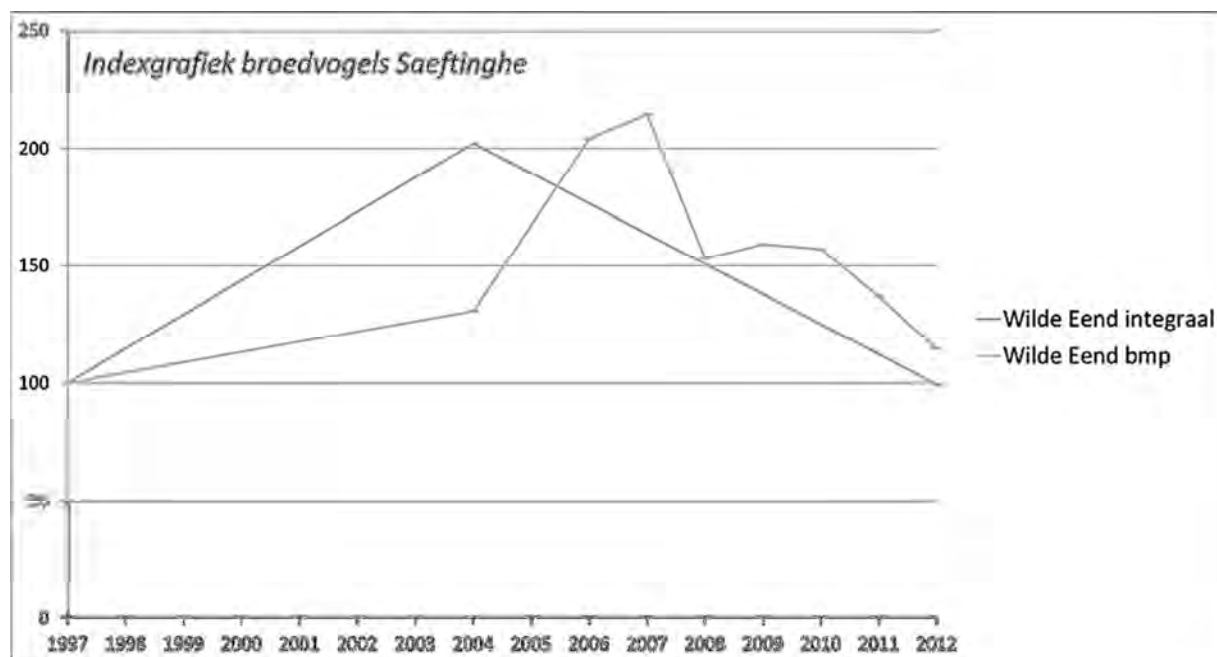
Anas platyrhynchos

Nederland 1998-2000:	350.000-500.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	28.000-40.000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	631	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	1275	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	626	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Mogelijk significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Wilde Eend broedde voorheen verspreid over het gehele schor. Uit de inventarisatie in 2012 is gebleken dat de populatie ten opzichte van 2004 flink is afgenomen, zie figuur 3. Uit de jaarlijkse BMP inventarisaties blijkt de piek in 2007 te zijn geweest en is het aantal vanaf toen sterk gaan dalen, in 2012 dus ruim onder het niveau van 2004. Het aantal territoria is nu vergelijkbaar met het aantal 1997. Ook elders in Zeeland en Nederland is de soort de laatste jaren sterk afgenomen. De afname in Saeftinghe is het sterkt in de zone die het dichtst bij de zeedijk ligt en in het oostelijk deel. Ook langs de dammen en het vluchtpad (in het excursiegebied) lijkt de dichtheid minder hoog dan voorheen. Dit zijn de gebieden waar de meeste activiteit van vossen is; alle paden en dammen worden veelvuldig door vossen gebruikt om zich te verplaatsen (samen met de droog vallende geulen). Verbasterde exemplaren (soepeenden) zijn in deze inventarisatie (in tegenstelling tot de vorige) wel apart geïnventariseerd. Het gaat om 5 territoria.

Figuur 3: Territoria Wilde Eend in 2004 en 2012.

Krakeend

Anas strepera

Nederland 1998-2000:	6000-7000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	330-385	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	26	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	41	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	48	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Toename	Avibirds

De Krakeend is licht toegenomen. Dit is conform de landelijk trend. Minder langs de dijk in het begraasde deel dan in 2004, wellicht evenals enkele andere eend- en gansachtige onder invloed van de vos. De soort broedt voornamelijk op de overgang van oeverwallen en kommen.

Pijlstaart

Anas acuta

Nederland 1998-2000:	20-30	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1-5	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	?	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	5	
Trend Nederland 2002-2011:	-	-
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Pijlstaart lijkt uit recente inventarisaties een nieuwe broedvogel, maar deze heeft in het verleden vaker in Saeftinghe gebroed, onder andere in de jaren vijftig (med. Marc Buise). Vrijwel elk jaar zijn er broedverdachte exemplaren. Ook in 2012 was dit het geval. Bij vijf gevallen voldeden de waarnemingen aan de criteria om als territorium te noteren. Er werd een nest gevonden en er zijn enkele alarmerende van nest afvliegende vogels waargenomen.

Slobeend

Anas clypeata

Nederland 1998-2000:	8000-9000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	600-700	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	27	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	43	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	19	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Afname	Avibirds

Slobeenden broeden vooral in de omgeving van open water. Aan de randen van de grote geulen of nabij plasjes zijn met stagnerend water in het beweide gebied. De inventarisatie in 2004 liet tegen de tegen de landelijke trend in een toename zien. In 2012 is een afname geconstateerd.

Opmerkelijk is de sterkste afname in het beweide deel. Wellicht onder invloed van de vos, maar mogelijk ook omdat er maar weinig plassen waren in 2012. Meeste slobeenden broeden in de vochtige kommen waar niet te veel heen staat en een gevarieerde vegetatie is onder invloed van ganzenbegrazing.

Wintertaling

Anas crecca

Nederland 1998-2000:	2000-2500	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	25-35	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0-1	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

De Wintertaling is een moeilijk te inventariseren soort. Tijdens de broedtijd leeft dit eendje zeer verborgen en bovendien kunnen tot laat in het seizoen doortrekkende paartjes worden waargenomen. In Saeftinghe werden in 2012 3 territoria vastgesteld in het beweide zuidoostelijke deel. Dit lijkt een lichte toename, maar de toekomst moet dit uitwijzen. De aantallen zijn erg laag.

Zomertaling

Anas querquedula

Nederland 1998-2000:	1600-1900	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	35-50	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0-2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	2	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Afname	Avibirds

De Zomertaling komt in zoute en brakke gebieden nooit talrijk voor. In het verleden broedde deze soort af en toe in de Selenapolder (het huidige Sieperdaschor). In 2012 werden in het zuidoostelijk deel van het beweide gebied 2 territoria vastgesteld.

Kuifeend

Aythya fuligula

Nederland 1998-2000:	14.000-18.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1450-1900	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	11	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	7	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	14	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

Saeftinghe is niet het ideale biotoop voor de Kuifeend. Deze broedt bij voorkeur in gebieden met permanent dieper (zoet)water. Toch komt de soort jaarlijks in Saeftinghe tot broeden. De Kuifeend heeft zich in de jaren tachtig gevestigd in Saeftinghe. Sindsdien namen de aantallen geleidelijk toe en momenteel lijkt de populatie iets fluctuerend stabiel. Territoria zijn geconstateerd nabij stagnerend water (natte kommen of - door turfblokken of drempel - afgedamde geulen) en aan de randen van het schor.

Slechtvalk

Falco peregrinus

Nederland 1998-2000:	1300-1450	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	265-310	Castelijns 2000
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

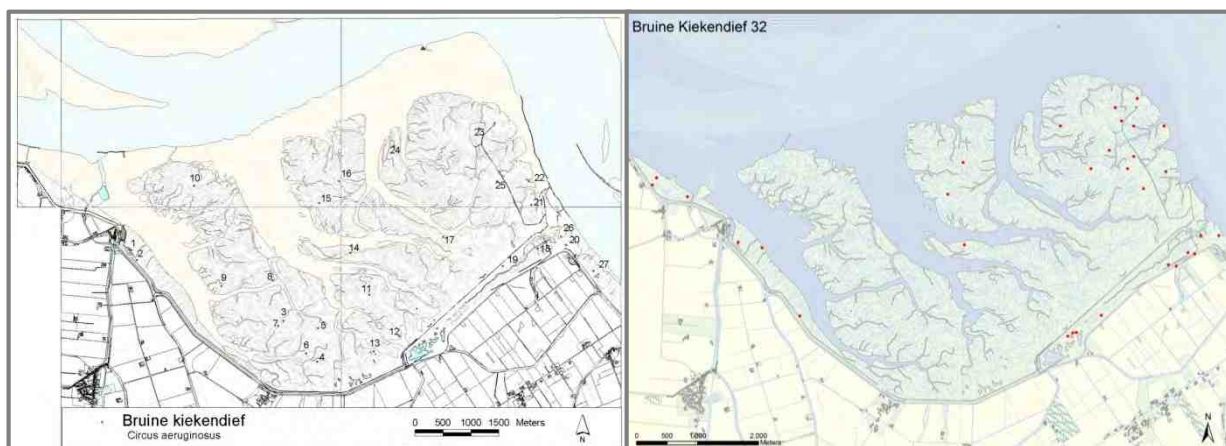
De Slechtvalk is een nieuwe broedvogel. De soort neemt landelijk het laatste decennium toe. In de wintermaanden is de soort al enige decennia aanwezig. In 2012 werd voor het eerst gebroed op de radartoren in de Schelde.

Bruine Kiekendief

Circus aeruginosus

Nederland 1998-2000:	1300-1450	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	265-310	Castelijns 2000
Saeftinghe 1997:	21	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	27	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	32	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Bruine Kiekendief broedt met name in de rietvelden. Dit zijn grotendeels rietvelden die inmiddels door de Grauwe Ganzen verlaten zijn als broedlocatie. De rietvelden in Saeftinghe hebben een open structuur. Niet dat het riet er slecht groeit, het is juist vaak erg hoog en sterk. Maar rietstengels dicht bij de bodem relatief ver uit elkaar en hebben door het weggevangen licht onder aan weinig blad of bij groei gedurende het seizoen. Bovendien is de bodem waarop het riet groeit relatief vast en droog ten opzichte van andere rietmoerassen. Hierdoor zijn de rietvelden (laag bij de grond) ten opzichte van heenvelden in Saeftinghe goed toegankelijk voor de vos. Ondanks de komst van de vos is de populatie licht toegenomen. Mogelijk komt dit doordat de populatie binnendijs is afgenomen en wat extra paren zijn uitgeweken naar Saeftinghe. In Saeftinghe zijn nog geen verschuivingen van broedlocaties waargenomen uit de rietvelden in het oosten (wel in het westen) zoals bijvoorbeeld wel het geval is bij de Grauwe Gans (figuur 4). Mogelijk geeft het riet hen een ongegrond veilig gevoel. Het broedsucces was laag vanwege predatie.

Figuur 4: Territoria Bruine Kiekendief in 2004 en 2012.

Patrijs

Perdix perdix

Nederland 1998-2000:	9000-13.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1400-2050	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	5	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	4	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Sterke afname	European Bird Census Council

Broedgevallen van de Patrijs zijn altijd vastgesteld op of in de directe omgeving van de zeedijk of gasdam. In de aangrenzende polders broeden momenteel weinig Patrijzen meer. Dit is conform de tendens in heel Nederland. Het is dan ook opmerkelijk dat er toch nog enkele paartjes een territorium hadden nabij Saeftinghe. Alle vogels werden overigens zowel op de aanspoelselrand in het schor, de zeedijk of de Gasdam als in de aangrenzende polder waargenomen. Een meer gefaseerd beheer van de zeedijk en maaien buiten het broedseizoen zou gunstig zijn voor de Patrijs. De zeedijken zelf zijn ook geen gunstige plaats om te broeden, deze worden ook gedurende het broedseizoen meermaals gemaaid.

Fazant

Phasianus colchicus

Nederland 1998-2000:	50.000-60.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	6500-8000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	20	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	25	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	24	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Toename	European Bird Census Council

Evenals van de Patrijs bevinden zich de territoria vooral op de dijk, en tot ongeveer 500 meter in het schor. De in het schorbroedende vogels maken in dat geval gebruik van de ruigte die de aanspoelselrand teweeg brengt. Ze nestelen dan waarschijnlijk op het doorgroeide veek tussen brandnetels en distels. Het aantal is vergelijkbaar met de vorige inventarisatie.

Kwartel

Coturnix coturnix

Nederland 1998-2000:	2000-6500	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	50-150	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	3	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	1	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	2	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Afname	Avibirds

De Kwartel is een trekvogel met een invasief karakter. Het aantal broedvogels hangt sterk samen met de weersomstandigheden tijdens de trektijd. Bovendien roepen Kwartels alleen onder gunstige weersomstandigheden (weinig wind). In Saeftinghe komen deze weersomstandigheden niet vaak voor. Jaarlijks worden enkele exemplaren gehoord. Zo ook in 2012.

Waterral

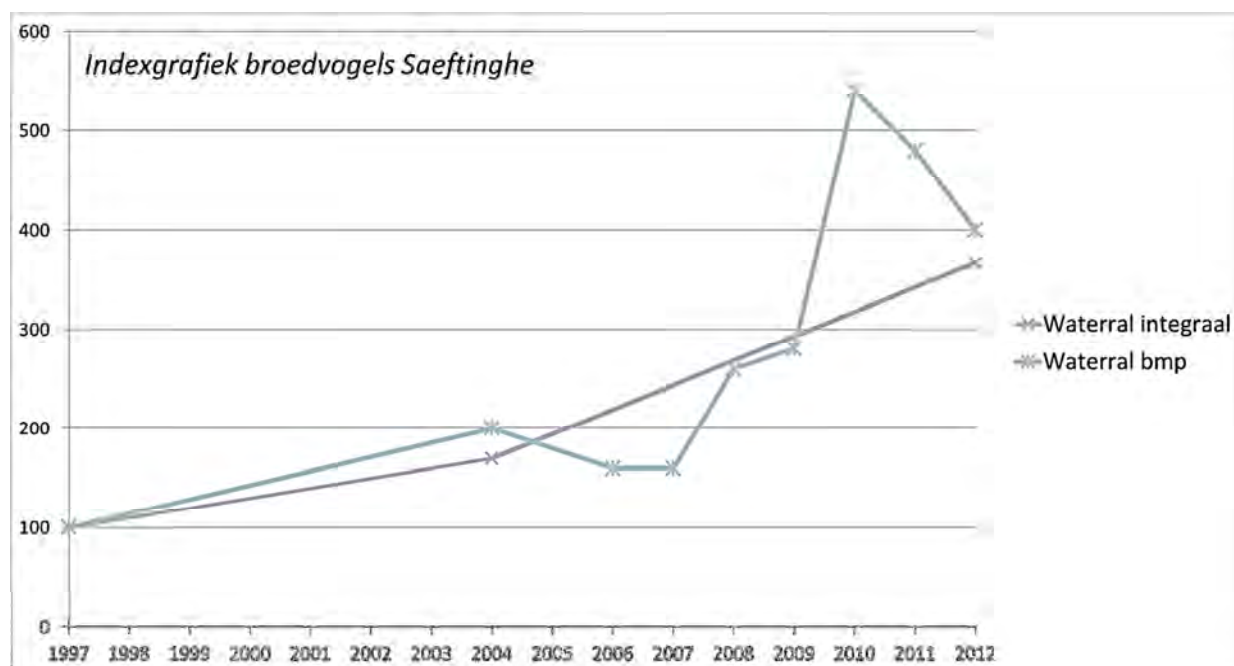
Rallus aquaticus

Nederland 1998-2000:	2500-3200	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	200-260	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	52-63	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	107	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	231	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Afname	Avibirds

Waterrallen zijn vanwege de verborgen levenswijze moeilijk te inventariseren. De baltsroep wordt vooral 's nachts gehoord (en in de zeer vroege ochtend). Daarom zijn er ook nachtelijke inventarisatierondes uitgevoerd. Dit gebeurt met behulp van draagbare geluidspelers, waar vanaf het geluid van de Waterral wordt afgespeeld. Veel vogels reageren hier op. Voor een optimaal resultaat dienen de weersomstandigheden ook gunstig te zijn (windstil). In tegenstelling tot de inventarisatie van 2004 zijn in 2012 enkele gunstige nachtrondes uitgevoerd. Ook overdag (vooral in de zeer vroege ochtend) roepen de vogels af en toe. Met name in de periode dat er jongen zijn is er regelmatig de minder bekende contactroep (kuup, kuup, kuup,...) te horen. De soort komt verspreid over Saeftinghe voor in de kommen, en heeft een voorkeur voor riet, heen en wat hogere ruigte vegetatie. De aanwezigheid van veek is mogelijk van essentieel belang, alle gevonden nesten door de jaren heen worden aangetroffen onder veek. Bovendien zijn heel veel territoria te relateren aan veekveldjes. De soort is nagenoeg afwezig in het 'intensief' begraasd gebied en in de zandige delen met veel geulen met hoge oeverwallen (de buitenranden van de schorren).

Saeftinghe is van groot belang voor de Waterral. Naar schatting broedt circa 10% van de Nederlandse populatie (onderzoekperiode 1998-200) in Saeftinghe e 1998-2000. De landelijke trend laat sindsdien een matige afname zien. De soort neemt in Saeftinghe juist toe. Ook in de plots in Saeftinghe die jaarlijks geïnventariseerd worden is een toename geconstateerd tot 2010. Dit wordt mogelijk deels verklaard door een stijgende intensiteit in inventariseren van de soort, maar ook de dichtheid op jaarlijks goed geïnventariseerde delen neemt toe. Er kan dus weldegelijk van een toename gesproken worden. De twee strenge winters daarna zorgen voor een (tijdelijke) afname. De omvang van de populatie ligt echter nog ruim boven die van 2004. De soort heeft baat bij de

uitbreiding van riet- en heenvelden. Dat de Waterral heeft vanwege de verborgener levenswijze minder last van predatie dan bijvoorbeeld Meerkoet en Waterral.

Porseleinhoen

Porzana porzana

Nederland 1998-2000:	150-300	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1-6	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0-2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	6	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname met fluctuaties	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Stabiel	Avibirds

Het Porseleinhoen is één van de lastigst te inventariseren soorten in Saeftinghe. Ze laten de baltsroep alleen horen met perfecte weersomstandigheden. Het leefgebied is gelegen in de riet- en heenvelden met in de directe omgeving stagnerend ondiep water. De jaar werden met behulp van het afdraaien van de baltsroep 6 territoria gelokaliseerd.

Kwartelkoning

Crex crex

Nederland 1998-2000:	240-700	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1-6	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	2	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke afname met fluctuaties	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Stabiel	Avibirds

De Kwartelkoning wordt niet alle jaren vastgesteld in Saeftinghe. De soort broedt in wat ruigere grazige vegetatie. In 2012 waren er 2 roepende exemplaren. De luide baltsroep is over grote afstand te horen. Beide waren eenmalig en konden later niet teruggevonden worden. De waarnemingen vielen echter binnen de criteria.

Waterhoen

Gallinula chloropus

Nederland 1998-2000:	40.000-55.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	4300-6000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	16-17	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	59	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2011:	6	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2000:	Afname	Avibirds

De populatie van Waterhoen is sterk afgenomen. Ook landelijk is dit het geval. De afname in Saeftinghe is reeds gestart voor de vestiging van de vos (en voor de wat strengere winters). Toch lijkt

de soort wel het sterkst afgenomen te zijn rond de zuidoosthoek waar de vossenactiviteit al vanaf het begin het hoogst is, zie figuur 5.

Figuur 5: Territoria Waterhoen in 2004 en 2012.

Meerkoet

Fulica atra

Nederland 1998-2000:	130.000-180.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	3300-4600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	23	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	110	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	21	
Trend Nederland 2002-2011:	matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2000:	Afname	Avibirds

De Meerkoet is zeer gevoelig voor strenge winters. In Saeftinghe nam de soort de laatste vijftien jaar toe. De laatste jaren is er een sterke afname, zie figuur 6. Enkele relatief strenge winters, maar met name de vestiging van de vos is hier waarschijnlijk de oorzaak voor. De Meerkoet broedde voorheen met name in het begraasde gebied. Ze bouwden daar opgehoogde nesten in kommen en plasjes met stagnerend water. In de loop van het seizoen vallen deze plasjes gedeeltelijk of geheel droog. De Meerkoet maakte zich daarmee zeer gevoelig voor predatie en een gemakkelijke prooi voor de vos. Tijdens de inventarisatie van 2012 bleken er nog nauwelijks Meerkoeten te broeden in het begraasde gebied. Het aantal is reeds onder het niveau van 1997 gezakt.

Figuur 6: Territoria Meerkoet in 2004 en 2012.

Scholekster

Haematopus ostralegus

Nederland 1998-2000:	80.000-130.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	4700-7600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	417	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	401	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	386	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname (lijkt te stabiliseren)	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1990-2011:	Afname	European Bird Census Council

Het aantal broedpaar Scholeksters is vanwege de ophoging van Saeftinghe in de jaren voor 1991 sterk toegenomen (Castelijns & Maebe, 1995). Sinds 1991 is de broedpopulatie stabiel met een populatie van de rond de 400 paar. Ten opzichte van de inventarisatie in 2004 is een lichte afname geconstateerd. De soort is opvallend en daardoor goed te inventariseren.

De ontwikkelingen in de populatie komen overeen met de landelijke Sovon index voor het biotoop kwelder. De Scholekster neemt in andere biotopen (akkerbouw en weiland) waar de soort voorheen veelvuldig voorkwam zeer sterk af. De territoriumkaart geeft een goed beeld van de biotopen waar de Scholekster in Saeftinghe broedt. Bij voorkeur broeden ze in het begraasde deel van Saeftinghe en op de oeverwallen langs de grotere geulen. Broedvogels van de oeverwallen kiezen vaak een kale hoge oeverwal, op zand of veek en foerageren in de geulen. Sinds 2010 is gestart met een kleurringonderzoek in Zeeland. Ook in Saeftinghe zijn op de Gasdam en de directe omgeving een twintigtal vogels voorzien van kleurringen. Deze vogels zijn individueel herkenbaar. Territoria worden in eerste instantie bezet door vogels die daar ook in voorgaande jaren gebroed hebben. Het gebeurt regelmatig dat na het mislukken van een broedsel het territorium wordt ingenomen door een ander broedpaar. Nesten mislukken opvallend vaak op het moment dat het vee ingelaten wordt. Aflezingen van de geringde vogels buiten het broedseizoen zijn spaarzaam. Vermoedelijk blijven de vogels in de directe omgeving van Saeftinghe. Op de hier aanwezige hoogwatervluchtplaatsen zijn ze moeilijk af te lezen. Er zijn enkele aflezingen gedaan van in Saeftinghe gekleurde vogels in het westelijk deel van de Westerschelde (Borsele) en in het oostelijk deel van de Oosterschelde (Oesterdam).

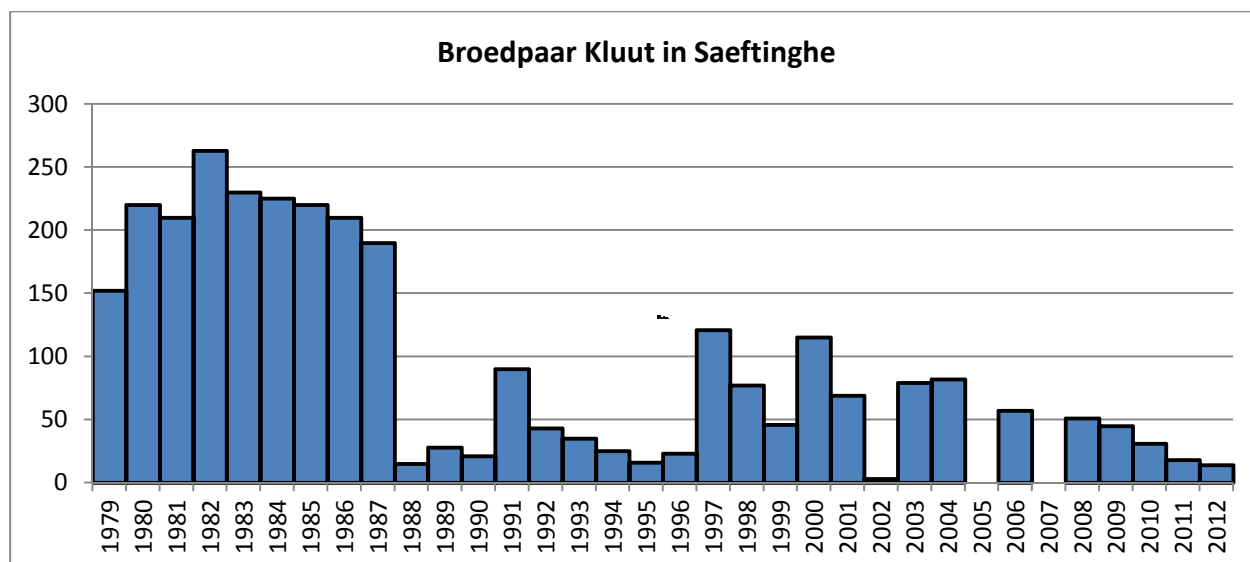
Kluut

Recurvirostra avosetta

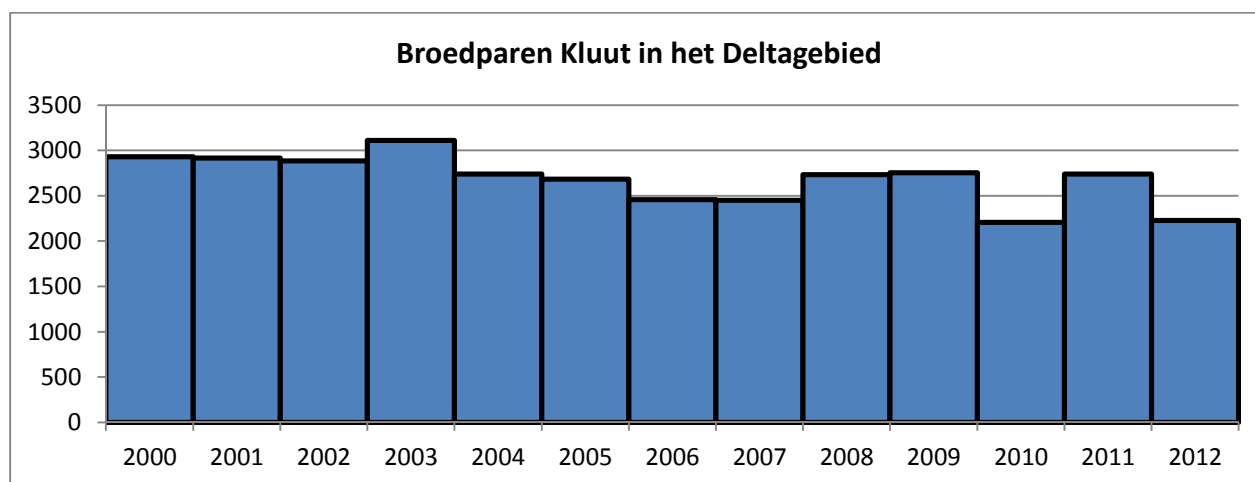
Nederland 1998-2000:	7000-9000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1000-1340	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	121	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	87	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	14	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1990-2000:	Afname	Avibirds

De Kluut is een echte pionier. Wanneer zich ergens nieuwe broedmogelijkheden voordoen dan maken ze daar snel gebruik van. De aantallen die in Saeftinghe broeden zijn daarom sterk wisselend en afhankelijk van het aanbod van geschikte plaatsen in Saeftinghe zelf en in andere in broedgebieden in de omgeving. De Kluut broedt in kolonies op kale grond of op veek. In de directe omgeving moet ondiep stilstaand water met een zachte slikbodem aanwezig zijn. In 2012 werd er net als andere jaren gebroed op het veek bij de plasjes onderaan de Gasdam en op veek bij de plasjes net

ten westen van de Gasdam. Ook in het Sieperdaschor heeft een paar gebroed. De algehele trend voor de aantalsontwikkeling in Saeftinghe is de laatste decennia negatief, zie grafiek 1. Voor Saeftinghe geldt dat plassen in het beweide gebied alleen ontstaan tijdens natte voorjaren. Door enkele droge voorjaren en de toenemende predatie druk zal ter plaatsen voor een afname zorgen. Daarnaast zijn er in de directe omgeving op Vlaams grondgebied diverse nieuwe natte natuurgebieden ontwikkeld waar een deel van de klutenpopulatie naar kan uitwijken. De ontwikkelingsgebieden zorgen waarschijnlijk zelfs zonder druk in Saeftinghe al voor een wegzijgende werking. Bovendien is er in het gehele Deltagebied (Nederlandse zijde) de laatste 10 jaar een lichte afname, zie grafiek 2.

Grafiek 1: Aantalsontwikkeling broedparen kluut in Saeftinghe in de periode 1979-2012 (in 2005 en 2007 niet geteld).

Grafiek 2: Aantalsontwikkeling broedparen kluut het Deltagebied in de periode 200-2012.

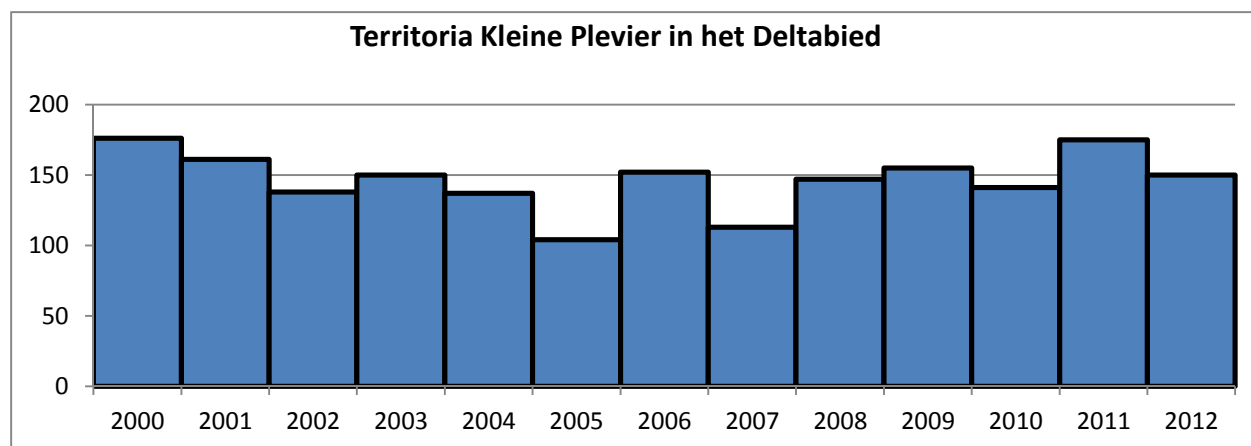
Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

Kleine Plevier

Charadrius dubius

Nederland 1998-2000:	750-1100	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	100-150	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	5	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	5	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Stabiel	Avibirds

De Kleine Plevier is geen echte schorbewoner. Regelmatig wordt er gebroed bij kunstmatig aangelegde elementen, voornamelijk op de grindweg in het Sieperdaschor en op het Plateau (voorheen vooral op de zanddam en de gasdam). Hier waren in 2012 geen territoria. Slechts 1 territoria is vastgesteld in Saeftinghe (a-typisch) op een met veek bedekte oeverwal. De trend in het Deltagebied is stabiel, zie grafiek 3.

Grafiek 3: Aantalsontwikkeling territoria kleine plevier in het Deltagebied in de periode 2000-2012.
Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

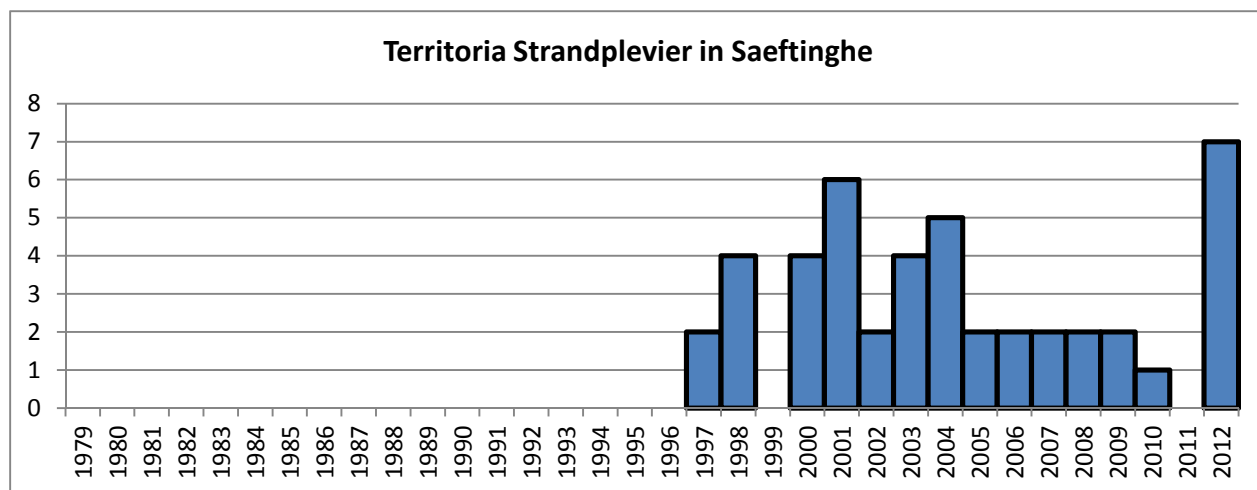
Strandplevier

Charadrius alexandrinus

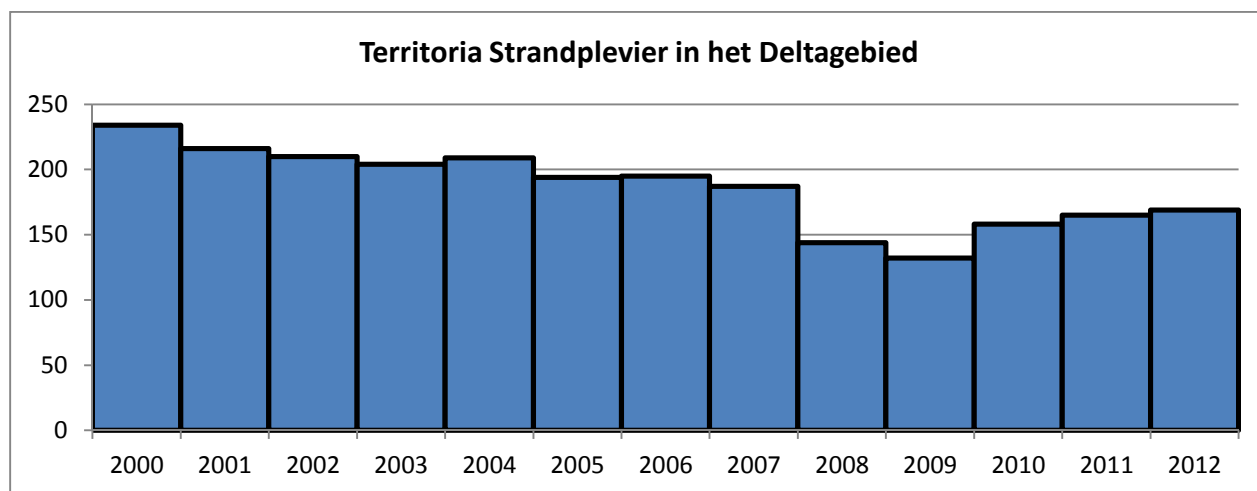
Nederland 1998-2000:	270-320	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	95-140	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	2	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	5	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	7	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Afname	Avibirds

Strandplevieren broeden in lage aantallen in Saeftinghe. Door het onopvallende gedrag zijn de nesten niet eenvoudig te vinden. Het nest ligt altijd op kale grond (strand, schelpen, grind of veek). Broedlocaties in 2012 waren: de grindweg op het Plateau, de lage strandduintjes in de monding van het Sieperdaschor, het strandje grenzend aan het Plateau, op het aangespoelde veek onderlangs de

Gasdam, lage strandduintjes aan de westrand van het Konijnenschor en schelpenaanspoelsel langs de zeedijk (Baalhoek). Dit zijn de traditionele broedlocaties. Deze worden niet jaarlijks intensief onderzocht. Het beeld zoals weergegeven in grafiek 4 geeft dus geen compleet overzicht. In het verleden zijn Strandplevieren van kleurringen voorzien in Saeftinghe. Deze zijn in de nazomer terug gemeld op hoogwatervluchtplaatsen bij Terneuzen en Nummer Eén (mededeling P.L. Meiningen). Deze soort staat in West Europa zwaar onder druk. Het Deltagebied is nog het bolwerk voor deze soort, ook hier nemen de aantallen af, zie grafiek 5. De Strandplevier staat al langere tijd op de Rode Lijst (Vogelbescherming & Sovon 2004).

Grafiek 4: Aantalsontwikkeling territoria Strandplevier in Saeftinghe in de periode 1979-2012.

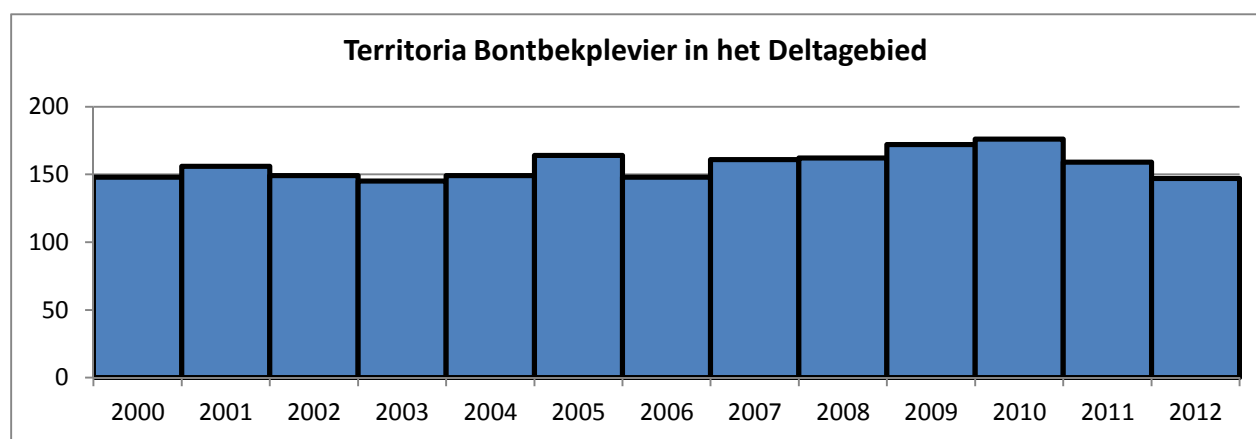
Grafiek 5: Aantalsontwikkeling territoria Strandplevier in het Deltagebied in de periode 2000-2012.
Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

Bontbekplevier

Charadrius hiaticula

Nederland 1998-2000:	430-470	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	95-100	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2010:	Waarschijnlijk lichte afname	Avibirds

De Bontbekplevier broedt niet jaarlijks in Saeftinghe. Het is meer een soort die broedt in de directe nabijheid van zoutwater. In het verleden heeft de soort wel op de zanddam gebroed, kort na de aanleg. In 2012 kwam 1 exemplaar tot broeden op de grindweg op het Gasplateau. De soort is in de Delta relatief stabiel (zie grafiek 6).

Grafiek 6: Aantalsontwikkeling territoria Bontbekplevier in het Deltagebied in de periode 2000-2012.

Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

Kievit

Vanellus vanellus

Nederland 1998-2000:	200.000-300.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	7000-10.000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	88	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	65	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	48	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Afname	European Bird Census Council

De kievit blijft volgens de integrale telling afnemen in Saeftinghe. Volgens de bmp tellingen lijkt de soort echter toe te nemen met name in de tussenliggende jaren met het maximum in 2011. Gezien de plaats van de waargenomen toename in de BMP reeks lijkt de toename veroorzaakt te worden door een plaatselijke verandering, namelijk de uitbreiding van de runderbegrazing. De achteruitgang van het gehele gebied ligt gezien diverse factoren erg voor de hand. Zo is er de komst van de vos.

Grutto

Limosa limosa

Nederland 1998-2000:	45.000-50.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	700-790	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	8	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	9	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	7	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet Significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1984-2011:	Afname	European Bird Census Council

De Grutto is een soort die in het verleden in Nederland heeft geprofiteerd van extensief kleinschalig weidebeheer. Nederland is het bolwerk voor deze soort in West Europa. In Saeftinghe is de soort nooit echt algemeen geweest. Alleen in de vroegere Selenapolder kort na de clandestiene bedijking heb er kort een flink aantal paartjes gebroed, dit nam bij de ingebruikneming van beweiding al weer af (med. M. Buise). De soort broedt dicht tegen zeedijk in het begraasde gebied.

Tureluur

Tringa totanus

Nederland 1998-2000:	20.000-25.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2300-2900	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	976	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	1594	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1492	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Afname	European Bird Census Council

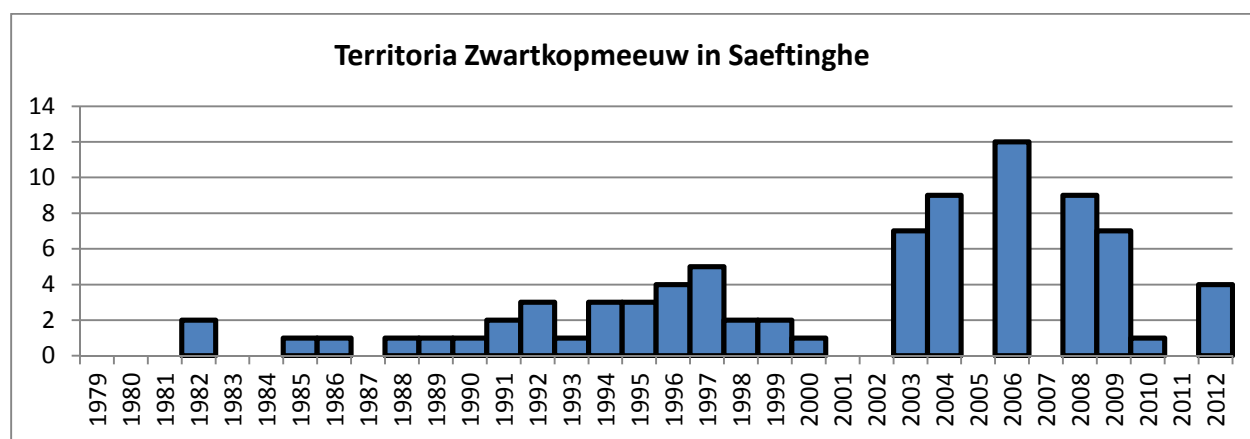
Saeftinghe is het belangrijkste broedgebied voor de Tureluur in Nederland. Een groot deel van de Nederlandse populatie broedt in Saeftinghe. De soort is ten opzichte van de vorige inventarisatie iets afgenomen. Uit de resultaten van de jaarlijks geïnventariseerde plots blijkt dat de aantallen jaarlijks iets kunnen fluctueren. De populatie lijkt dus redelijk stabiel. De laatste tien jaar is de Nederlandse populatie flink afgenomen. De laatste jaren lijkt er een stabilisatie in de afname. De Tureluur staat nog steeds op de Rode Lijst. De soort broedt in de hoogste dichtheden waar hoge oeverwallen, met grote tot middelkleine geulen aanwezig zijn. De soort gedraagt zich hier als een kustbroedvogel (hoge aantallen dicht op elkaar). Op de hoge oeverwallen zijn ze redelijk beschermd tegen hoge vloed. Toch komt het regelmatig voor dat de nesten in het broedseizoen wegspoelen. Op de centrale delen van de schorplaten zijn minder geultjes. Hier is de dichtheid een stuk lager. In het begraasde deel is ook een hoge broeddichtheid. Hier is door de start met beweiding met runderen geschikt broedbiotoop ontstaan (holle bollige weiden). Dit leverde in de periode 1997-2004 een flinke populatiegroei op. Nu is de populatie hier gestabiliseerd. De territoria liggen hier iets verder uit elkaar dan op de oeverwallen. Hier gedraagt de soort zich meer als een weidevogel. In het uiterste oosten vermindert de soort als gevolg van het oprukken van riet.

Zwartkopmeeuw

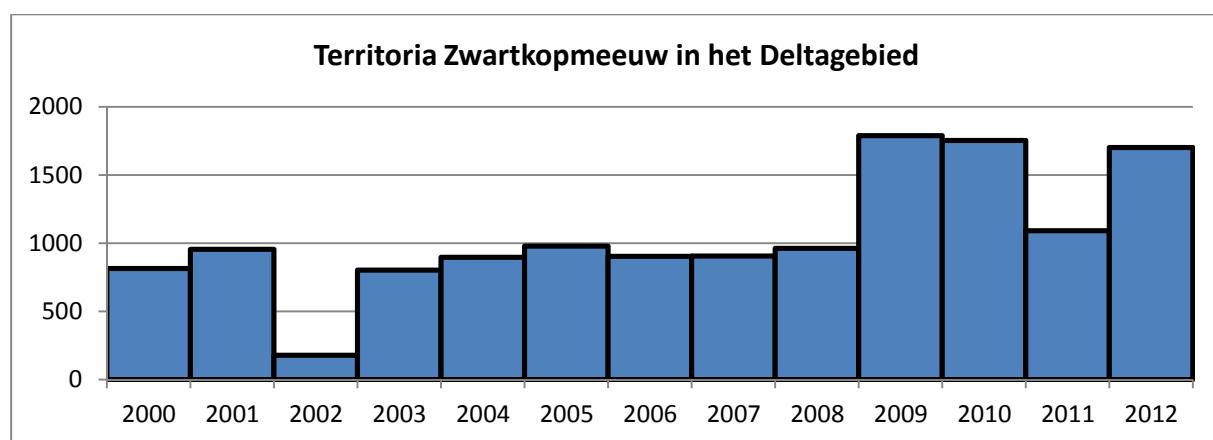
Ichthyaetus melanocephalu

Nederland 1998-2000:	416-850	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	29-86	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	6	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	9	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	4	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

Gedurende het broedseizoen zijn regelmatig alarmerende vogels waargenomen boven de kolonies van Zilvermeeuwen en Kokmeeuwen (maar ook wel daarbuiten). Veel van deze vogels sloten in de loop van het broedseizoen aan bij de kolonies in het Antwerpse havengebied. Uiteindelijk zijn 4 territoria vastgesteld. Zwartkopmeeuwen zijn niet plaats trouw. De aantallen kunnen jaarlijks fluctueren. De aantalsontwikkeling in Saeftinghe is weergegeven in grafiek 7, de aantalsontwikkeling in het Deltagebied is weergegeven in grafiek 8.

Grafiek 7: Aantalsontwikkeling territoria zwartkopmeeuw in Saeftinghe in de periode 1979-2012.

Grafiek 8: Aantalsontwikkeling territoria zwartkopmeeuw in het Deltagebied.

Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

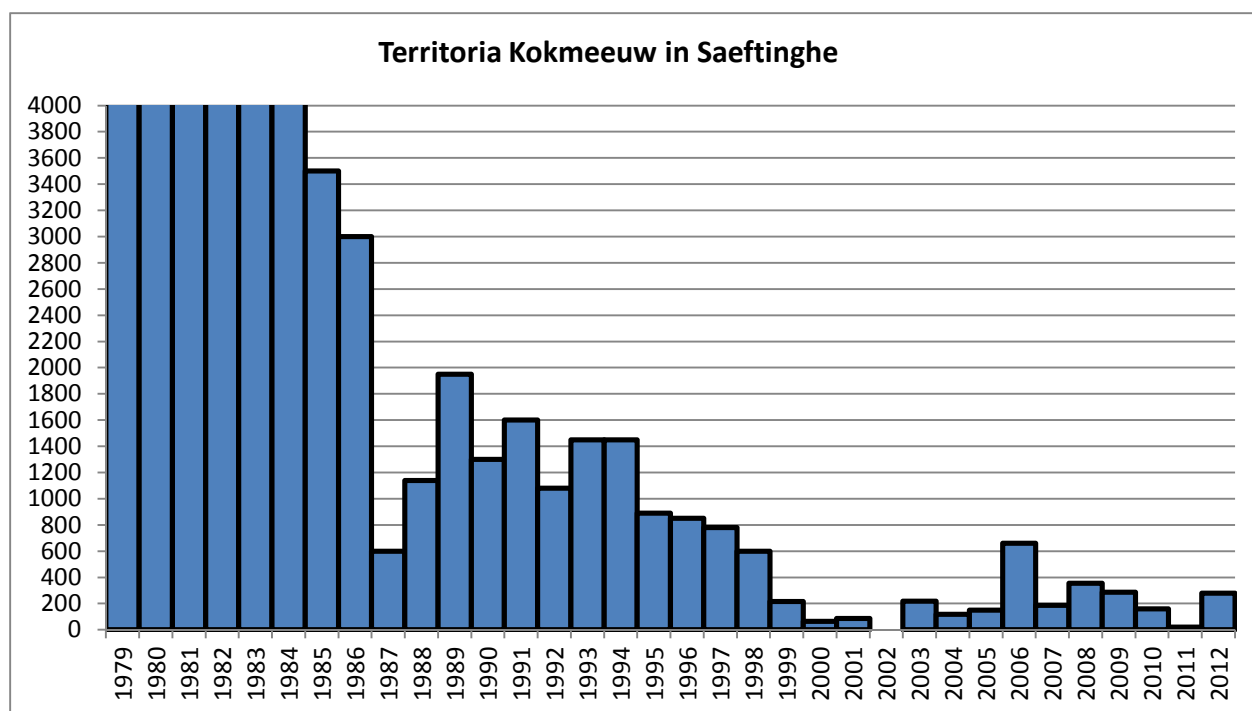
Kokmeeuw

Chroicocephalus ridibundus

Nederland 1998-2000:	132.000-137.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	11.280-12940	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	728	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	45	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	279	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Afname	European Bird Census Council

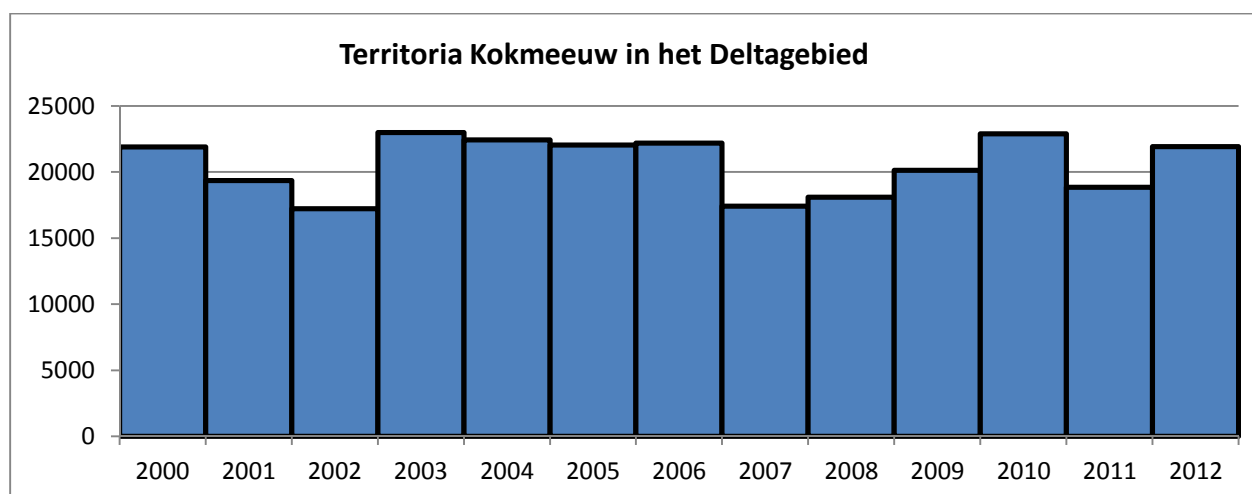
Het aantal broedende Kokmeeuwen is na een sterke afname bij de voorgaande inventarisatie nu weer licht toegenomen, hoewel deze koloniebroeder van veekvelden enorm kan fluctueren. In vergelijking tot 1979 is de afname zeer drastisch (zie grafiek 9). In 2012 werden 279 territoria vastgesteld. Over het seizoen verspreid is er op 6 locaties gebroed.

Na het ongunstige weer in juni zijn alle nesten verloren gegaan. Het broedresultaat in 2012 is dus nihil. Ook elders in Nederland en in het Deltagebied nemen de aantallen van deze eens zo talrijke vogelsoort af (SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002), zie grafiek 10. Er is minder geschikt broedgebied en in het broedseizoen is er minder voedsel voorradig voor jongen. Rond het begin van de jaren '80 broedden de Kokmeeuwen in Saeftinghe vooral in velden met engels slijkgras en heen waarin water stagneerde, met name in de eerste 20 jaar na aanleg van de Gasdam. Dit biotoop verdween door ophoging in de loop van de jaren '80. Tegenwoordig wordt het meest gebroed op veekvelden en hoge zandige oeverwallen die dicht langs de Schelde zijn gelegen (eigenlijk weer zoals in de jaren vijftig). Een studie in 1988 waarin drie buitendijkse kolonies (Zwin, Paulinaschor en Saeftinghe) langs de Westerschelde zijn onderzocht, wees uit dat de kolonie in Saeftinghe het minste broedresultaat opleverde. De Kokmeeuwen in Saeftinghe foerageerden, in tegenstelling tot de vogels van de in de andere onderzochte kolonies, geheel buitendijks op het slik. Het voedsel bestond vooral uit *Nereis* (zeeduizendpoot) en *Mysidacea* (aasgarnaal) (Ysebaert en Meire, 1989). Mogelijk zijn beide prooi-soorten sterk afgenomen. Het verzanden en verdwijnen van intergetijdengebied kan ook een rol van betekenis spelen in de negatieve trend.

Grafiek 9: Aantalsontwikkeling territoria Kokmeeuw in Saeftinghe in de periode 1979-2012.

Vanaf 1979 t/m 1984 waren de aantallen extreem veel hoger en werden toen geschat op respectievelijk: 23.000, 22.000, 22.000, 21.500, 14.000 en 7.500.

Grafiek 10: Aantalsontwikkeling territoria kokmeeuw in het Deltagebied in de periode 2000-2012.

Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

Stormmeeuw

Larus canus

Nederland 1998-2000:	5600-6500	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	265-410	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0-1	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

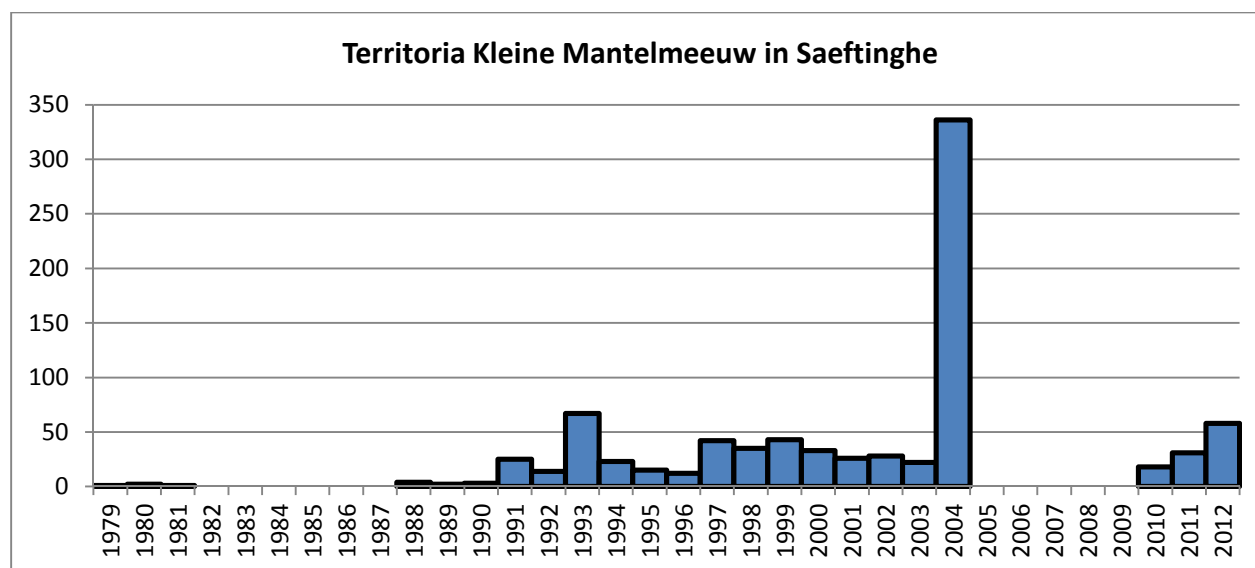
De stormmeeuw broedt sporadisch in Saeftinghe. De soort sluit aan bij kolonies van andere meeuwen. Het is mogelijk dat het werkelijk aantal paar wat hoger is.

Kleine Mantelmeeuw

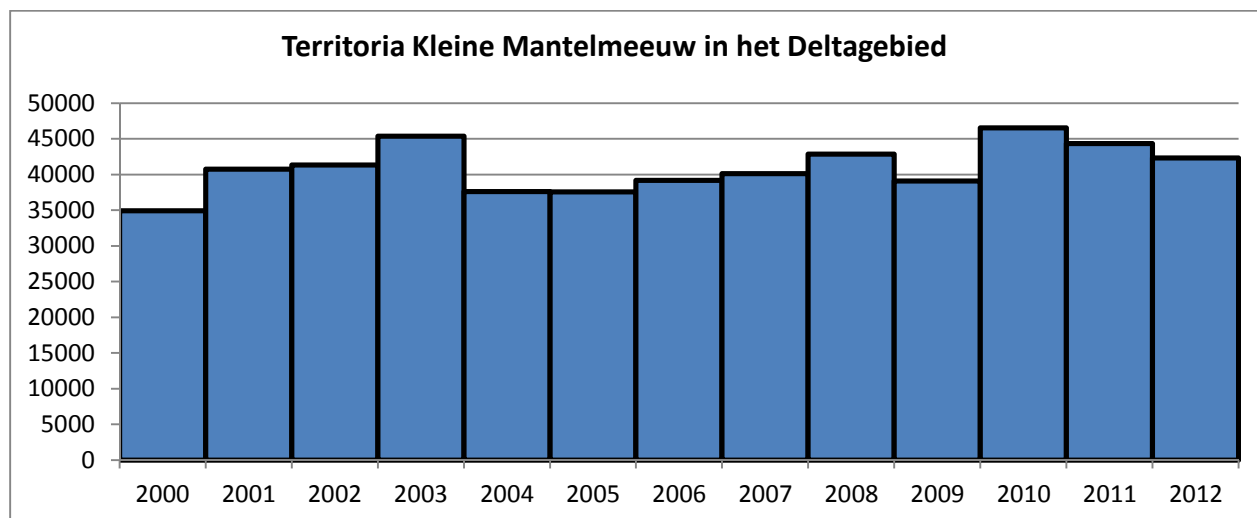
Larus fuscus

Nederland 1998-2000:	58.500-72.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	7050-8600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	52	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	266	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	70	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

Tot de vorige inventarisatie in 2004 en ook daarna namen de aantallen van de Kleine Mantelmeeuw jaarlijks toe. Inmiddels neemt de soort als broedvogel weer af. De Kleine Mantelmeeuw sluit vaak aan bij de broedkolonies van de Zilvermeeuw. De soort reageert evenals de zilvermeeuw op de aanwezigheid van de vos. Helaas zijn de plots voor deze koloniebroeders niet zo bruikbaar, maar waarnemers in Saeftinghe melden dat de soort zeer snel afnam in de jaren dat de vos zich vestigde. De grootste kolonie bevond zich in 2004 op de zanddam.

Grafiek 11: Aantalsontwikkeling territoria Kleine Mantelmeeuw in Saeftinghe in de periode 1979-2012.

Grafiek 12: Aantalsontwikkeling territoria Kleine Mantelmeeuw in het Deltagebied.

Bron: Biologisch Monitoringprogramma van de zoute Rijkswateren van Rijkswaterstaat Waterdienst.

Zilvermeeuw

Larus argentatus

Nederland 1998-2000:	62.000-67.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	20.400-21.800	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	10.375 / 17.292	Buise & Van Kerkhoven 1999 / na herberekening
Saeftinghe 2004:	8.004	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3.113	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Toename	Avibirds

De Zilvermeeuw was een belangrijke broedvogel van Saeftinghe. Saeftinghe had een van de grootste kolonies van Zeeland, als je het als een kolonie zou beschouwen; de kolonie van Saeftinghe is wat complex. De meeuwen zitten in vele subkolonies waarbij de nesten soms nog relatief ver uit elkaar liggen.

Het sluiten van de dichtstbijzijnde vuilnisbelt in het Antwerpse heeft een grote invloed gehad op het aantal broedende Zilvermeeuwen in Saeftinghe. Het aantal broedende Zilvermeeuwen is sindsdien in ieder geval sterk afgenomen, zie grafiek 13. Om een absoluut aantal broedparen vast te stellen blijkt zeer lastig. Uit de laatste inventarisatie blijkt ook de vos voor een verschuiving te zorgen, op de plek waar de vossen activiteit op zijn hoogst is broeden geen meeuwen meer (zie figuur 7).

Diverse methoden geven diverse resultaten

Diverse telmethoden geven andere, ver uiteen liggende schattingen. Er wordt vanuit een vliegtuig geteld, met ervaren tellers kan er een schatting van het aantal gemaakt worden. Een andere gebruikte methode is tijdens de inventarisatieveldrondes het aantal alarmerende vogels te tellen. Vanaf de grond is het aantal in 2012 geschat op 3.113 en vanuit het vliegtuig op 321 (385 ex geteld) broedpaar. Welke methode het best de werkelijkheid weergeeft is niet duidelijk.

De voor- en nadelen per telmethode

Vanuit de lucht is er een goed overzicht en blijven de meeuwen vaak op hun plaatst zitten. De aantallen zullen ondanks het goede overzicht eerder onder- dan overschat worden.

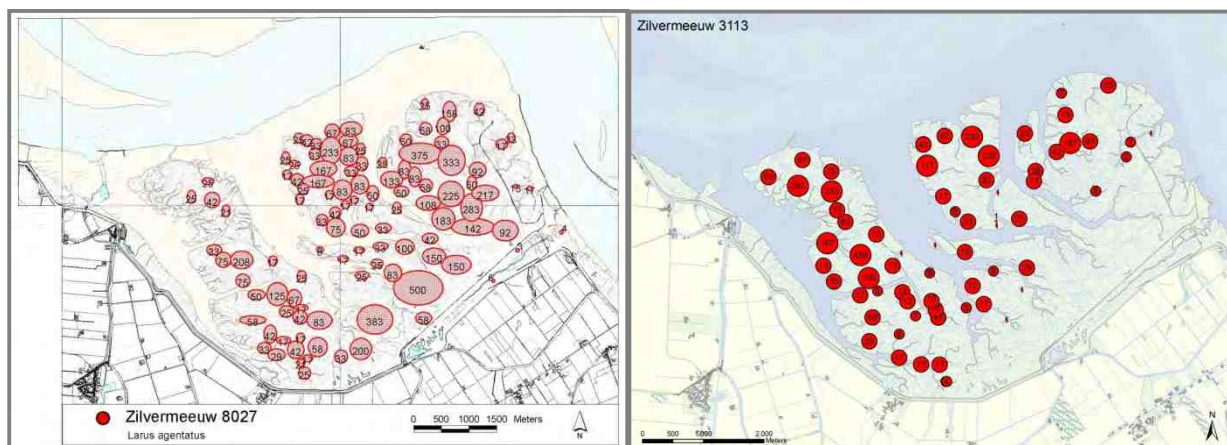
Tijdens de grondtellingen is dat precies omgekeerd. Als teller is het veel moeilijker overzicht te houden terwijl de vogels boven de kolonie gaan alarmeren. Doordat de kolonies in Saeftinghe geen dichte vaste kolonies vormen, kunnen individuen al gaan alarmeren in reactie op een door de teller verstoorde verre buur. Vervolgens kunnen ze de teller een tijd lang volgen.

Als laatste moet benoemd worden dat de aantallen van de grondtellingen in 2012 grotendeels gebaseerd zijn op getelde vogels voor half juni, later in het seizoen bleken er duidelijk minder vogels aanwezig. Dit alles verklaard deels de verschillen, maar geeft nog geen uitsluitsel welk getal beter de werkelijkheid benaderd. Na het broedseizoen zijn er nog twee laagwatertellingen per jaar (in juli- en augustus), waarin alle meeuwen en hun leeftijden worden geteld (zie grafiek 14). Ook hierin zijn grote verschillen tussen de twee tellingen zichtbaar.

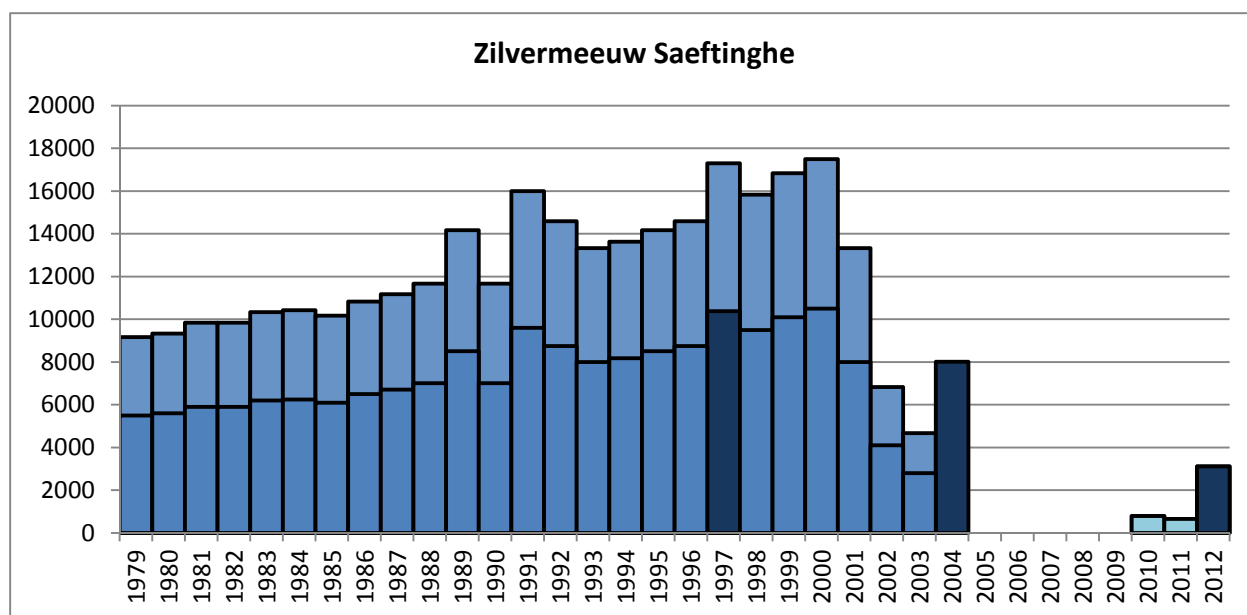
Interpretatie van de veldgegevens per telmethode

In de drie jaar waarin er een integrale broedvogelinventarisatie is uitgevoerd zijn de broedvogels (evenals bij alle andere soorten) per deelgebied geteld door diverse tellers. Saeftinghe is dan verdeeld in diverse telgebieden wat de kans op dubbeltellen vergroot. Hier wordt tijdens het interpreteren rekening mee gehouden. Alles wordt dan op een kaart gezet en dubbelingen worden niet meegenomen.

In de niet integraal getelde jaren voor 2004 is het aantal alarmerende Zilvermeeuwen geschat aan de hand van enkele steekproeven en bezoeken. Onderzoek van Delta Project Management (opdracht aannemer van Rijkswaterstaat) heeft aangetoond dat het schatten van het aantal broedpaar Zilvermeeuw kan op basis van het aantal getelde aantal alarmerende exemplaren in de kolonie gedeeld door 1,2. In de jaren voor 2004 is het aantal geschatte exemplaren meeuwen gedeeld door twee (bron: Jean Maebe). Deze zijn herberekend ($X * 2 / 1,2$). Deze herberekening zorgt ervoor dat de aantallen hoger uitvallen dan geregistreerd. Dit is gedaan om ze beter vergelijkbaar te maken met de gegevens van de laatste jaren. In de jaren 2010, 2011 en 2012 zijn de aantallen vanuit het vliegtuig geschat. Deze aantallen vallen opvallend lager uit dan de aantallen vanaf de grond, met name in 2012 is dit goed vergelijkbaar omdat in dat jaar beide via methodes geteld is.

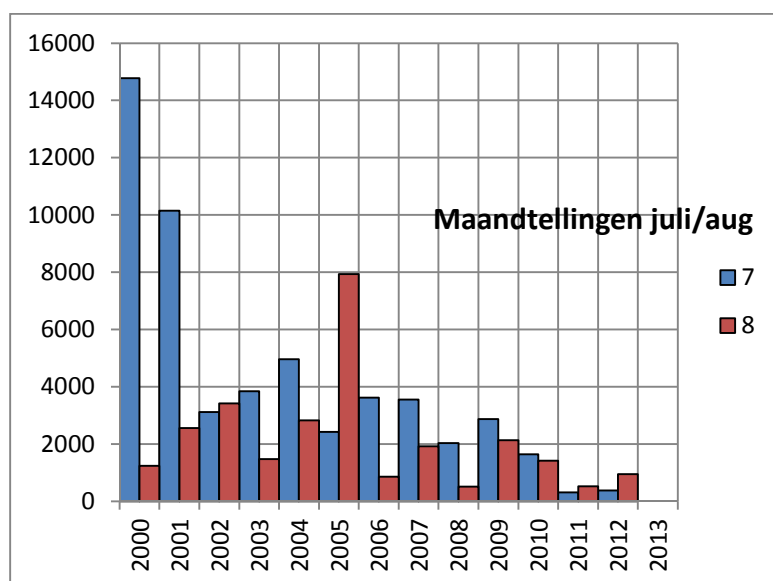

Figuur 7: Territoria zilvermeeuw in 2004 en 2012.

Grafiek 13: Aantalsontwikkeling broedparen Zilvermeeuw in Saeftinghe in de periode 1979-2012. De tweede staaf boven op de eerste laag is na herberekening (zie tekst).

Bron veldgegevens: De donkere balken zijn gebaseerd op de aantallen uit de integrale inventarisaties, de lichte zijn gebaseerd op de vliegtuigtellingen (DPM) en de overige zijn schattingen van Jean Maebe.

Grafiek 14: Waargenomen exemplaren Zilvermeeuw tijdens de laagwatertellingen van juli en augustus.

Bron veldgegevens: Vogelwerkgroep de Steltkluut (tellersgroep Saeftinghe)

Geelpootmeeuw

Larus cachinnans

Nederland 1998-2000:	-	-
Zeeland 1998-2000:	1	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999 / na herberekening
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	-	-
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	-	-

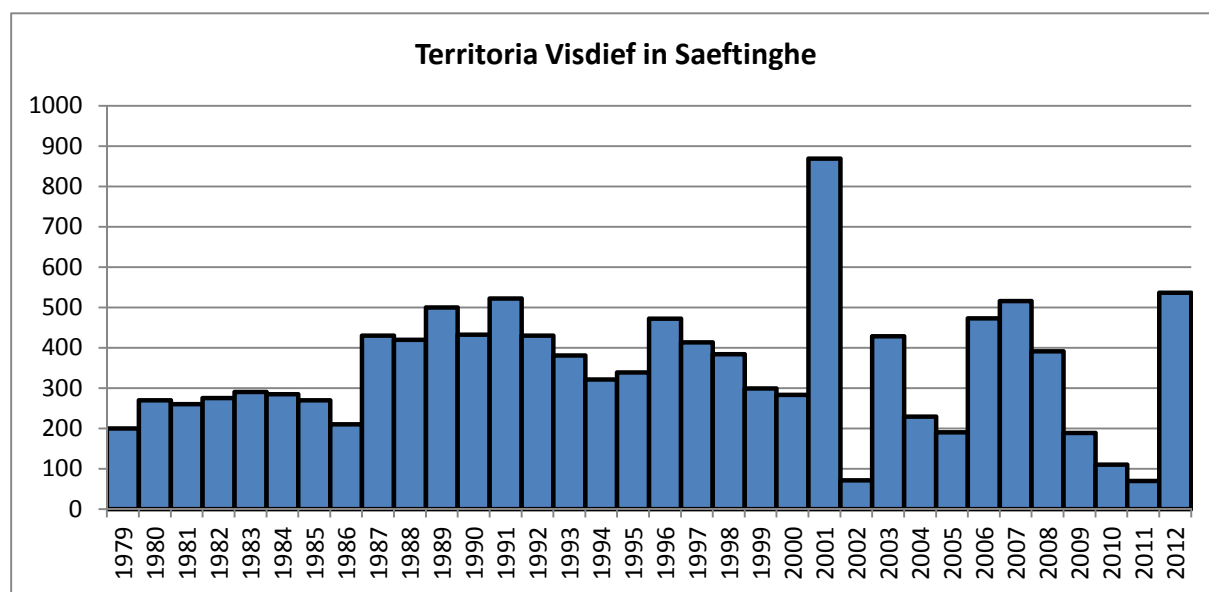
De Geelpootmeeuw broed nog niet lang in Nederland. De eerste broedgevallen zijn circa 10 jaar geleden vastgesteld. Vaak gaat het om gemengde koppels met Zilvermeeuw. In Saeftinghe werd in een broedkolonie Zilvermeeuwen een broedverdacht exemplaar vastgesteld.

Visdief

Sterna hirundo

Nederland 1998-2000:	18.000-19.500	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2870-2930	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	413	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	329	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	536	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Afname	Avibirds

Visdieven broeden jaarlijks in Saeftinghe aan de noordelijke randen van de schorren. Hier kiezen ze hoge oeverwallen, lage strandduintjes, en veekpakketten als broedplaats. Er wordt vooral gefoerageerd in de monding van de grotere geulen en op de Westerschelde. Het broeden op veek is uniek en vindt alleen plaats in Saeftinghe. Het broedresultaat wisselt sterk van jaar tot jaar. Het algehele beeld van de laatste jaren is dat het broedresultaat minder is. Een oorzaak hiervoor is dat er door veranderingen van waterstromingen en hogere gemiddelde hoogwaters bij de aanvang van het broedseizoen steeds minder veek ligt op de noordelijke schorren. Bij het broeden op veekpakketten blijven de nesten met rustig weer drijven. Het niet kunnen broeden op veek vergroot de kans op verspoelen van nesten. Visdieven kunnen bij een mislukt nest vaak starten met een nieuw broedsel. Het is daarom lastig te bepalen wat het juiste broedaantal is. In jaren waarin een broedvogelinventarisatie is worden de ontwikkelingen rondom de Visdieven beter gevolgd dan in andere jaren. Dan zijn er meestal 2 op Visdieven gerichte telrondes. Naar schatting was het broedsucces in 2012 minder dan 0,5 uitgevlogen jong per paar. Jaarlijks worden in het kader van het monitoringsprogramma van Rijkswaterstaat biometrische gegevens opgenomen (kop + snavelengte en gewicht) waarmee de conditie van de jonge vogels kan worden bepaald.

Grafiek 15: Aantalontwikkeling broedparen Visdief in Saeftinghe in de periode 1979-2012.

Holenduif

Columba oenas

Nederland 1998-2000:	50.000-70.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	3800-5400	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	71	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	42	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	29	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige toename	European Bird Census Council

De Holenduif broedt voornamelijk in konijnenholen. Voorheen een soort die zeer veel broedde op de Gasdam en Zanddam. Na de achteruitgang van het aantal konijnen op deze plaatsen is ook het aantal Holenduiven sterk achteruit gegaan. Momenteel zijn ze eigenlijk alleen nog te vinden op en rond het plateau, op de plaatsen waar nog wel konijnen zitten, en tussen de basaltblokken. Ook wel in stelbergen en dammen. De Holenduif komt evenals de Houtduif, her en der verspreid in het schor voor, broedend tussen platgeslagen zeekweek. Dit gaat echter slechts om enkele paren.

Houtduif

Columba palumbus

Nederland 1998-2000:	400.000-500.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	20.000-25.000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	41	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	51	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	23	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige toename	European Bird Census Council

Een schor is niet het karakteristieke broedbiotoop voor de Houtduif. Toch wordt er jaarlijks in Saeftinghe gebroed. De nesten liggen meestal goed verstopt tussen de zeekweek op de oeverwallen. De broedvogels worden voornamelijk getraceerd door het wegvliegen van de vogels van tussen de vegetatie en een enkele nestvondst. Er wordt ook gebroed in de enkele aanwezige vlierstruiken.

Koekoek

Cuculus canorus

Nederland 1998-2000:	6000-8000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	450-650	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	2	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	3	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	6	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Mogelijke significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

De Koekoek heeft sinds de jaren tachtig territoria in Saeftinghe. Het gaat altijd om vogels die gedeeltelijk binnendijs en gedeeltelijk in het schor een territorium hebben. Vermoedelijk worden de eieren vooral gelegd in nesten van Rietzanger en Kleine Karekiet. De vogels kunnen in het schor in korte tijd flinke afstanden afleggen. Zo werd gezien dat een vogel vanaf Paal naar de Heuvel vloog.

Veldleeuwerik

Alauda arvensis

Nederland 1998-2000:	50.000-70.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	5000-7100	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	49	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	32	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	22	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

Landelijk gezien neemt de Veldleeuwerik sterk af. Ook in Saeftinghe is een afname geconstateerd. De soort broedt voornamelijk in het begraasd gebied in de omgeving van de Gasdam. Het is niet bekend of de oorzaak van de afname gezocht moet worden in het broedgebied, of juist in het overwintergebied.

Boerenwaluw

Hirundo rustica

Nederland 1998-2000:	100.000-200.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	4700-9500	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	10	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	3	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	11	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. Nem
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

Boerenwaluwen broeden regelmatig in de bouwwerken die in Saeftinghe staan. Omdat de meeste stallen geen functie meer hebben zijn deze afgebroken. Hierdoor verdwenen ook de broedgelegenheden van de Boerenwaluw. Vijf paar nestelden onder de dakrand van het zomerverblijf op het Plateau. Hier waren in totaal 22 vliegvlugge jongen.

Graspieper

Anthus pratensis

Nederland 1998-2000:	70.000-80.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	10.00-11.500	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	226-229	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	568	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	338	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

De Graspieper is een broedvogel van open terreinen. Zijn voorkeur gaat uit naar een korte grasvegetatie met uitstekende pollen. In Saeftinghe is de Graspieper een soort die veel voorkomt op de zandige oeverwallen, het beweide schor en de dammen en dijken. Landelijk neemt de soort vooral in het agrarisch gebied sterk af. In natuurgebieden neemt de soort lokaal soms nog toe, maar

meestal is ook een lichte afname te zien. In Saeftinghe is er sprake van een grote achteruitgang tussen het aantal vastgestelde Graspieperterritoria in de integrale inventarisaties van 2004 en 2012; van 568 territoria in 2004 naar 338 territoria in 2012. Dit is waarschijnlijk deels te wijten aan de interpretatiecriteria; de voorjaars trek is in 2012 kritischer beoordeeld dan in 2004. Maar ook in de jaarlijks geïnterviewde plots is een afname geconstateerd.

Vanaf 2010 is hier een forse afname zichtbaar. Dus er is wel degelijk een afname in het aantal Graspiepers van Saeftinghe gaande. Volgens 'A Climatic Atlas of European Breeding Birds' van Birdlife International (bron: Natuurpunt.be) zullen met name soorten als Blauwborst, Graspieper en Kievit, slachtoffer worden van de veranderingen in het klimaat. Ook in Vlaanderen laat de Graspieper al een forse afname zien; het is dan logisch dat deze afname ook in een tegen Vlaanderen gelegen gebied als Saeftinghe zichtbaar wordt. Waarschijnlijk zullen de effecten in de komende jaren ook in de rest van Zeeland (en Nederland) zichtbaar worden.

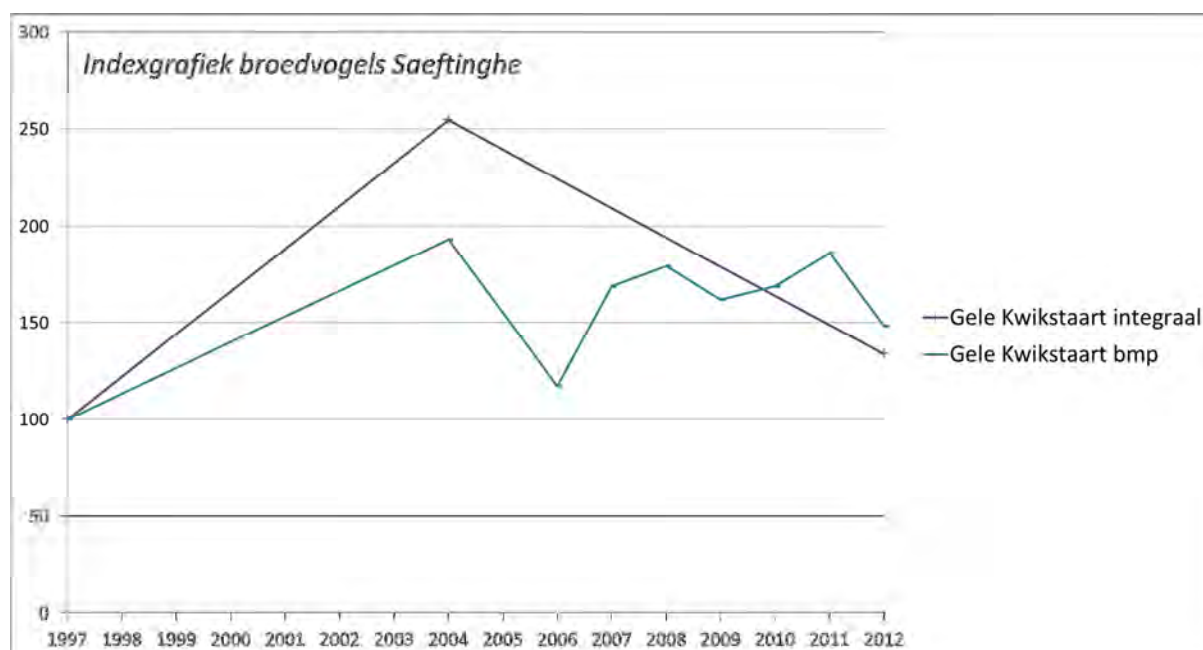

Gele Kwikstaart

Motacilla flava

Nederland 1998-2000:	40.000-50.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	6200-7800	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	340-344	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	876	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	460	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

Gele kwikstaarten broeden in dezelfde delen van Saeftinghe als Tureluurs; op de plaatsen met hoge oeverwallen met zeekweek. Hoewel de Gele Kwikstaart ook baat heeft bij andere ruigte kruiden (verdere verruiging). Dit biotoop is in vergelijking tot de voorgaande inventarisatie zeker niet afgenomen. Ze maken als foerageergebied ook gebruik van de kommen met heenvelden tussen de oeverwallen. Toch is de populatie Gele Kwikstaarten drastisch minder dan in 2004, bijna gehalveerd. Of er daadwerkelijk van een afname gesproken kan worden zal de toekomst uitwijzen. De BMP laat een minder drastisch verschil zien, maar ook hier een afname ten opzichte van 2004. De BMP geeft een nog grotere dip aan in 2006, kort na de voorgaande integrale inventarisatie.

Engelse Kwikstaart

Motacilla flavissima

Nederland 1998-2000:	40-80	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1-2	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	3	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	4	
Trend Nederland 2002-2011:	-	-
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	-	-

Deze in Nederland zeer schaarse broedvogel, wordt de laatste jaren jaarlijks in lage aantallen in Saeftinghe vastgesteld. Niet iedere inventarisatiemedewerker let heel goed op het verschil tussen de Engelse Kwikstaart en de Gele Kwikstaart, het blijft dus bij toevaltreffers.

Witte Kwikstaart

Motacilla alba

Nederland 1998-2000:	70.000-140.00	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2200-4600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	12	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	14	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	12	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Witte Kwikstaart is zeker geen typische schorbewoner. De meeste paren broeden in de omgeving van de zeedijk of de Gasdam. Hier foerageren ze in de omgeving van het vee. Vaak kiezen ze hun broedplaats op of in door mensen aangebrachte elementen. Ook broeden ze tussen basaltstenen.

Winterkoning

Troglodytes troglodytes

Nederland 1998-2000:	500.000-600.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	20.000-25.000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	1	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	14	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	2	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige toename	European Bird Census Council

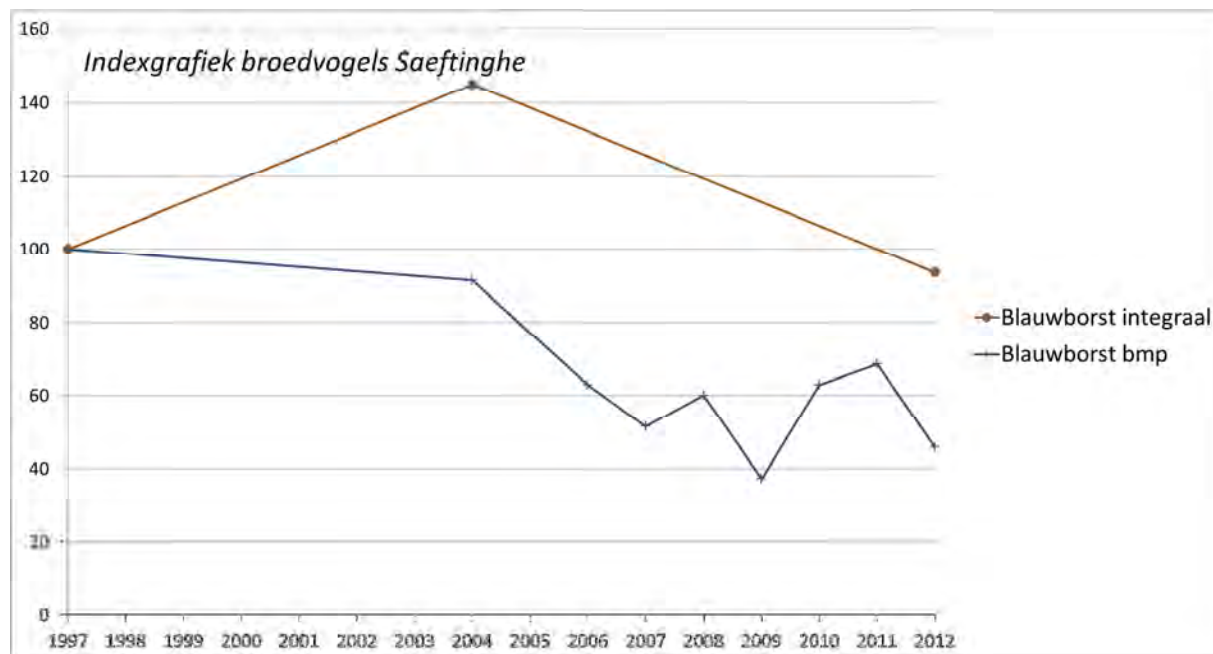
Ten opzichte van de inventarisatie in 2004 is de Winterkoning sterk afgenomen. De oorzaak van deze afnemende standvogel kan gezocht worden in een aantal strengere winters. Bovendien zijn er wat in het schor van Oudendoel (het uiterste zuidoosten) wat bosjes verdwenen die onder langs de dijk stonden aan de rand van het riet.

Blauwborst

Luscinia svecica

Nederland 1998-2000:	9000-11.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1300-1600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	307-313	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	454	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	293	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Trend onzeker	European Bird Census Council

Zeeuws-Vlaanderen staat bekend als één van de bolwerken van de Blauwborst in Nederland. Binnen Zeeuws-Vlaanderen worden de hoogste aantallen gevonden in Saeftinghe. Het aantal Blauwborsten is in Saeftinghe fors afgenomen. In 2004 werden 454 territoria vastgesteld en in 2012, 293. De oorzaak hiervan is niet te relateren aan een verandering in het gebied. Vermoedelijk spelen een tweetal factoren een rol in de afname. Enerzijds waren de weersomstandigheden in piek van de zangperiode van de Blauwborst in 2012 erg slecht, waardoor de soort minder goed vast te stellen was. Sommige deelgebieden zijn met gunstige weersomstandigheden gedurende de zangpiek geïnventreerd. Hier zijn de aantallen vergelijkbaar met het aantal territoria in 2004. Toch wordt de afname ook heel duidelijk weergegeven in de trend van de BMP van Saeftinghe. Dus de afname is zeker niet geheel te relateren aan een inventarisatie effect. Een andere reden voor de afname van deze soort wordt, is te vinden in dezelfde voorspellingen als voor Graspieper; de soort zou in de toekomst wel eens last zou kunnen krijgen van de veranderingen in het klimaat, aldus 'A Climatic Atlas of European Breeding Birds' van Birdlife International (bron: Natuurpunt.be). Mogelijk is dit in Saeftinghe al ingang gezet. Dit uitpakt zal uit toekomstige onderzoeken moeten blijken.

Zwarte Roodstaart

Phoenicurus ochruros

Nederland 1998-2000:	27.000-37.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	800-1200	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	1	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	1	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Mogelijke significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Matige toename	European Bird Census Council

In 2012 werd 1 territorium vastgesteld bij de gebouwen in de jachthaven.

Roodborsttapuit

Saxicola rubicola

Nederland 1998-2000:	6500-7000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	550-600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	5	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	10	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Stabiel	European Bird Census Council

De Roodborsttapuit broedt vooral in de nabijheid van de zeedijk. Sommige vogels werden maar een enkele keer waargenomen in geschikt biotoop. De twee territoria bij Paal werden tijdens dezelfde inventarisatieronde vastgesteld. De vogel in het Konijnschor is slechts eenmaal waargenomen. De vogels in het oostelijke deel van het Sieperdaschor hebben beiden vliegvlugge jongen grootgebracht.

Tapuit

Oenanthe oenanthe

Nederland 1998-2000:	600-800	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	15-25	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	1	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	2	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige afname	European Bird Census Council

Het aantal territoria van deze soort is lastig vast te stellen. Dit komt omdat deze soort gedurende de trektijd regelmatig voorkomt in Saeftinghe. Sommige vogels blijven wat langer aanwezig en dan vallen de waarnemingen net binnen de datumgrenzen. Omdat dit in geschikt broedhabitat is leverde dit in 2012 twee territoria op. Er zijn geen jongen gezien.

Graszanger

Cisticola juncidis

Nederland 1998-2000:	3-31	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2-28	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	19	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	14	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Graszanger bereikt in Nederland de noordwestgrens van zijn verspreidingsgebied. Strenge winters zijn funest voor deze kleine zangvogel. Na de strenge winter van 1996/97 werd in Saeftinghe geen enkel territorium gevonden tijdens de inventarisatie in 1997. In 1998 was de soort weer wel present. Door een aantal opeenvolgende zachte winters kon de populatie zich snel herstellen. Daarmee was Saeftinghe weer het bolwerk van de soort in Nederland. De piek was in 2001 toen 40 zangposten werden vastgesteld. Het is onbekend waarom het aantal daarna weer afnam (afname op basis van volledige inventarisaties). De relatief strenge winters van 2010/2011 en 2011/12 hebben hun weerslag gehad op de Graszanger populatie. Toch was de soort nog aanwezig. Van mei tot half juni waren er maar een paar zangposten, daarna nam het aantal toe door instroom van zuidelijke populaties en doordat jongen uit eerste legsel een territorium bezetten. De Graszanger is de enige vogelsoort in Nederland die in het geboortjaar een territorium kan hebben.

Sprinkhaanzanger

Lucustella naevia

Nederland 1998-2000:	4000-6000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	175-265	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	32	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

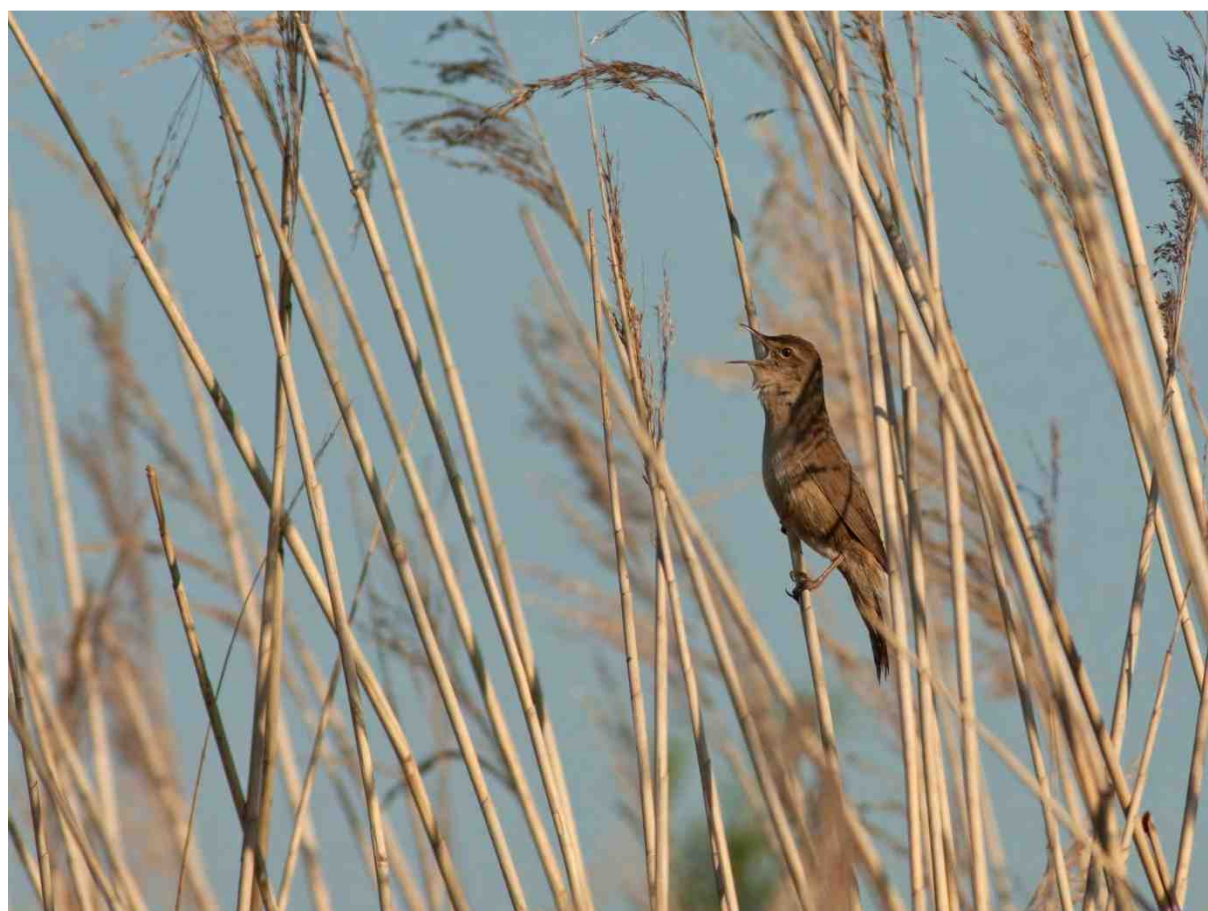
De Sprinkhaanzanger komt in diverse rietbiotopen voorheen. De voorkeur gaat uit naar rietbiotopen die aan het verlanden zijn (droge rietvelden, eventueel met ruigte kruiden en bosjes). In 2004 zijn de eerste twee territoria vastgesteld in de oostelijke grote rietvelden. De soort heeft zich daarna flink uitgebreid. In 2012 zijn er maar liefst 32 territoria vastgesteld.

Snor

Locustella luscinioides

Nederland 1998-2000:	1700-2100	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	25-40	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	11	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	24	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Waarschijnlijke afname	Avibirds

Ook deze rietvogel is in vergelijking tot de inventarisatie in 2004 flink toegenomen. Deze soort prefereert grotere rietvelden die vooral uit riet bestaan.

Rietzanger

Accrocephalus schoenobaenus

Nederland 1998-2000:	20.000-25.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	575-750	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	62-65	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	299	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	236	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Rietzanger staat bekend als een broedvogel van jonge en overjarige rietvelden met bij voorkeur een hoog opschietende kruidlaag. In het midden en in het zuiden van Nederland is de soort in de afgelopen jaren sterk afgenomen. De reden hiervoor ligt vermoedelijk in het overwinteringsgebied; de rietzanger overwintert in de Sahelzone ten zuiden van de Sahara en deze regio is de afgelopen jaren getroffen door aanhoudende droogte. Rietzangers in het noorden en westen van Nederland nemen slechts in geringe mate af. De Rietzanger is in Saeftinghe geen rietgebonden soort. Ook in velden met heen broedt de soort. In Saeftinghe werden in 2004, 299 territoria van de Rietzanger vastgesteld en in 2012, 236. Dit sluit aan bij de trend van het zuiden en midden van Nederland. Het areaal aan geschikt broedbiotoop is in Saeftinghe in de afgelopen jaren eerder toegenomen.

Bosrietzanger

Accrocephalus palustris

Nederland 1998-2000:	70.000-110.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	4900-7800	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	1	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Mogelijke significante afname	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Bosrietzanger is een broedvogel van natte rietruigtes met veel kruiden en enkele bosjes. De Bosrietzanger is een soort die landelijk in aantal toeneemt. De soort profiteert van veranderde inzichten in het riet- en oeverbeheer, dat geleid heeft tot meer natte ruigtevegetaties. In Saeftinghe is het aantal Bosrietzangers stabiel gebleven. In 2004 werden twee territoria vastgesteld, in 2012 drie. De Bosrietzanger was in 2004 een nieuwkomer. De slechts zeer lichte toename van de Bosrietzanger in de afgelopen 8 jaar geeft in iedere geval aan dat de successie van de rietvelden in Saeftinghe traag verloopt. Periodieke overspoeling van de rietvelden met relatief zout water vertragen de successie, die in een zoet milieu veel sneller zou verlopen. Pas als het schor dusdanig opgehoogd is, dat overspoeling door het Scheldewater nog slechts sporadisch voorkomt, zullen in de toekomst (wilgen)bosje en hogere kruidachtigen uit het zoete milieu zich kunnen ontwikkelen. Dit gebeurt nu alleen nog maar plaatselijk op overgangen naar dijken en dammen. Dit is ook waar de soort zich tot nu toe vestigt. De aantallen zullen ook in de komende jaren waarschijnlijk zeer laag blijven.

Kleine Karekiet

Acrocephalus scirpaceus

Nederland 1998-2000:	150.000-250.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	14.000-23.500	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	250-294	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	421	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	602	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Kleine Karekiet is een algemene broedvogel van rietvelden. De soort is weinig kritisch en broedt zowel in oude als jonge rietvelden. Maar heeft wel riet als vereiste, de soort komt in de kleinste rietvelden niet voor of er moeten een aantal rietplukken bij elkaar liggen. De Kleine Karekiet broedt niet, zoals veel andere rietvogels in de knikzone van het riet en kan derhalve ook in jong riet met weinig ondergroei goed gedijen. De soort neemt landelijk toe. De reden hiervoor is volgens Sovon, het voedselrijker worden van het oppervlaktewater in Nederland door overzomerende ganzen en uitbreiding van het landelijk areaal aan riet.

In Saeftinghe was de Kleine Karekiet één van de eerste rietgebonden broedvogels. Pas met het ouder worden en uitbreiden van de rietvelden verschenen de overige kritischer soorten als Snor en Baardman. In 2004 werden 421 territoria vastgesteld en in 2012, 602 territoria. De soort neemt in Saeftinghe sterk toe. De oorzaak hiervoor is de toename van het areaal riet. Deze Kleine Karekiet kan evenals de Baardman ook voor komen in een groot monotoon oppervlakte riet. Dit in tegenstelling tot soorten als Rietgors en Blauwborst die meer baat hebben bij een afwisseling van riet(randen en heen).

Grasmus

Sylvia communis

Nederland 1998-2000:	130.000-150.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	8900-10.300	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	3	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	5	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	8	
Trend Nederland 2002-2011:	Sterke toename	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige toename	European Bird Census Council

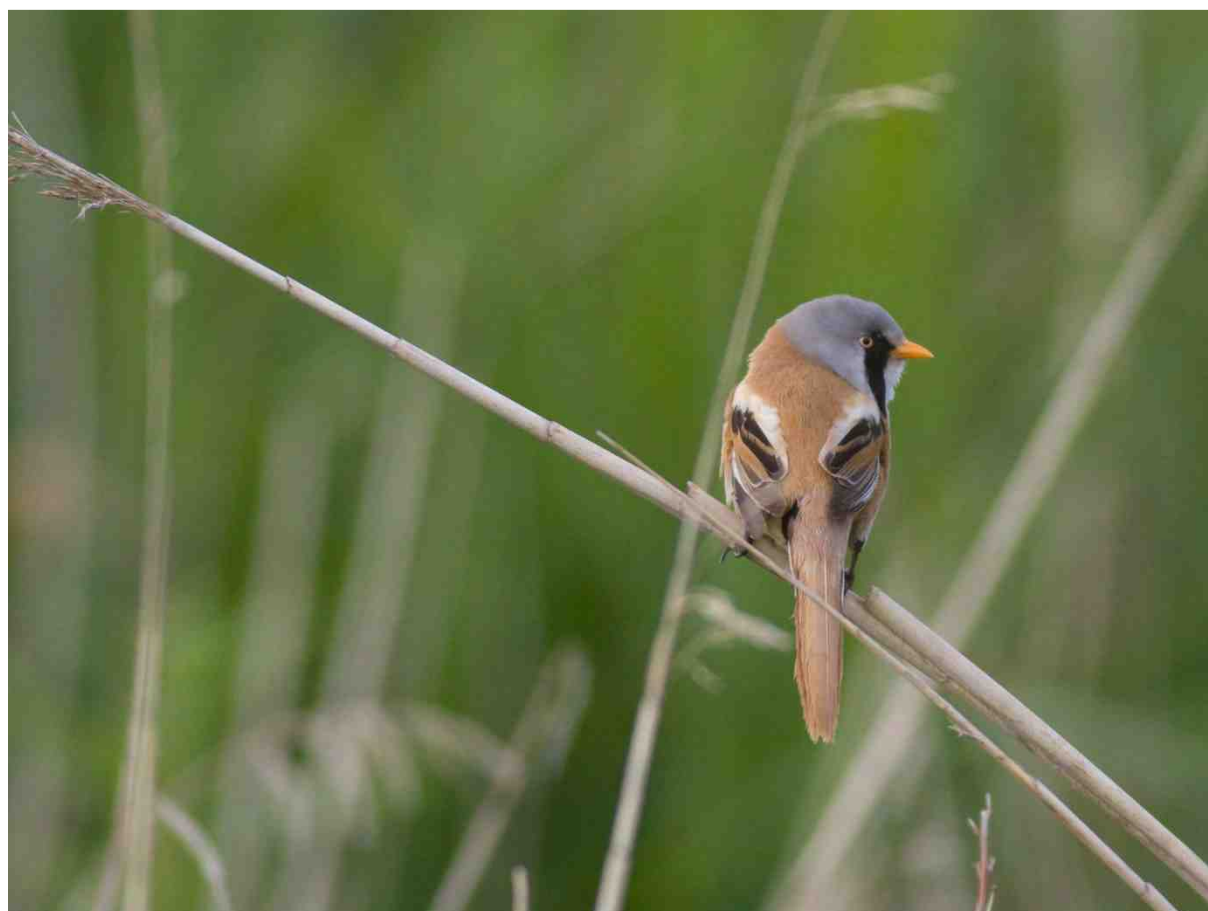
De Grasmus is alleen gevonden in de ruigere delen van het schor (begroeiing van brandnetel en distels) direct onderaan de zeedijk of andere dammen.

Baardman

Panurus biarmicus

Nederland 1998-2000:	1200-2000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	20-50	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	8	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	136	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	200	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Stabiel	Avibirds

De Baardman is een soort die door de drooglegging van de Flevopolders in de vorige eeuw en de uitgestrekte rietmoerassen die hierdoor ontstonden, landelijk zeer sterk in aantal kon toenemen. Vanuit de rietmoerassen in de Flevopolders werden ook grote delen van Nederland herbevolkt. In Saeftinghe was de Baardman lange tijd een schaarse soort. In de jaren '90 van de vorige eeuw schommelde het aantal territoria jaarlijks rond de 10. Tussen 1997 en 2004 nam de soort zeer sterk toe. Uit ringonderzoek is gebleken dat de toename vooral te danken is aan een instroom vanuit de Flevopolders. In 2004 werden 136 territoria vastgesteld. Landelijk gezien neemt de populatie Baardmannen langzaam af. In Saeftinghe is echter nog steeds sprake van een sterke toename van het aantal territoria. In 2012 werden 200 territoria vastgesteld. Dit is een toename van 64 territoria t.o.v. 2004. De Baardman is in Saeftinghe een rietgebonden soort, die duidelijk profiteert van de verdere toename van het areaal (overjarig) riet.

Kauw

Corvus monedula

Nederland 1998-2000:	180.000-220.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	7800-9600	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	4	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	6	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	7	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Kauw is, evenals tijdens de vorige inventarisaties als broedvogel gevonden verspreid in de randen van de gasdam en het plateau. De vogels broeden hier in konijnenholten en tussen de basaltstenen.

Zwarte Kraai

Corvus corone

Nederland 1998-2000:	70.000-100.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2200-3200	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	1	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	14	
Trend Nederland 2002-2011:	Stabiel	Sovon, 2012. NEM
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Significante toename	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2011:	Matige toename	European Bird Census Council

Ten opzichte van de inventarisatie in 2004 is de soort sterk toegenomen. De Zwarte Kraaien broeden verspreid over het schor (in de enkele boom of struik die er groeien) en maken soms een nest op de grond. Dit is een nieuw trend.

Ekster

Pica pica

Nederland 1998-2000:	40.000-60.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	2000-3100	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	1	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	0	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	3	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige afname	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2011:	Stabiel	European Bird Census Council

De Ekster broedt sporadisch aan de randen van het schor. En in 2012 ook op de Noord in een vlier.

Putter

Carduelis carduelis

Nederland 1998-2000:	15.000-20.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	1470-2000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	0	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	2	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	4	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	-	-
Trend Europa tot 1980-2000:	Matige toename	European Bird Census Council

Evenals voorgaande jaren waren er enkele broedgevallen aan de randen van het gebied. Enkele territoria zijn, evenals een aantal andere randbroeders dijkoverschrijdend.

Kneu

Carduelis cannabina

Nederland 1998-2000:	40.000-50.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	3700-4700	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	36	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	57	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	22	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Matige afname	European Bird Census Council

De soort is in Nederland de laatste decennia sterk afgenomen. Ook in Saeftinghe is een sterke afname geconstateerd. De territoria bevinden zich vaak nabij de zeedijk, of in ieder geval vooral op de hogere delen zoals vluchtheuvels, dammen en dijktafval. Dit laatste is in sommige gevallen de grens met binnendijs, de nesten zouden dus deels binnendijs kunnen liggen, maar de vogels maken zeker gebruik van het schor. Er worden nog steeds sporadisch territoria in het schor vastgesteld, in andere jaren zijn er regelmatig territoria dieper in het schor vastgesteld, waarbij de vogels broedden tussen de gewone zoutmelde zoals onder andere in 1997 (Buise & Van Kerkhoven 1998).

Rietgors

Emberiza schoeniclus

Nederland 1998-2000:	70.000-100.000	SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Zeeland 1998-2000:	3500-5000	Willems 2003
Saeftinghe 1997:	321-326	Buise & Van Kerkhoven 1999
Saeftinghe 2004:	809	Castelijns & Wieland, 2005
Saeftinghe 2012:	869	
Trend Nederland 2002-2011:	Matige toename	Sovon, 2012. BMP-Index
Trend Vlaanderen 2007-2012:	Niet significant	INBO, 2012. ABV-proj.
Trend Europa tot 1980-2000:	Matige afname	European Bird Census Council

De Rietgors komt verspreid in heel Saeftinghe voor in heen- en rietvegetaties. Alleen het 'intensief' begraasde gedeelte is de dichtheid beduidend lager. Ook de geulen met zandige oeverwallen waar zeekeekweek groeit zijn ongeschikt. Deze worden op de meeste plaatsen wel afgewisseld met heenkomen, maar op de verspreidingskaart is duidelijk zichtbaar waar het schor zandig is en er minder kommen aanwezig zijn. De soort neemt in Saeftinghe nog steeds toe, de toename lijkt zich vooral voor te doen in het begraasde gebied. En dan vooral aan de noordranden van de beweidingseenheden. Dit duidt mogelijk op een langzaam oprukkende verruiging. Wat zou betekenen dat het vee het oprukkende riet en heen, bij de huidige begrazingsdruk onvoldoende weet tegen te gaan.

Ook landelijk doet de soort het goed, mogelijk dat hier het groeiend areaal natte natuur en de waterkwaliteitsverbetering hieraan bijdraagt. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en de inrichting van natte ecologische verbindingzones zijn gunstig voor deze soort. De toename geldt alleen in de waterrijke provincies, in de hoge droge delen van Nederland neemt de soort zelfs af.

Literatuur

- Beemster N., van Dijk A.J., van Turnhout C. & Hagemeijer W. 1999. Het voorkomen van moerasvogels in relatie tot moeraskarakteristieken in Nederland. Een verkenning aan de hand van het Baardmannetje. Sovon-onderzoeksrapport 1999/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- van de Berg N. & Buth G.J.C. 2003. Tussentijdse evaluatie van het Beheersplan Het Verdrongen Land van Saeftinghe 1997-2008. Stichting Het Zeeuwse Landschap, Heinkenszand.
- Buise M. (2006 t/m 2012 jaarlijkse uitgave), BMP in Saeftinghe 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut i.s.m. Stichting Het Zeeuwse Landschap.
- Buise M. & Van Kerkhoven, W., 1999. Vogelonderzoek in Het Verdrongen Land van Saeftinghe, Jaarverslagen 1996/97 en 1997/98, Hoofdstuk 3 Broedvogels. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut en Stichting Het Zeeuwse Landschap, Zeeuws-Vlaanderen.
- Buise M.A. & Sponslee G.M.P. Saeftinghe: verdrongen land. Duerinck bv, Kloosterzande.
- Buise M.A. & Tombeur F.L.T 1988. Vogels tussen Zwin en Saeftinghe: de avifauna van Zeeuwsch-Vlaanderen. Stichting Natuur- en Recreatieinformatie, Middelburg.
- Castelijns H. & Maebe J. 1995. Vogelonderzoek in Het Verdrongen Land van Saeftinghe. Jaarverslag 1994/95.
- Castelijns J.W. & Wieland A., 2005. Broedvogelonderzoek 2004 In het Verdrongen Land van Saeftinghe. Stichting Het Zeeuwse Landschap en Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Heinkenszand.
- van Dijk A.J. 2004. Handleiding Broedvogels Monitoring Project (Broedvogelinventarisaties in proefvlakken). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Hagemeijer W.J.M. & Blair M.J. 1997. The EBCC of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. T & A D Poyser, London.
- Lensink, R., Reitsma, J.M. & A.J.M. Meijer (2008). Beheerplan Het Verdrongen Land van Saeftinghe 2009-2020. Rapport Bureau Waardenburg 08-038.1, in opdracht van Het Zeeuws Landschap. Culemborg.
- Lensink R., Meijer A.J.M. & Reitsma J.M. 1997. Beheersplan Het Verdrongen Land van Saeftinghe 1997-2008. Bureau Waardenburg bv / Stichting Het Zeeuwse Landschap, Culemborg / Heinkenszand.
- Meininger P.L. , Berrevoets C.M. & Strucker R.C.W., 1999. Kustbroedvogels in het Deltagebied: een terugblik op twintig jaar monitoring. Rijksinstituut voor Kust en Zee. Rapport RIKZ-99.025, Middelburg.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Tombeur F.L.T. 2004. Broedende Grauwe Ganzen; een blik in de kraamkliniek. De Steltkluut nr.4, Terneuzen.
- Vermeersch G., Anselin A., Devos K., Herremans M., Stevens J., Gabriëls J. & Van Der Krieken B., 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbeheer 23, Brussel, 496p.
- Willems F. 2003. Aantalsschattingen van broedvogels in Zeeland in 1998-2000. SOVON-informatierapport 2003/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Ysebaert T. & Meire P. Uitkomstsukses en foeragegedrag van kokmeeuwen in drie kolonies gelegen langs de Westerschelde. Laboratorium voor oecologie der dieren, zoogeografie en natuurbehoud. 1989. Rijksuniversiteit Gent.

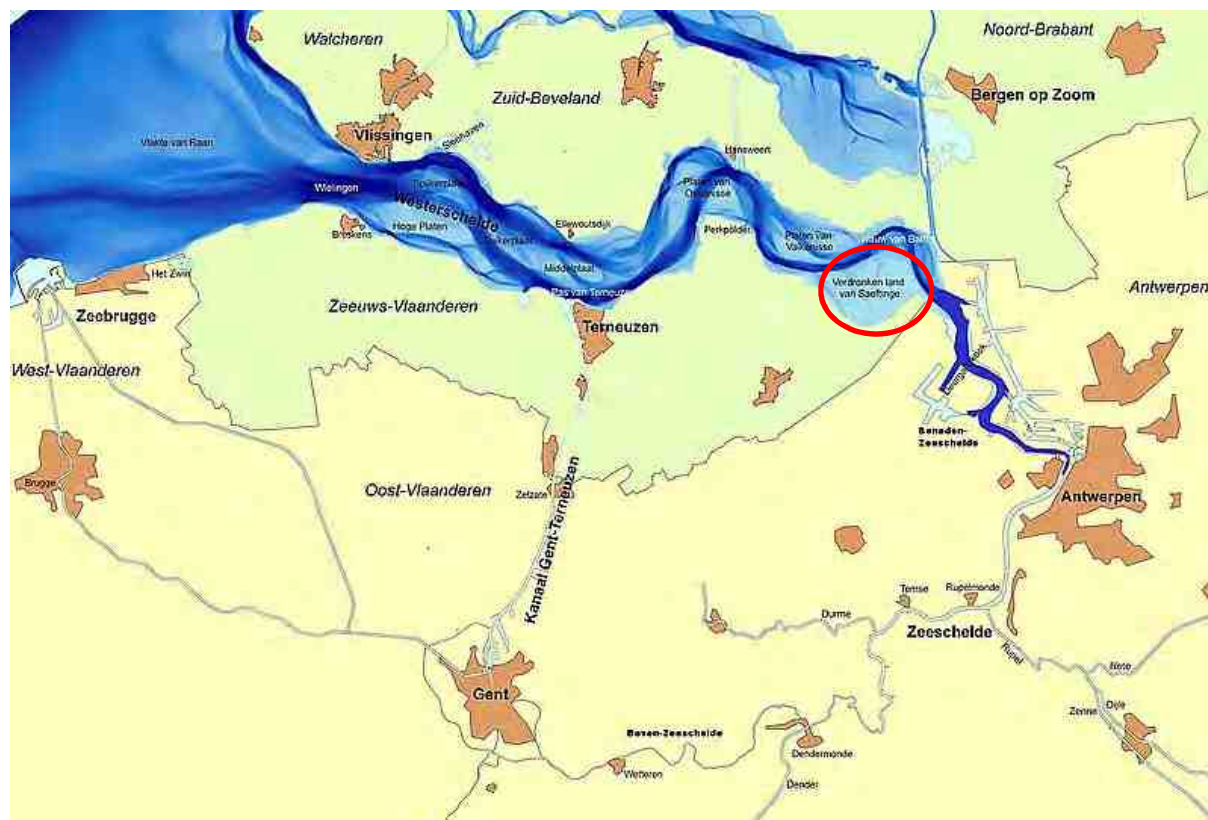
Overige bronnen

KNMI 2012: www.knmi.nl voor de weersgegevens

Rijkswaterstaat/RIKZ 2012: voor de getijdengegevens

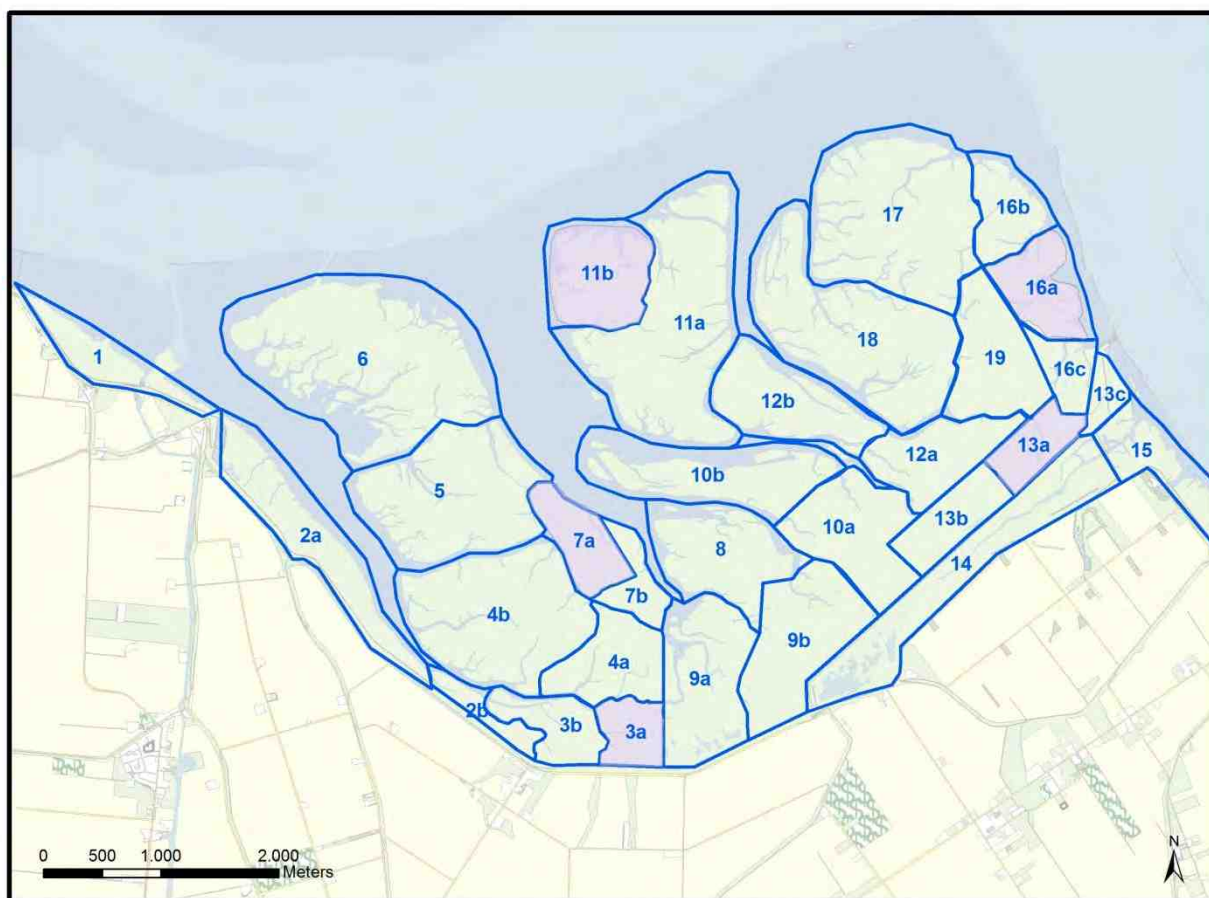
Vegetatiekartering Rijkswaterstaat

Bijlagen

Bijlage 1B: Deelgebieden

De roze gekleurde deelgebieden worden jaarlijks geïnventariseerd.

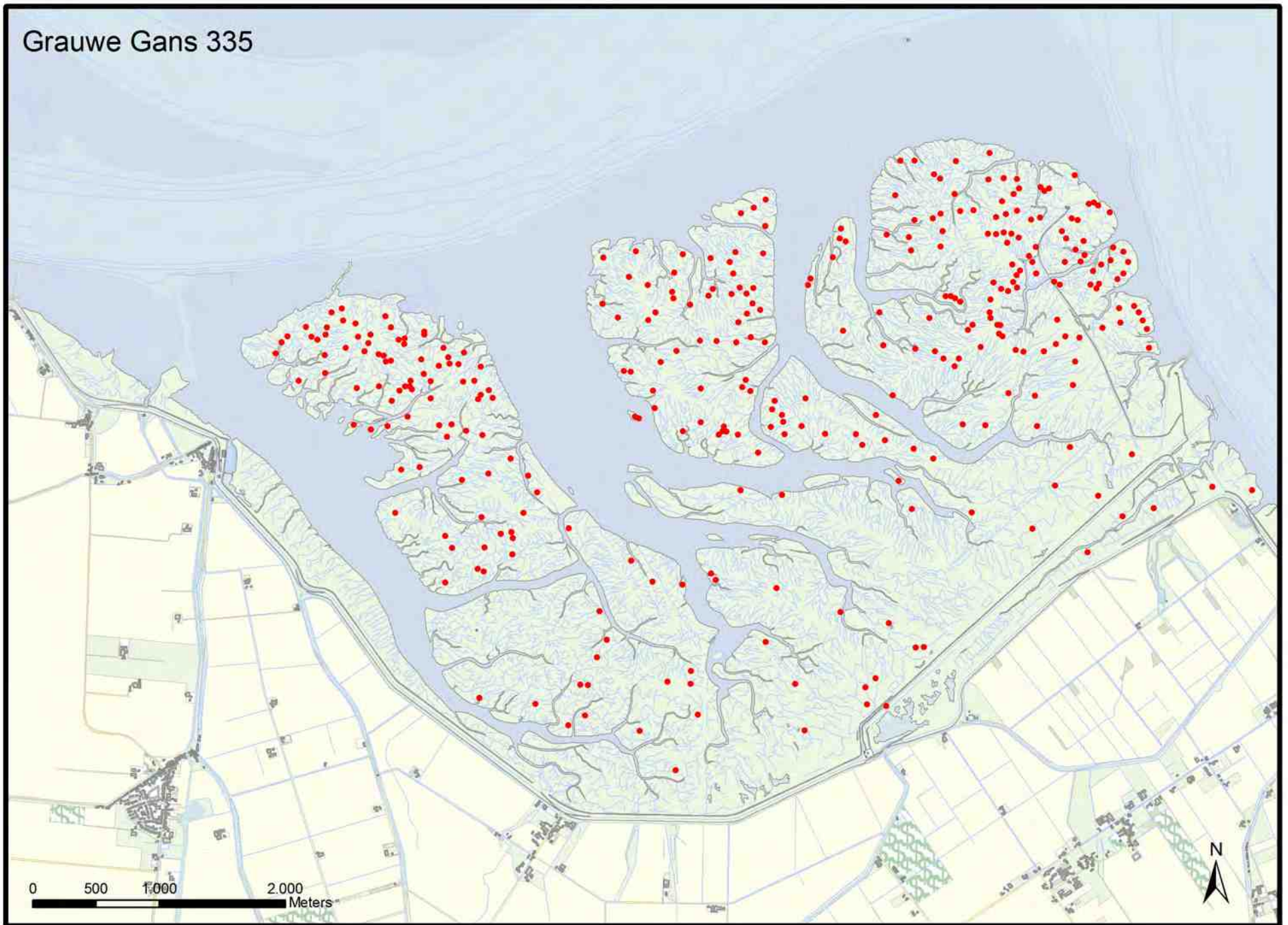
Bijlage 2: Overzichtstabel soorten

Soortnaam NL	Wetenschappelijke naam	1997	2004	2012	12 - 04	Factor	%
Gauwe Gans	Anser anser	72	312	335	23	1,07	7
Grote Canadese Gans	Branta canadensis		10	111	101	11,10	1010
Brandgans	Branta leucopsis		1	1	0	1,00	0
Bergeend	Tadorna tadorna	165	188	382	194	2,03	103
Nijlgans	Alopochen aegyptiacus		3	3	0	1,00	0
Wilde Eend	Anas platyrhynchos	631	1.275	626	-649	0,49	-51
Soepeend	Anas platyrhynchos domesticus			5	5		
Krakeend	Mareca strepera	26	41	48	7	1,17	17
Pijlstaart	Anas acuta	0	0	5	5		
Slobeend	Anas clypeata	27	43	19	-24	0,44	-56
Wintertaling	Anas crecca		1	3	2	3,00	200
Zomertaling	Anas querquedula		2	2	0	1,00	0
Kuifeend	Aythya fuligula	11	7	14	7	2,00	100
Eider	Somateria mollissima	1	1		-1		
Bruine Kiekendief	Circus aeruginosus	21	27	32	5	1,19	19
Slechtvalk	Falco peregrinus			1	1		
Patrijs	Perdix perdix	5	4	3	-1	0,75	-25
Kwartel	Coturnix coturnix	3	1	2	1	2,00	100
Fazant	Phasianus colchicus	21	25	24	-1	0,96	-4
Waterral	Rallus aquaticus	63	107	231	124	2,16	116
Porseleinhoen	Porzana porzana		2	6	4	3,00	200
Kwartelkoning	Crex crex			2	2		
Waterhoen	Gallinula chloropus	17	59	6	-53	0,10	-90
Meerkoet	Fulica atra	23	110	21	-89	0,19	-81
Scholekster	Haematopus ostralegus	417	401	386	-15	0,96	-4
Kluut	Recurvirostra avosetta	121	87	14	-73	0,16	-84
Kleine Plevier	Charadrius dubius	5	5	1	-4	0,20	-80
Bontbekplevier	Charadrius hiaticula			1	1		
Strandplevier	Charadrius alexandrinus	2	5	7	2	1,40	40
Kievit	Vanellus vanellus	88	65	48	-17	0,74	-26
Grutto	Limosa Limosa	8	9	7	-2	0,78	-22
Tureluur	Tringa totanus	976	1.594	1.492	-102	0,94	-6
Kokmeeuw	Larus ridibundus	728	45	279	234	6,20	520
Stormmeeuw	Larus canus		1	1	0	1,00	0
Dwergmeeuw	Larus minutus				0		
Zwartkopmeeuw	Larus melanocephalus	6	9	4	-5	0,44	-56
Zilvermeeuw	Larus argentatus	17.292	8.113	3.113	-5.000	0,38	-62
Geelpootmeeuw	Larus michahellis			1	1		
Kleine Mantelmeeuw	Larus graellsii	52	266	62	-204	0,23	-77
Visdief	Sterna hirundo	413	15	536	521	35,73	3473

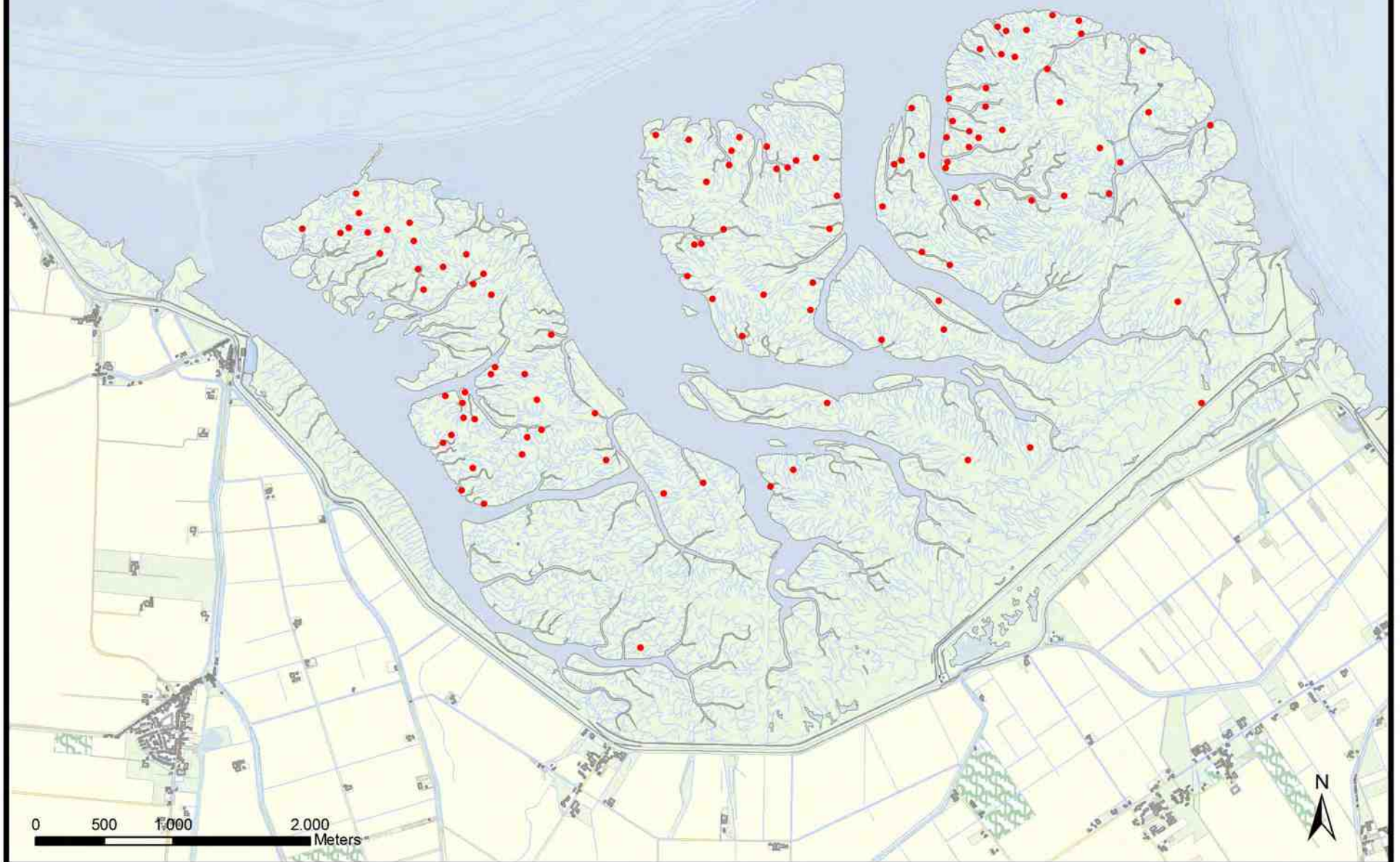
Soortnaam NL	Wetenschappelijke naam	1997	2004	2012	12 - 04	Factor	%
Holenduif	Columba oenas	71	42	29	-13	0,69	-31
Houtduif	Columba palumbus	41	51	23	-28	0,45	-55
Koekoek	Cuculus canorus	2		6	6		
Veldleeuwerik	Alauda arvensis	49	32	22	-10	0,69	-31
Boerenwaluw	Hirundo rustica	10	3	11	8	3,67	267
Graspieper	Anthus pratensis	229	568	338	-230	0,60	-40
Witte Kwikstaart	Montacilla alba	12	14	12	-2	0,86	-14
Gele Kwikstaart	Motacilla flava	344	876	460	-416	0,53	-47
Engelse Kwikstaart	Motacilla flava flavissima		3	4	1	1,33	33
Winterkoning	Troglodytes troglodytes	1	14	2	-12	0,14	-86
Heggenmus	Prunella modularis	2			0		
Blauwborst	Luscinia svecica	313	454	293	-161	0,65	-35
Zwarte Roodstaart	Phoenicurus phoenicurus	1	2	1	-1	0,50	-50
Tapuit	Oenanthe oenanthe		1	2	1	2,00	100
Roodborsttapuit	Saxicola rubicola		5	10	5	2,00	100
Merel	Turdus merula	2	1		-1	0,00	-100
Grasmus	Sylvia communis	3	5	8	3	1,60	60
Cetti's Zanger	Cettia cetti				0		
Rietzanger	Acrocephalus schoenobaenus	65	299	236	-63	0,79	-21
Graszanger	Cisticola juncidis		19	14	-5	0,74	-26
Sprinkhaanzanger	Locustella naevia		2	32	30	16,00	1500
Snor	Locustella luscinioides		11	24	13	2,18	118
Kleine Karekiet	Acrocephalus scirpaceus	294	421	602	181	1,43	43
Bosrietzanger	Acrocephalus palustris	1	2	3	1	1,50	50
Fitis	Phylloscopus trochilus	2	1		-1	0,00	-100
Baardman	Panurus biarmicus	8	136	200	64	1,47	47
Ekster	Pica pica	1		3	3		
Kauw	Corvus monedula	4	6	7	1	1,17	17
Zwarte Kraai	Corvus corone	+	2	14	12	7,00	600
Spreeuw	Sturnus vulgaris	2		1	1		
Huisemus	Passer domesticus	9	6		-6	0,00	-100
Kneu	Carduelis cannabina	36	57	22	-35	0,39	-61
Putter	Carduelis carduelis		2	4	2	2,00	100
Groenling	Chloris chloris		2		-2	0,00	-100
Rietgors	Emberiza schoeniclus	326	809	869	60	1,07	7
Gauwe Gors	Miliaria calandra	5	1		-1	0,00	-100

Bijlage 3: Soortkaarten

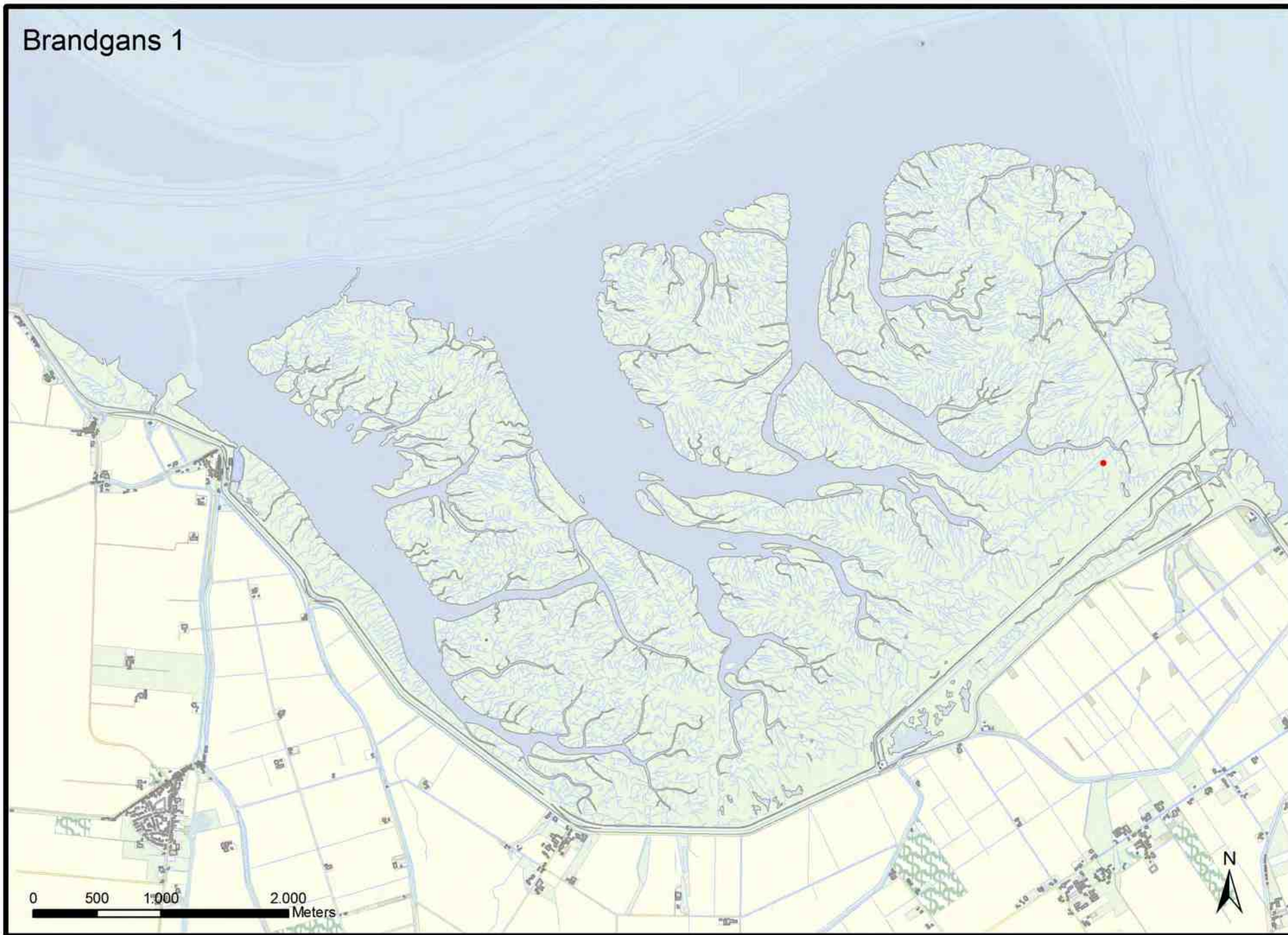
Grauwe Gans 335

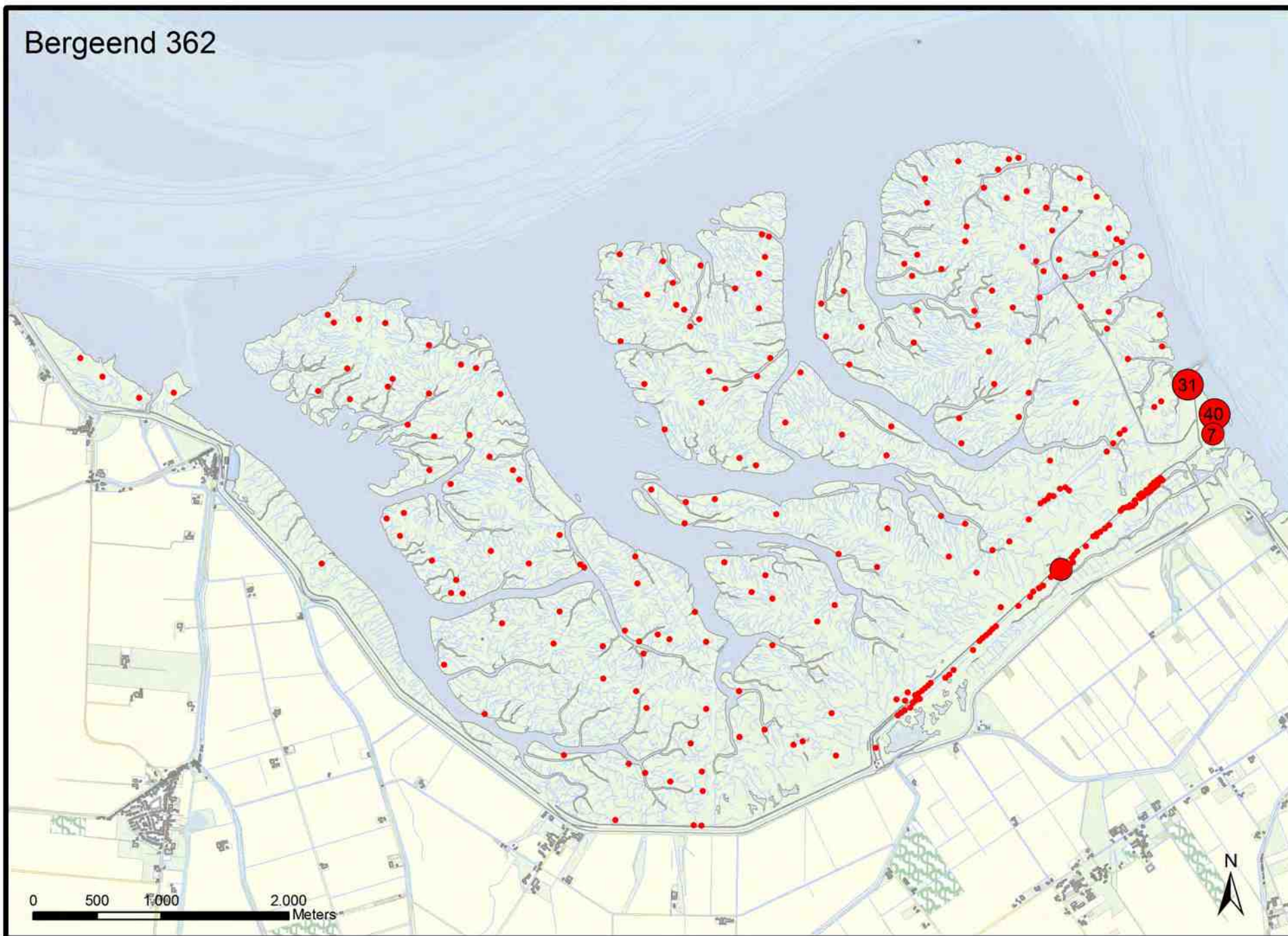
Grote Canadese Gans 111

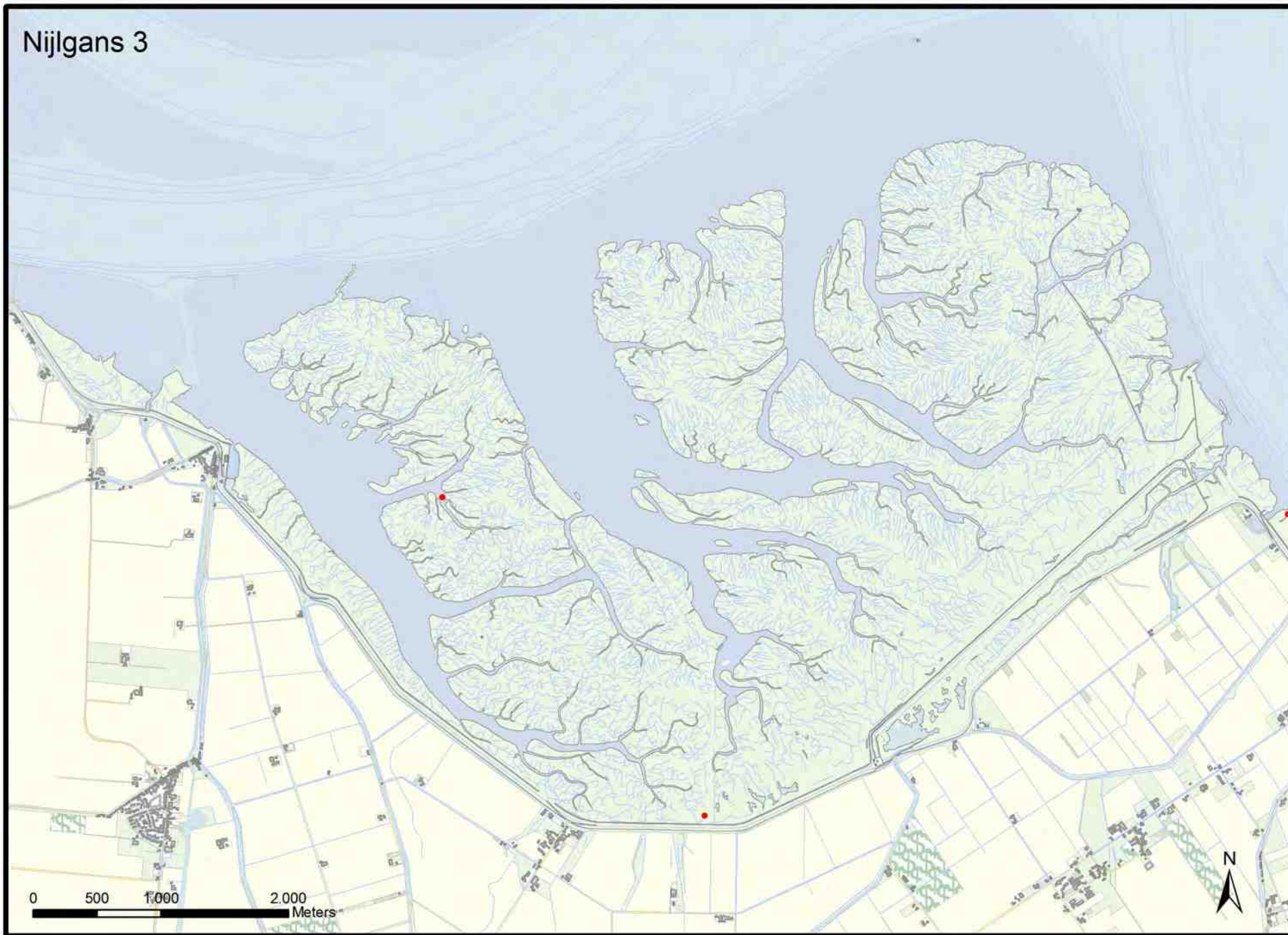
Brandgans 1

Bergeend 362

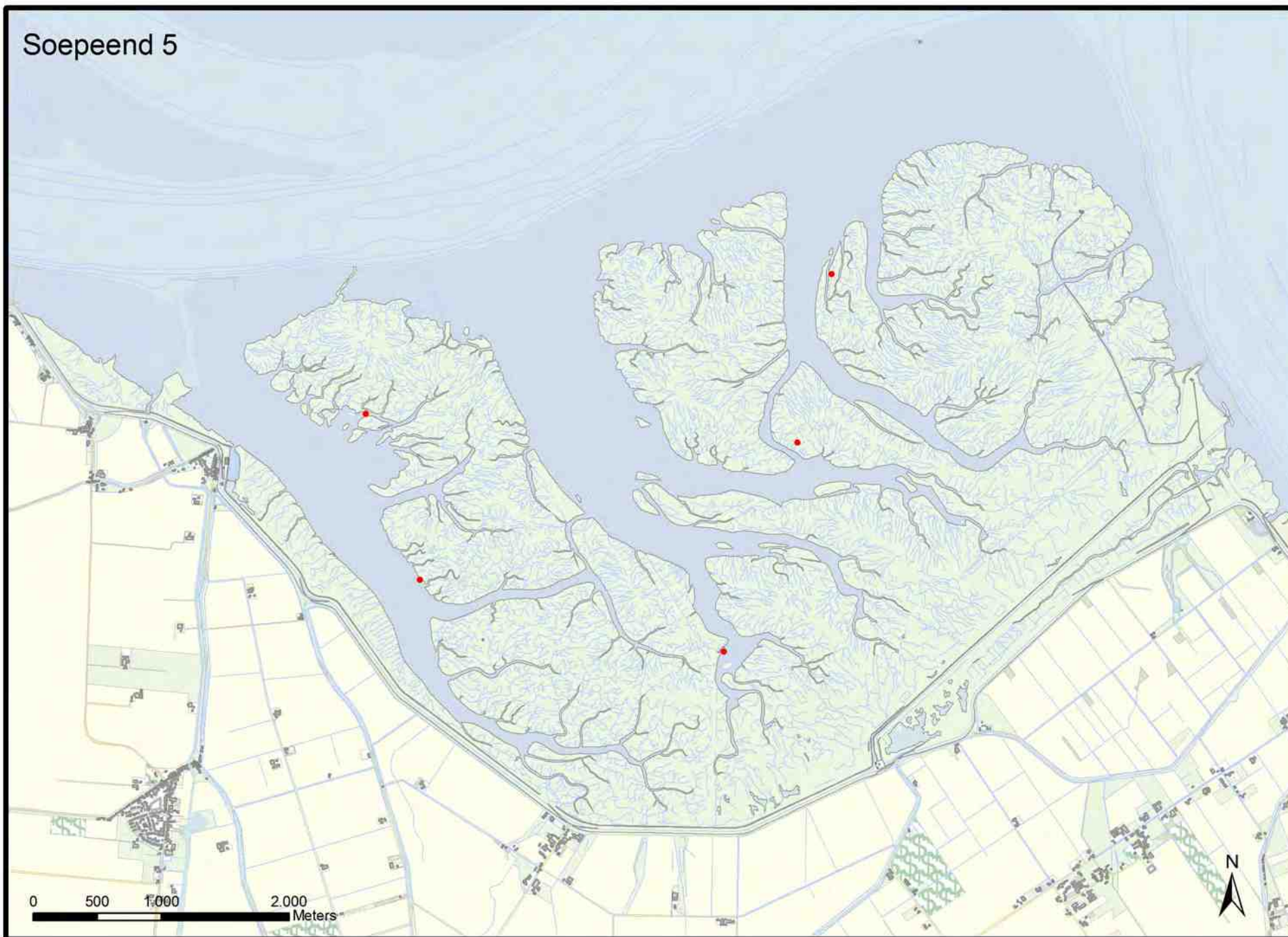
Nijlgans 3

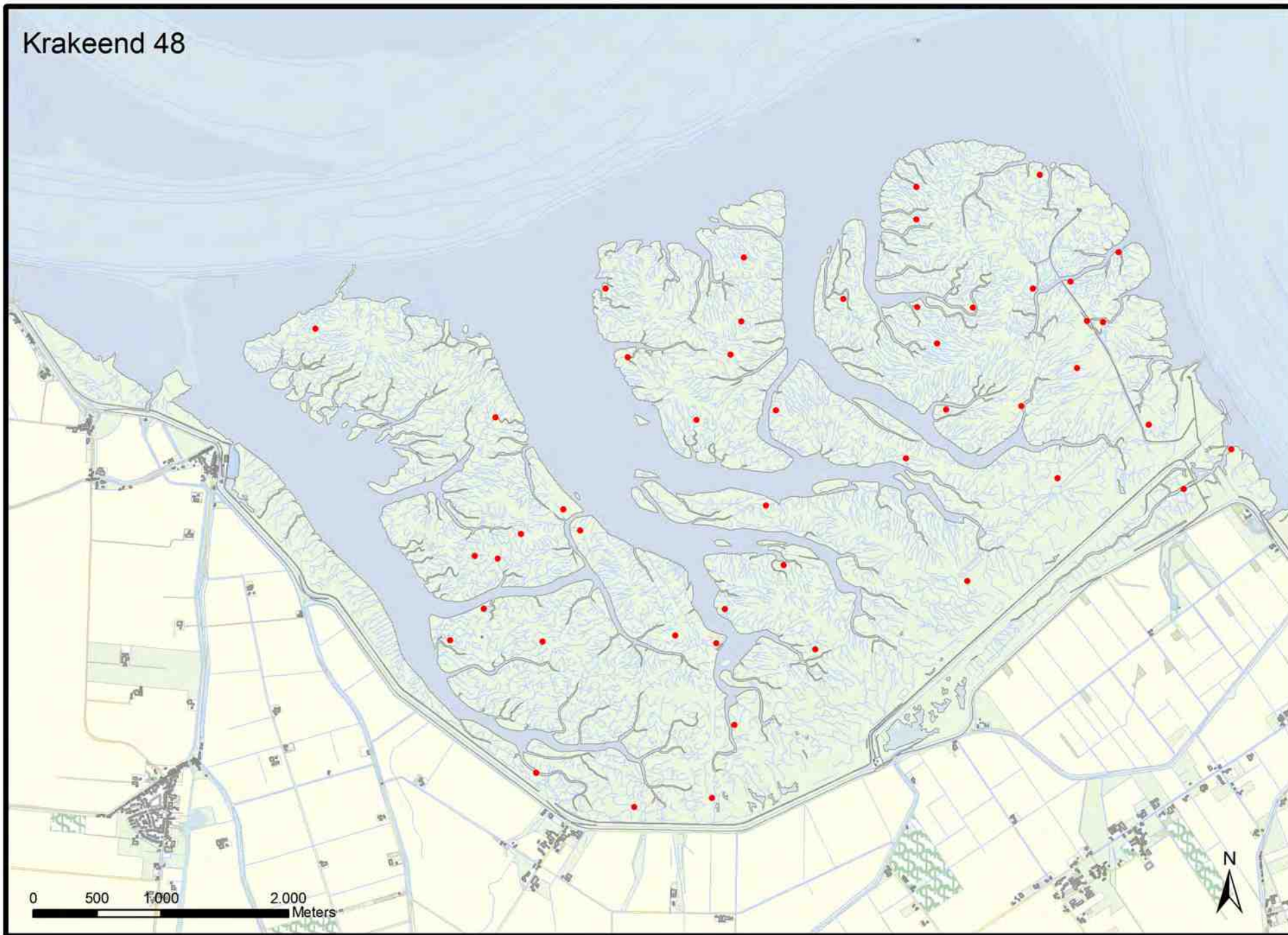
Wilde Eend 626

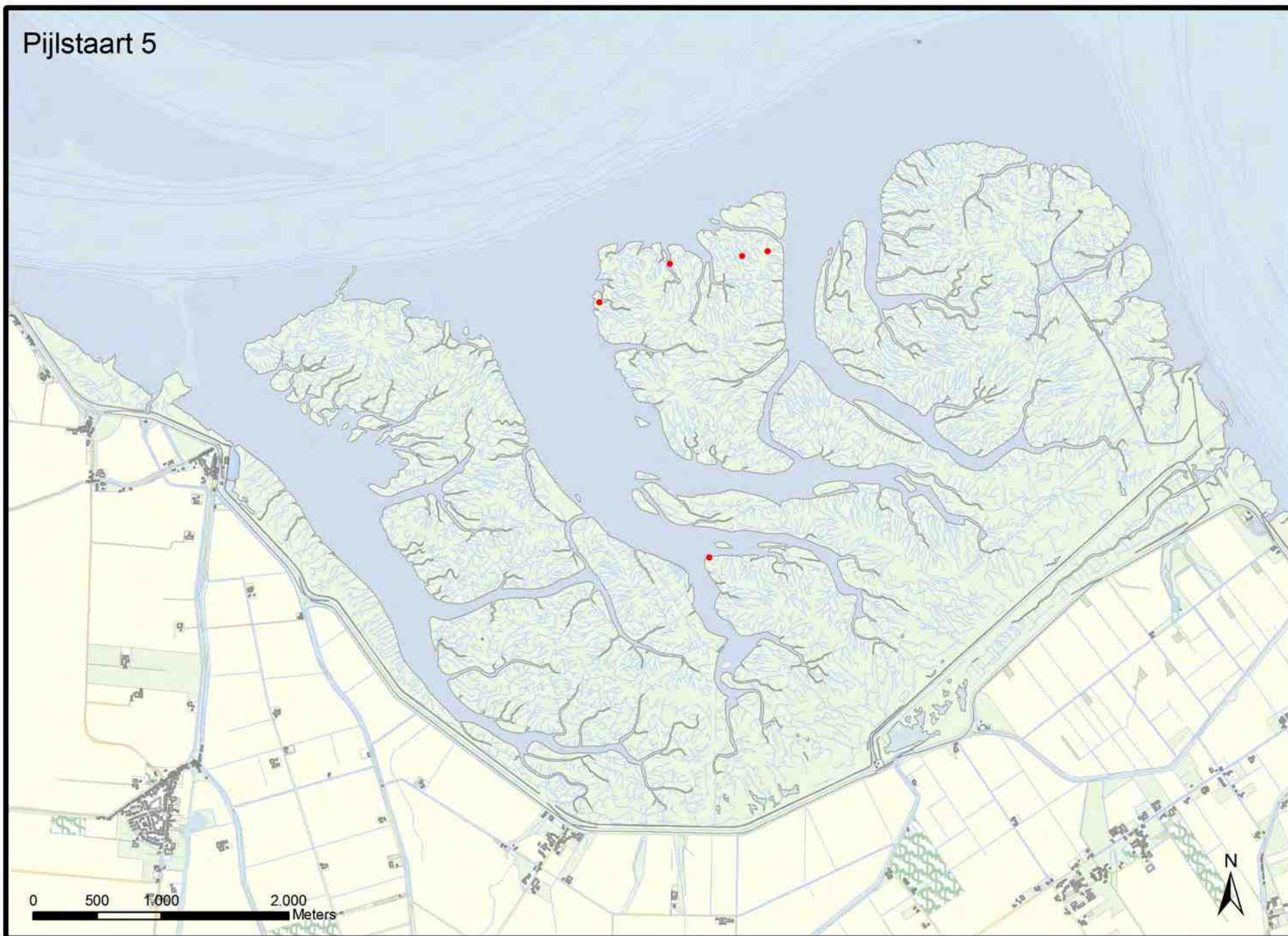
Soepeend 5

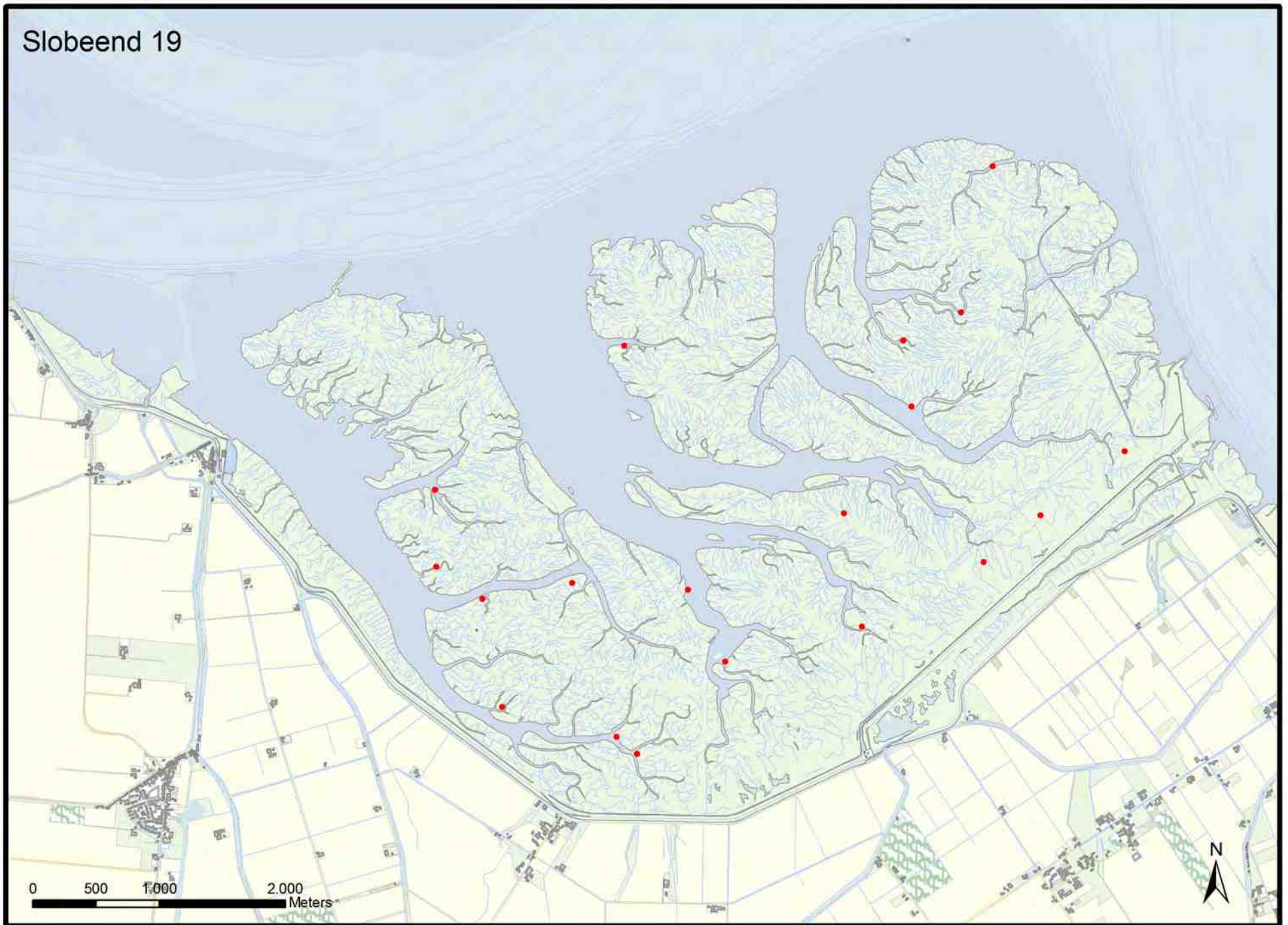
Krakeend 48

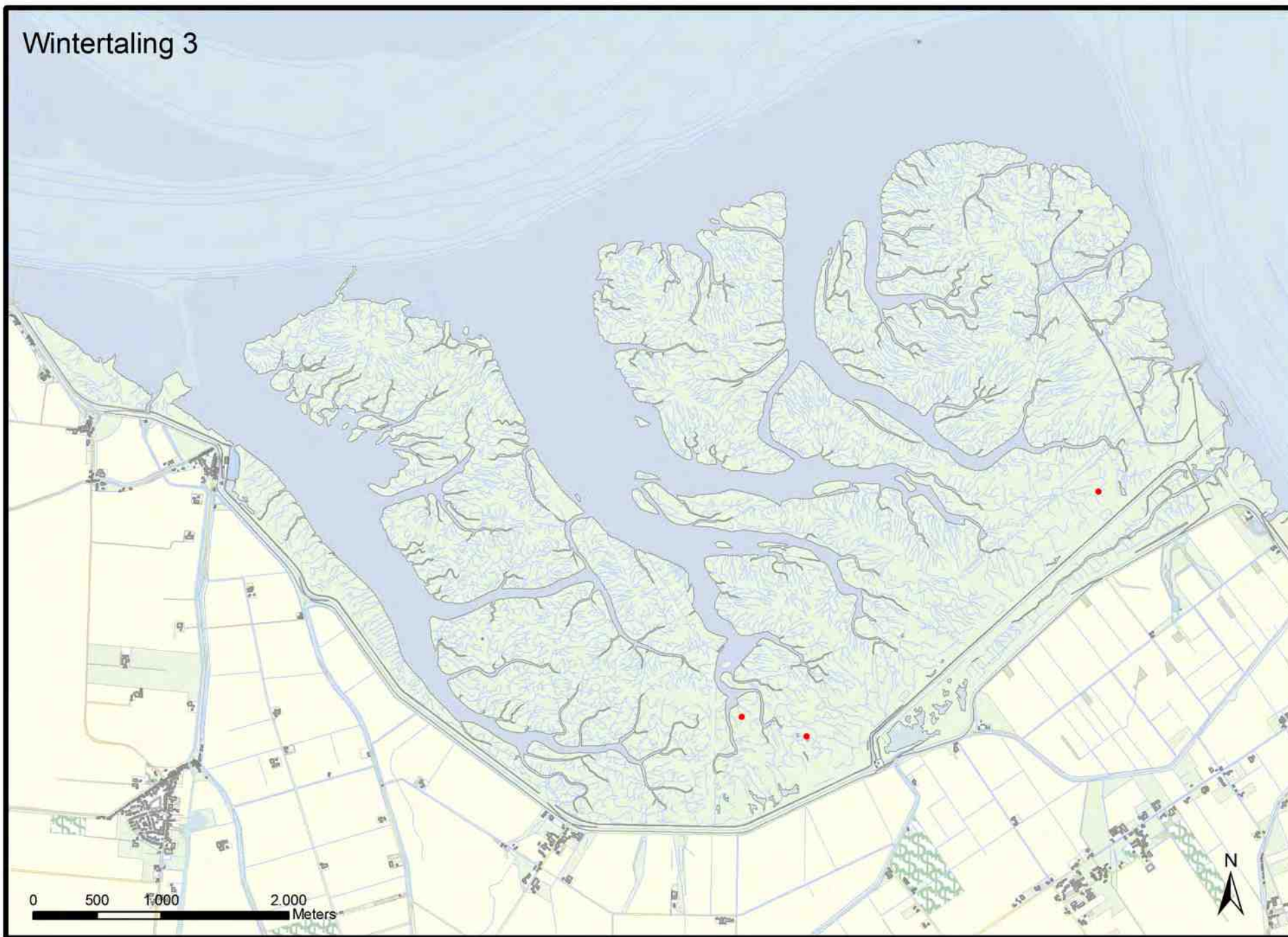
Pijlstaart 5

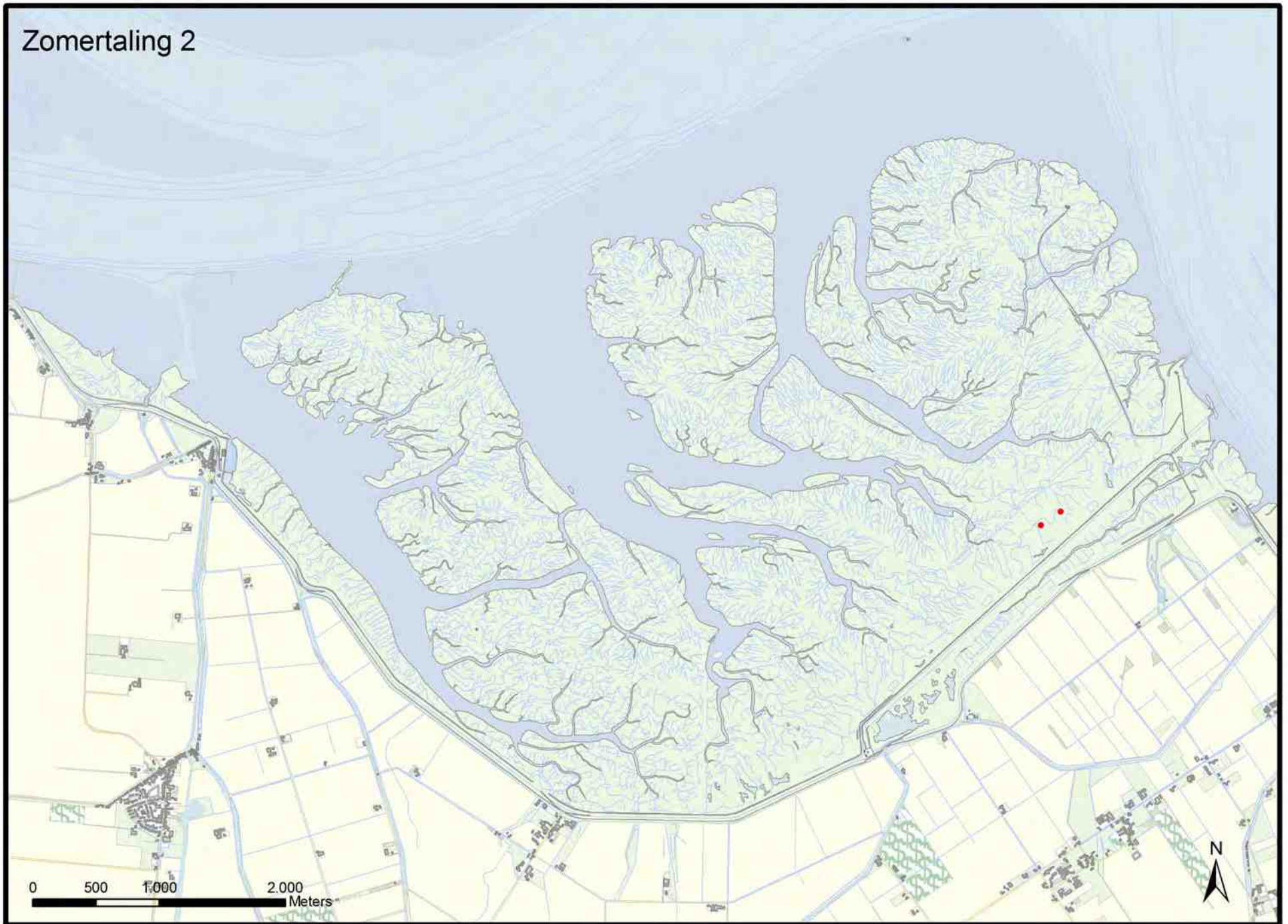
Slobeend 19

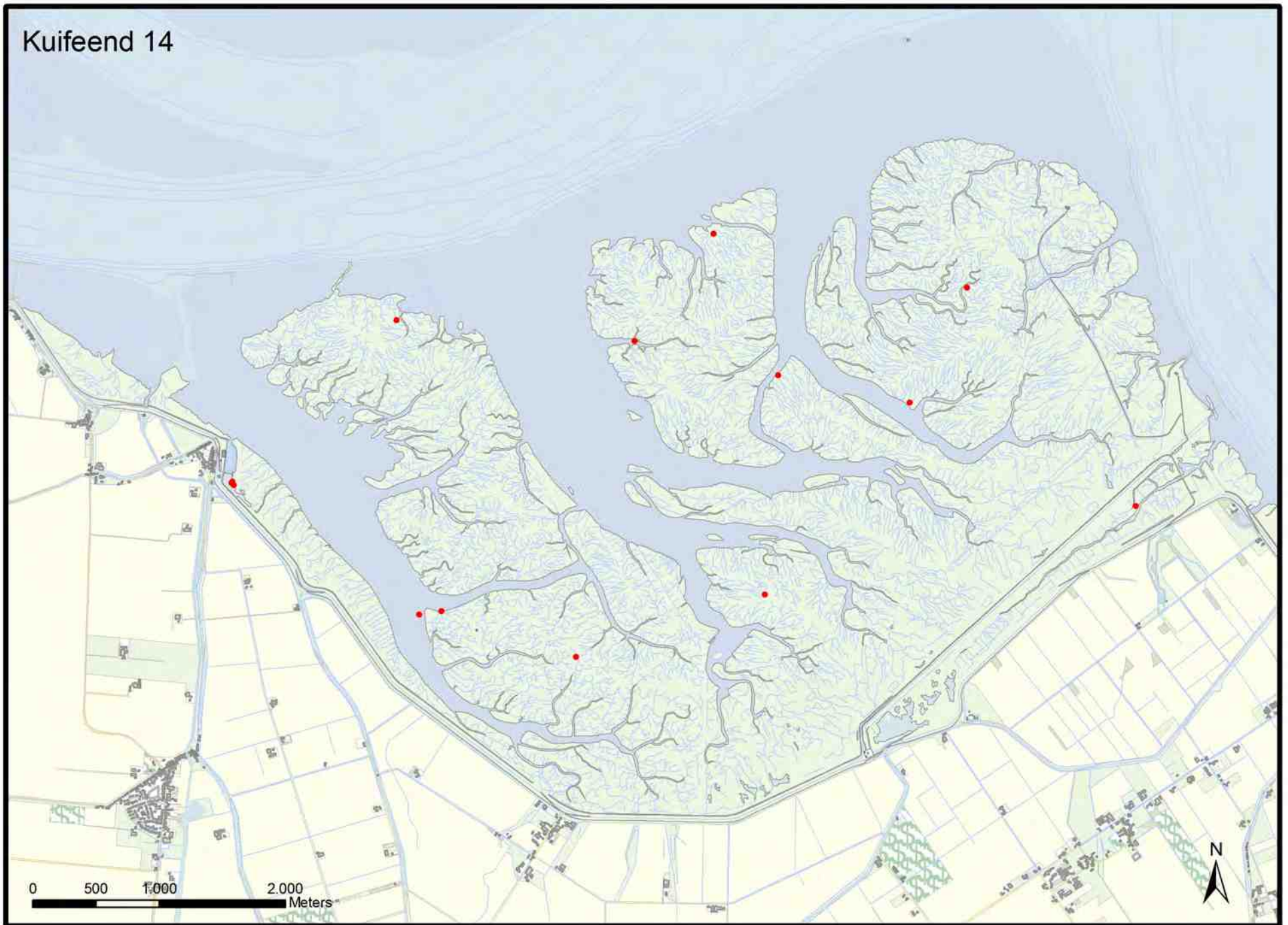
Wintertaling 3

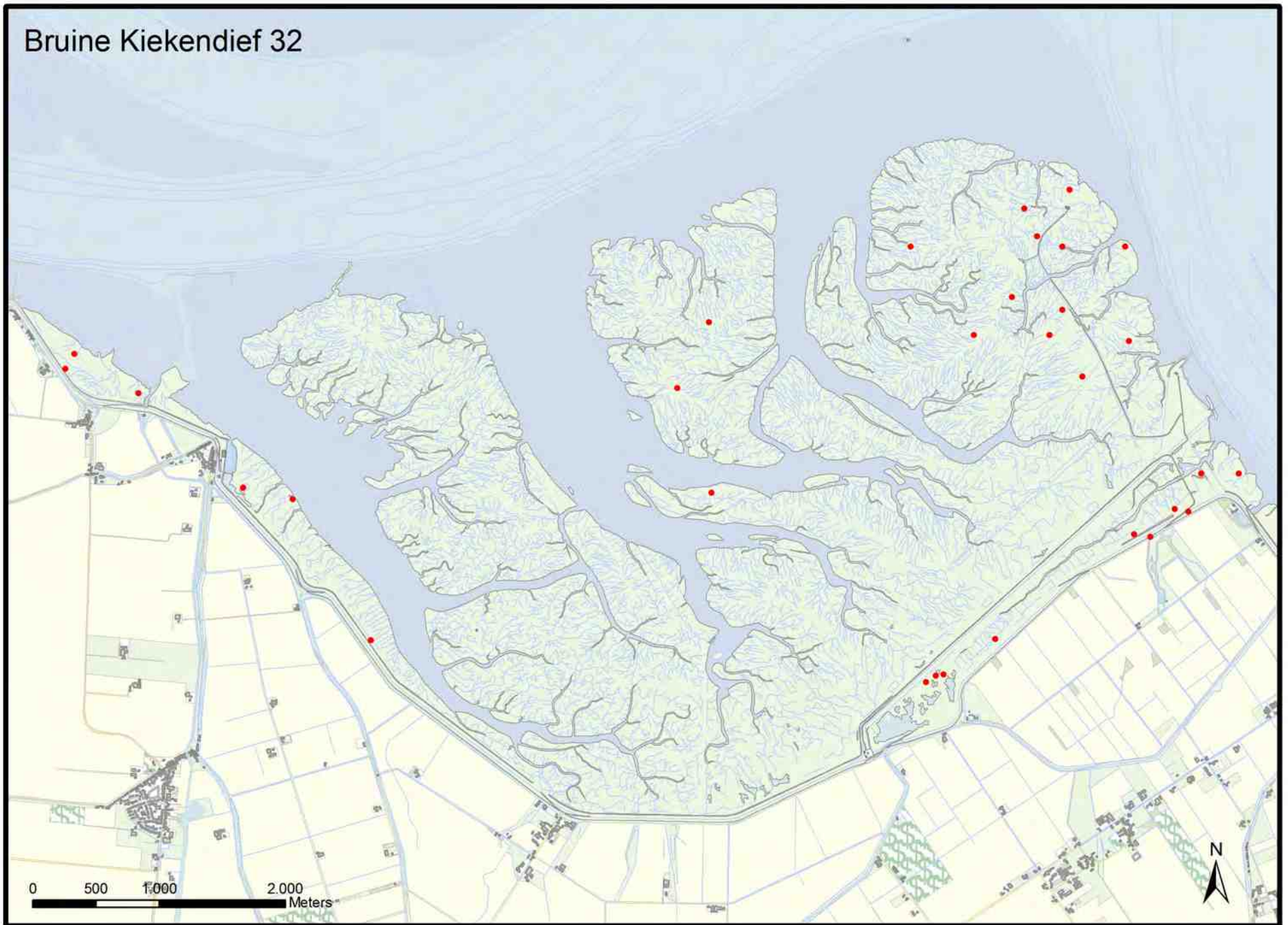
Zomertaling 2

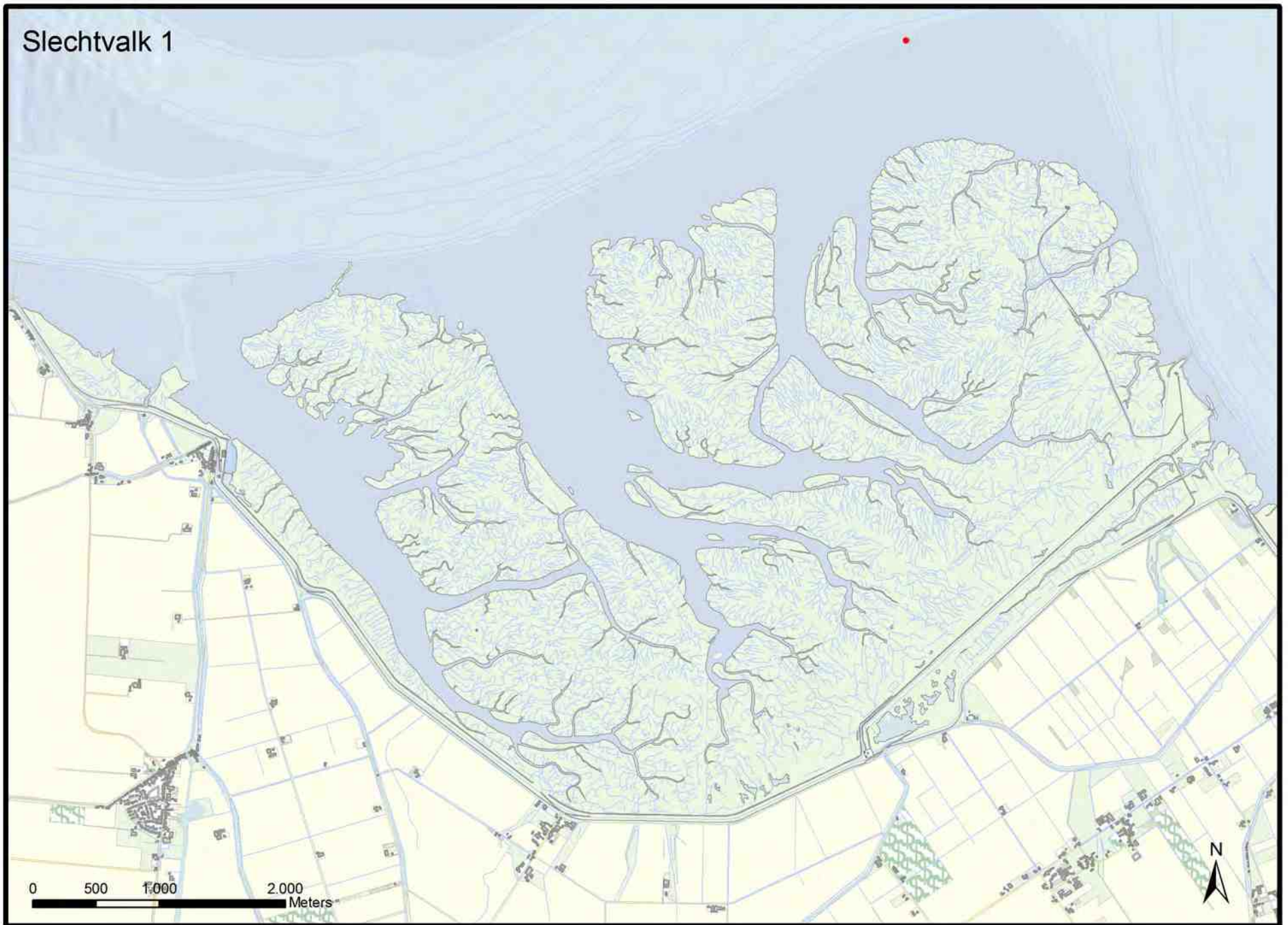
Kuifeend 14

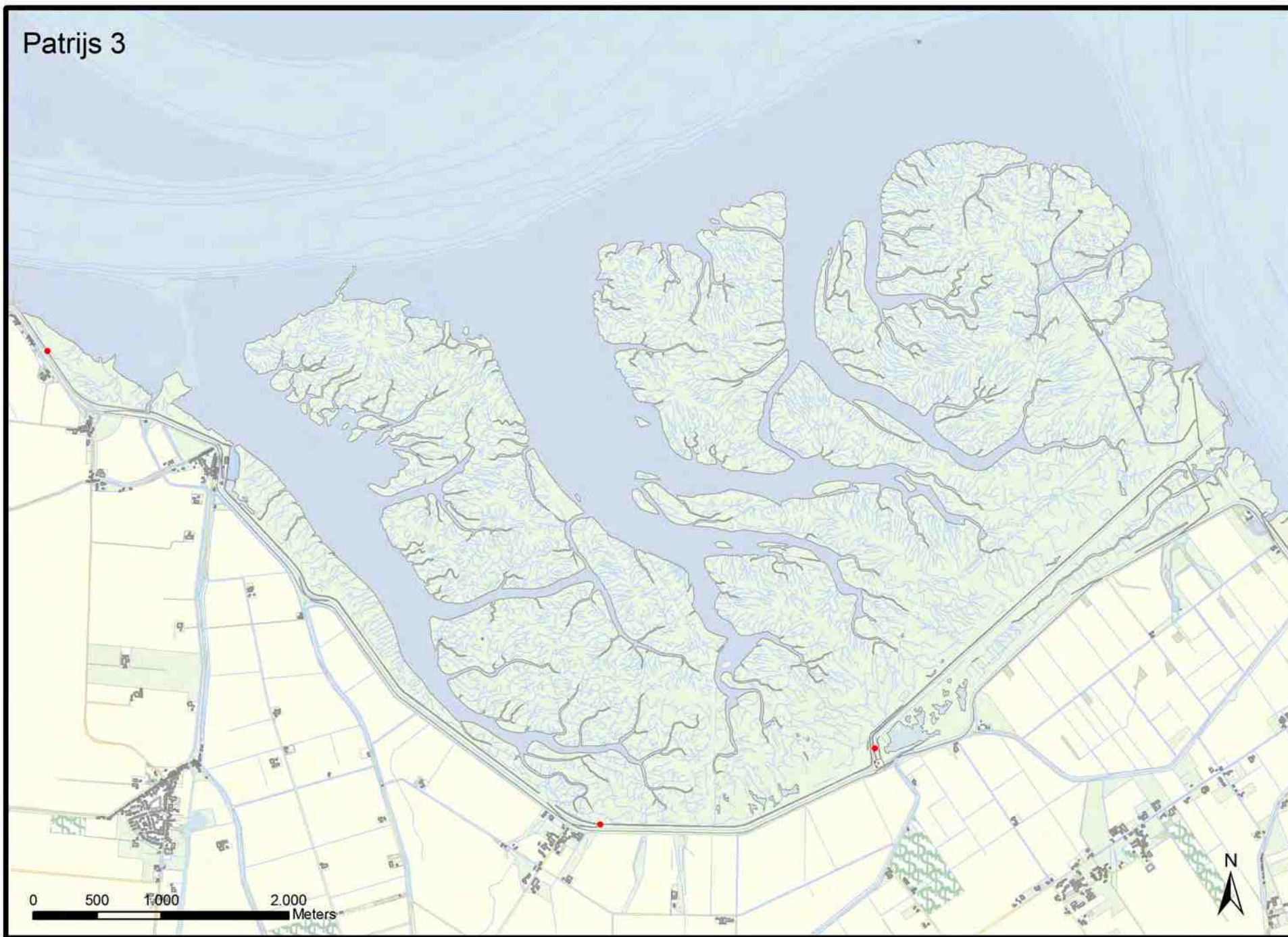
Bruine Kiekendief 32

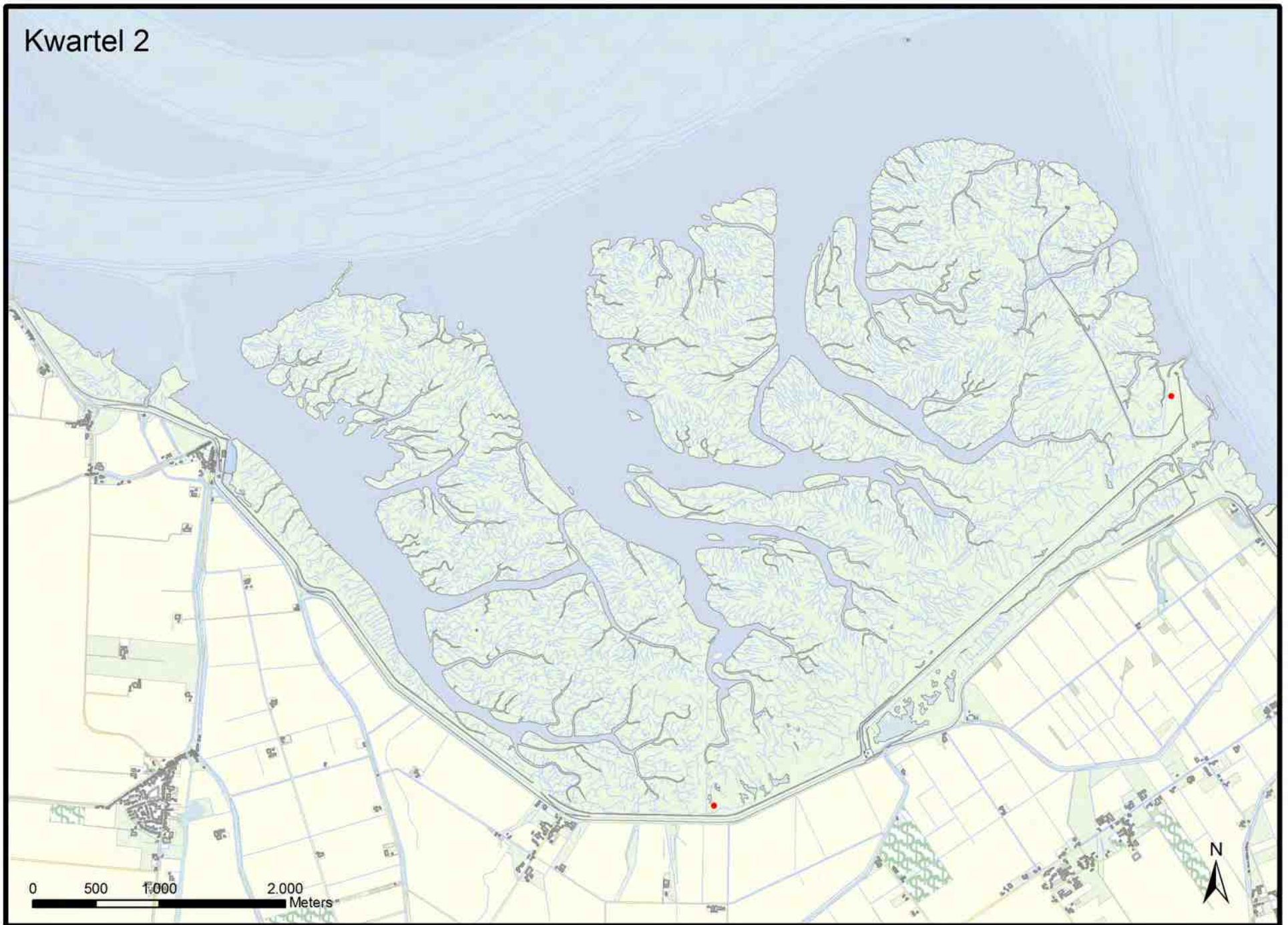
Slechtvalk 1

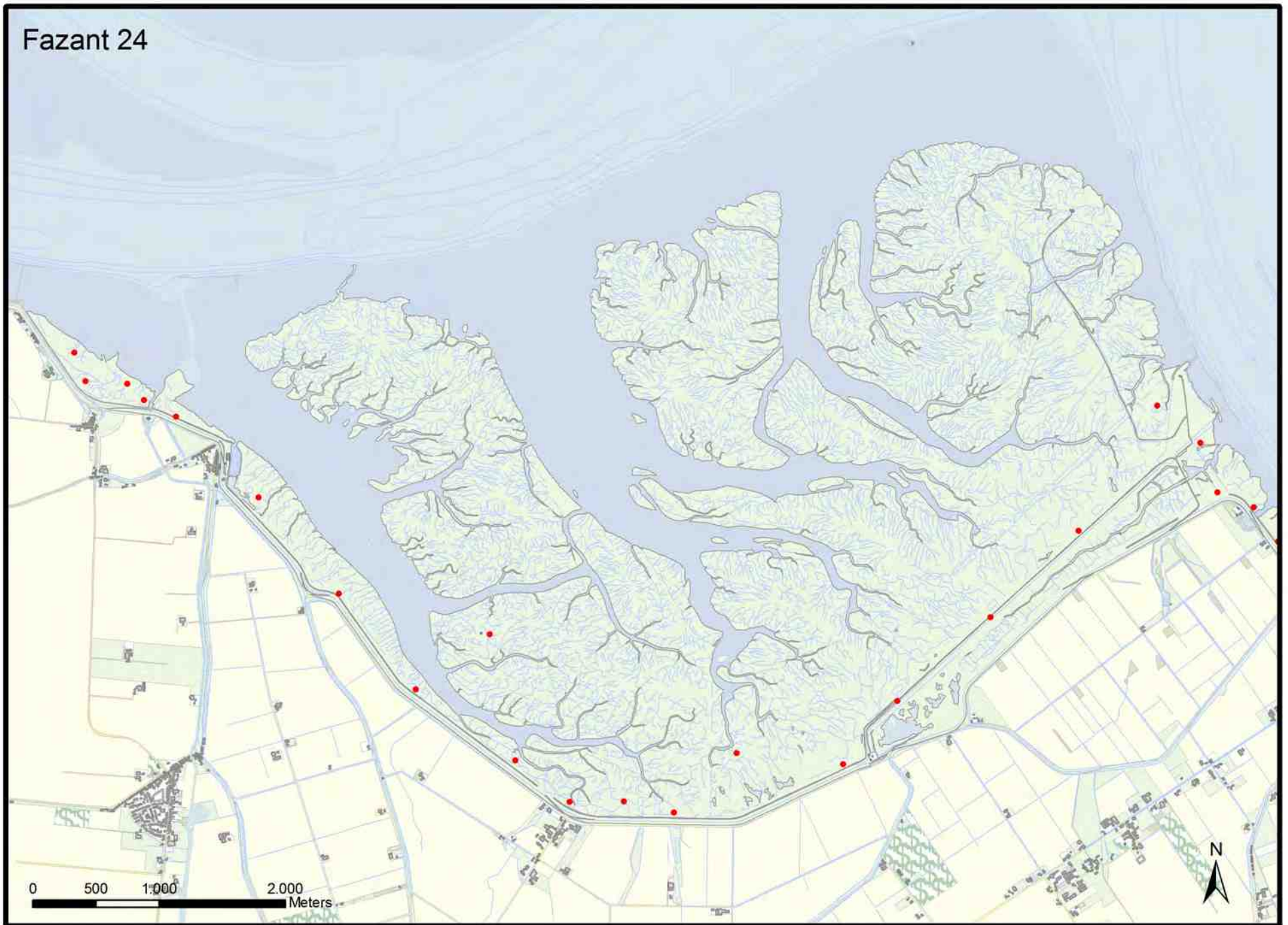
Patrijs 3

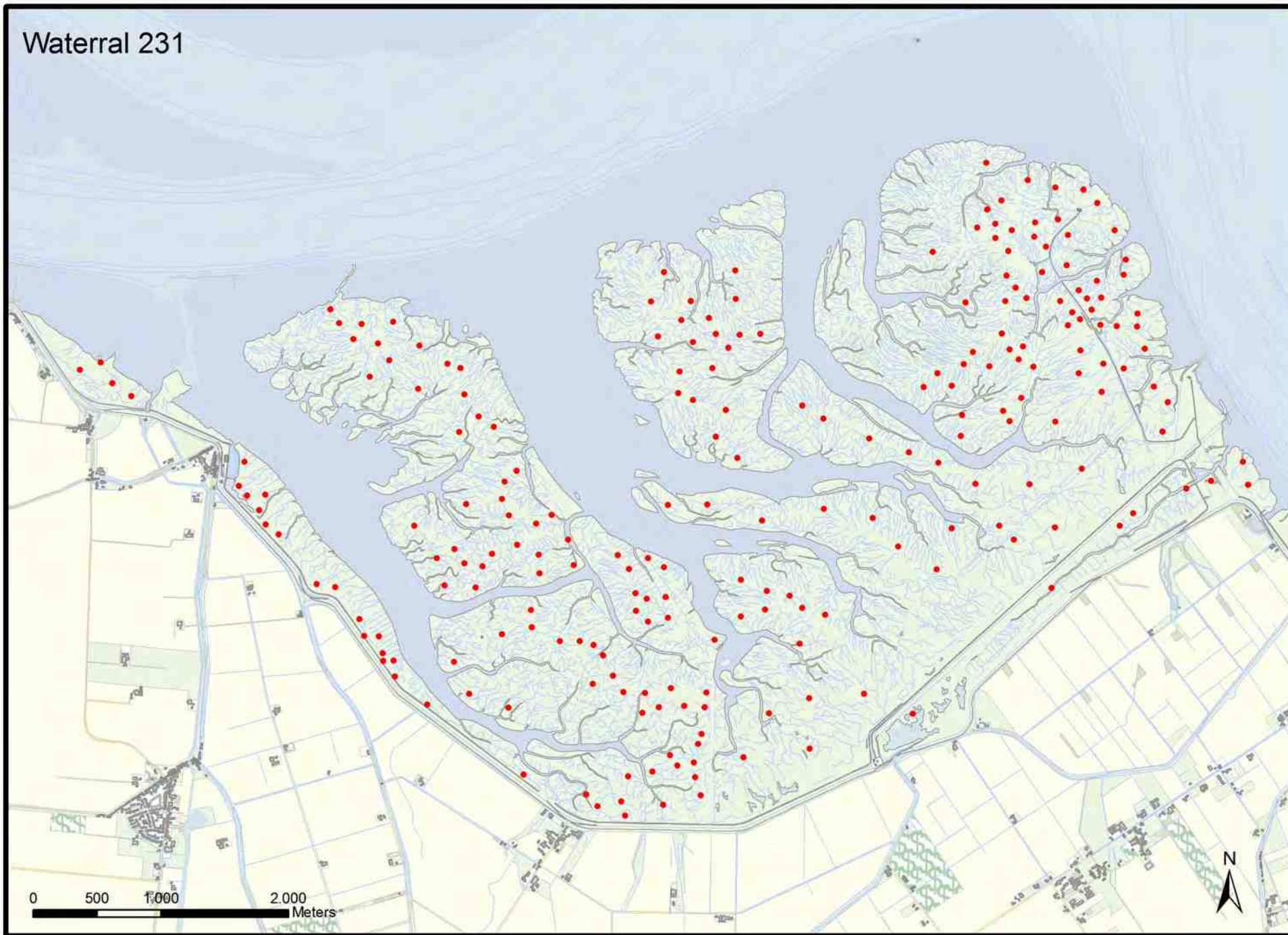
Kwartel 2

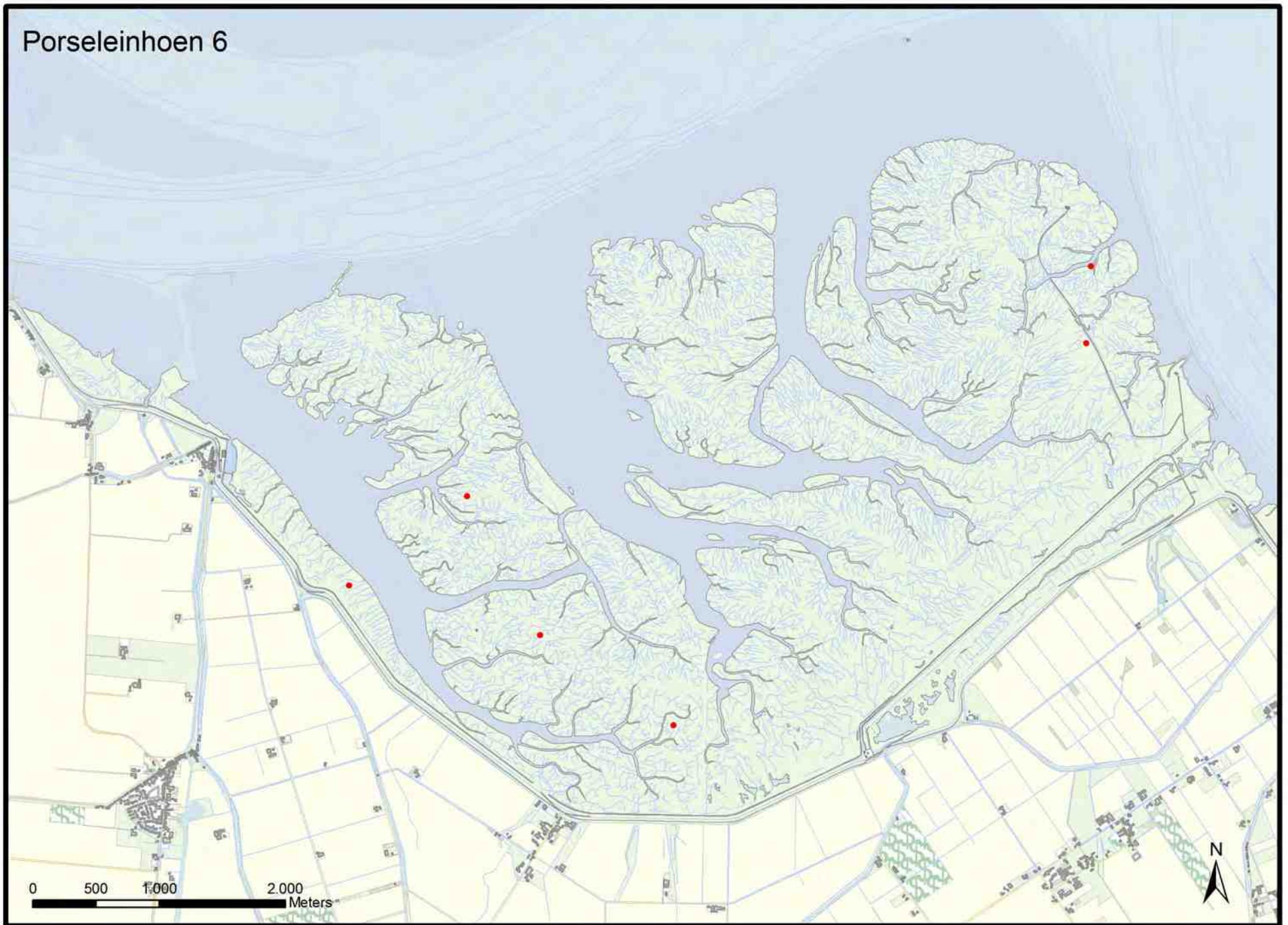
Fazant 24

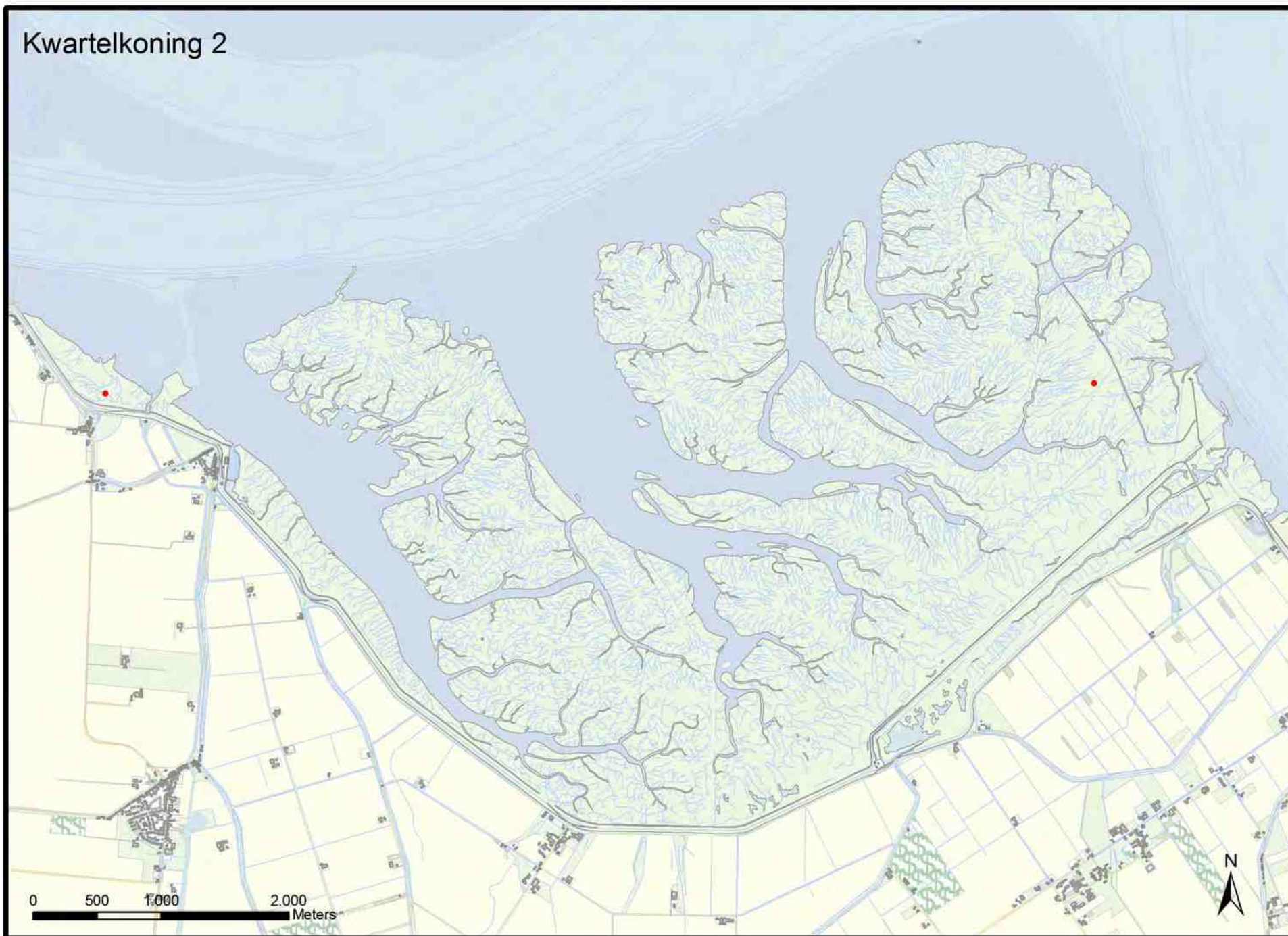
Waterral 231

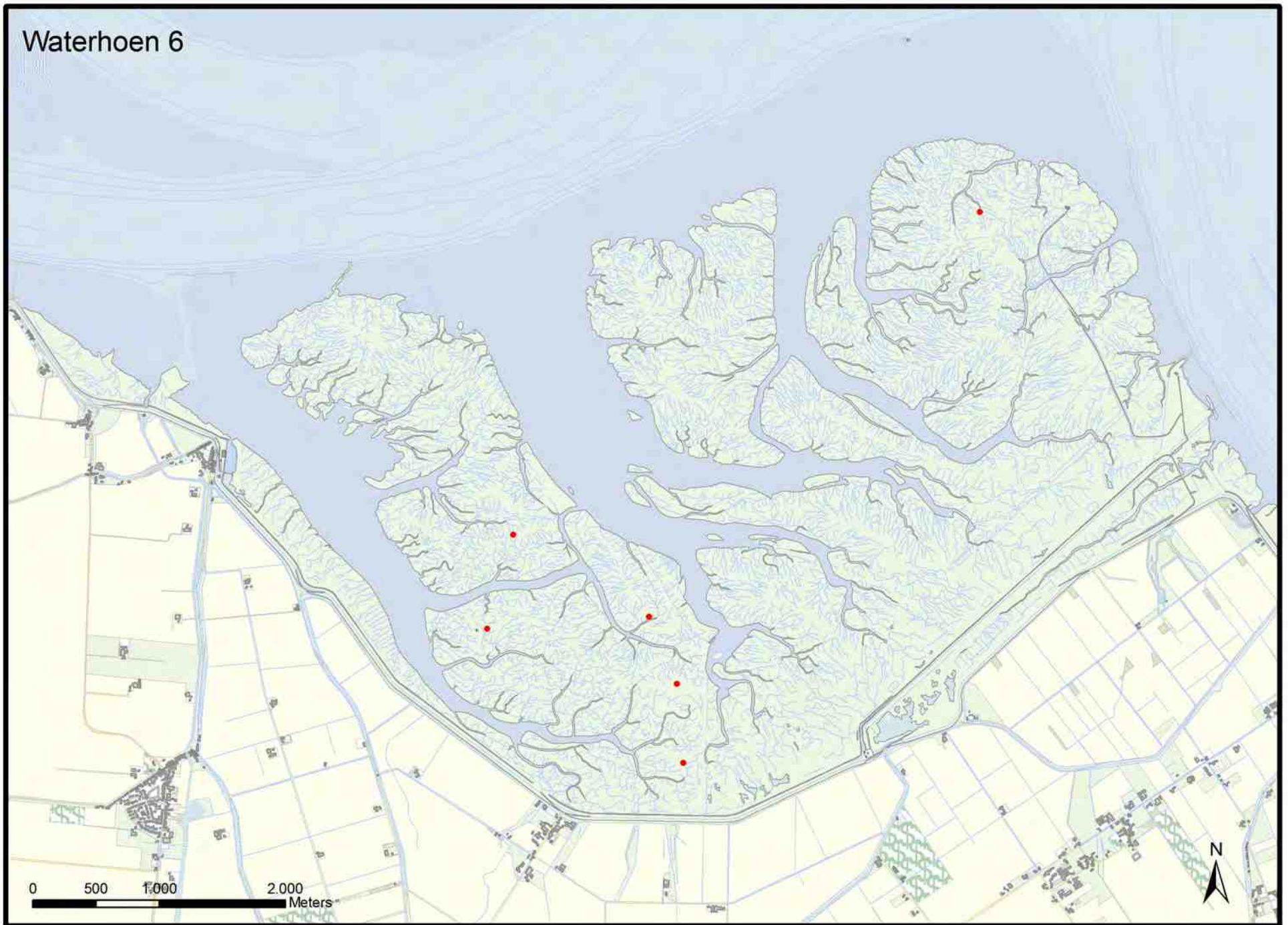
Porseleinhoen 6

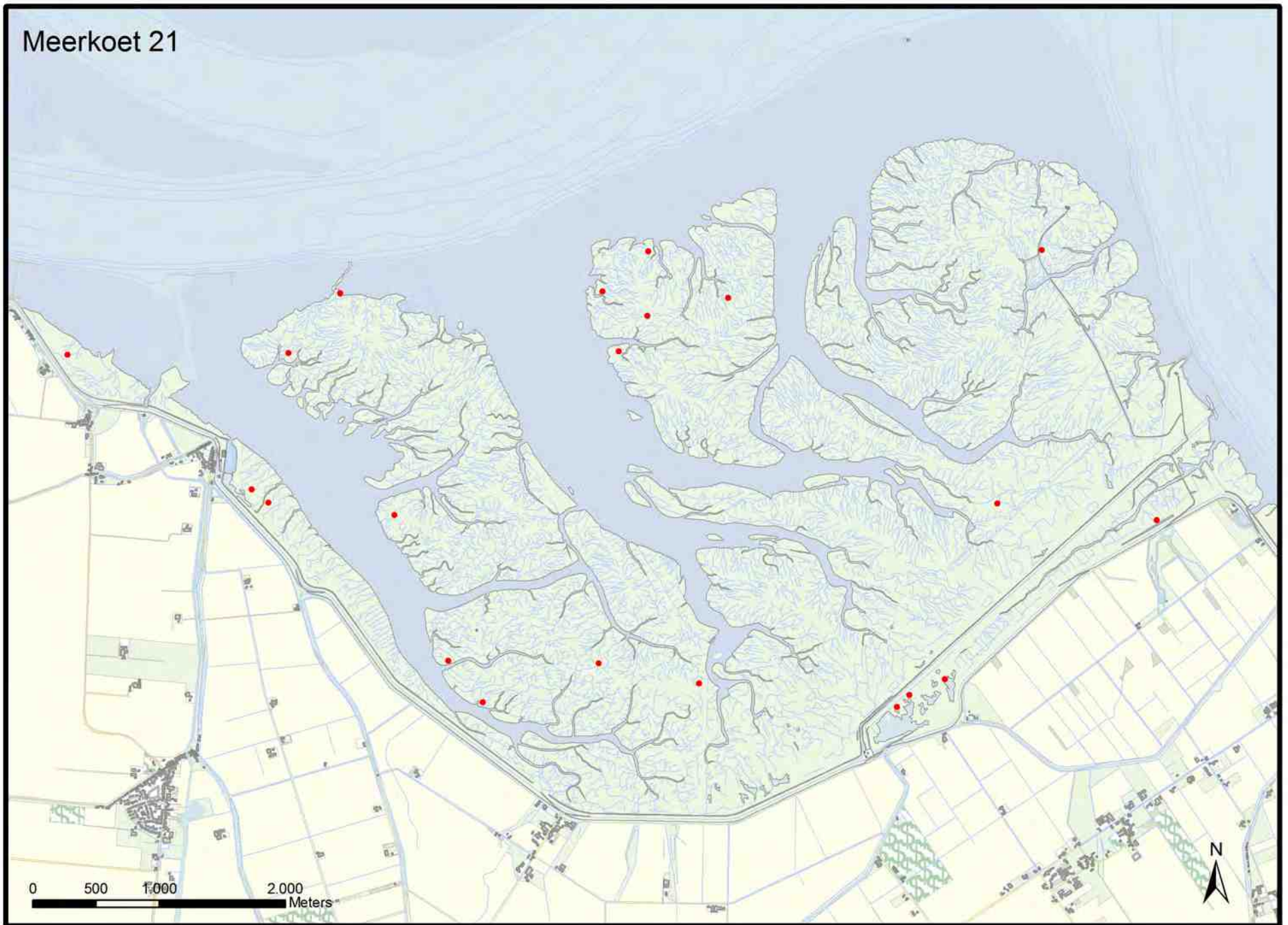
Kwartelkoning 2

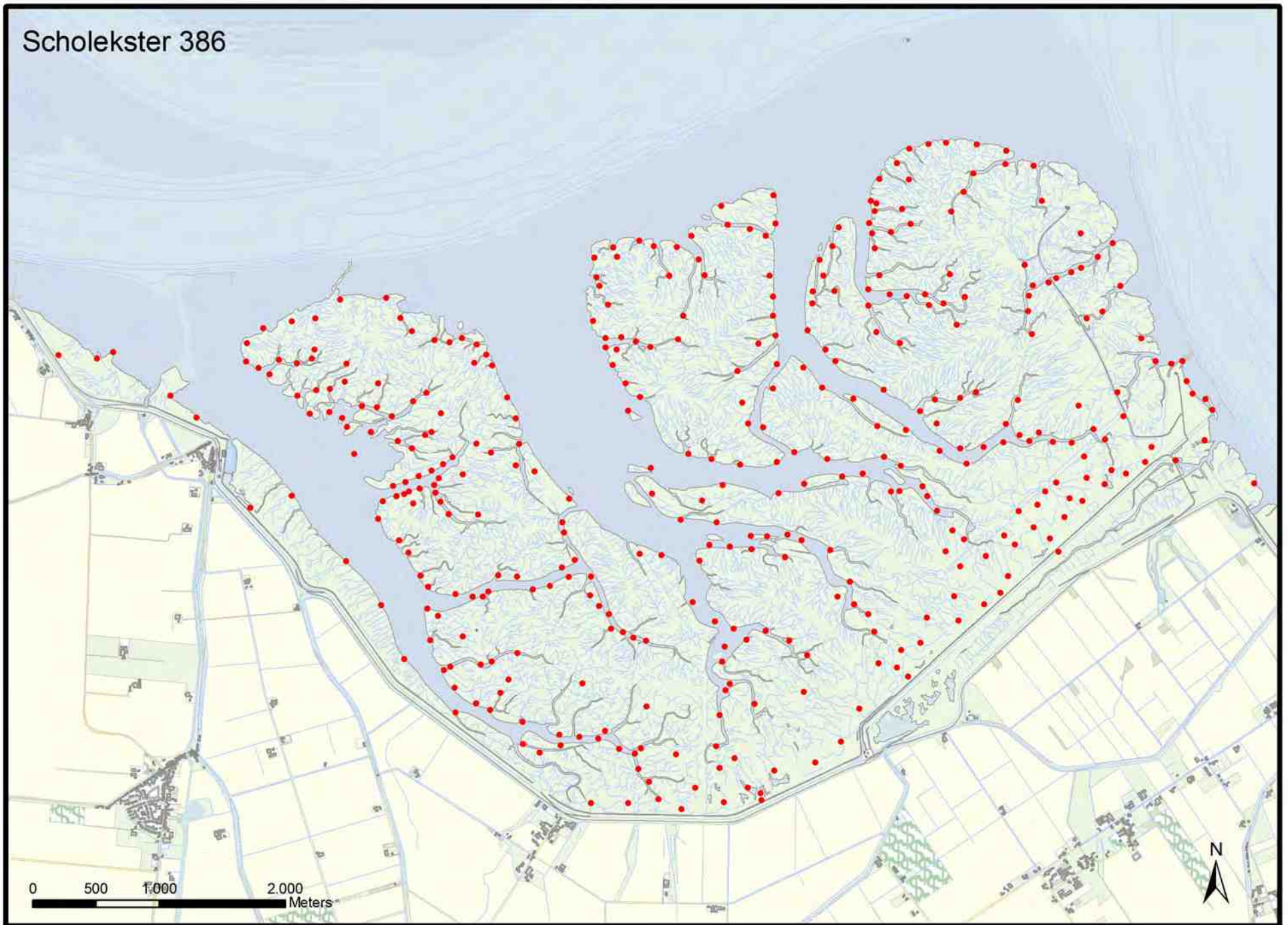
Waterhoen 6

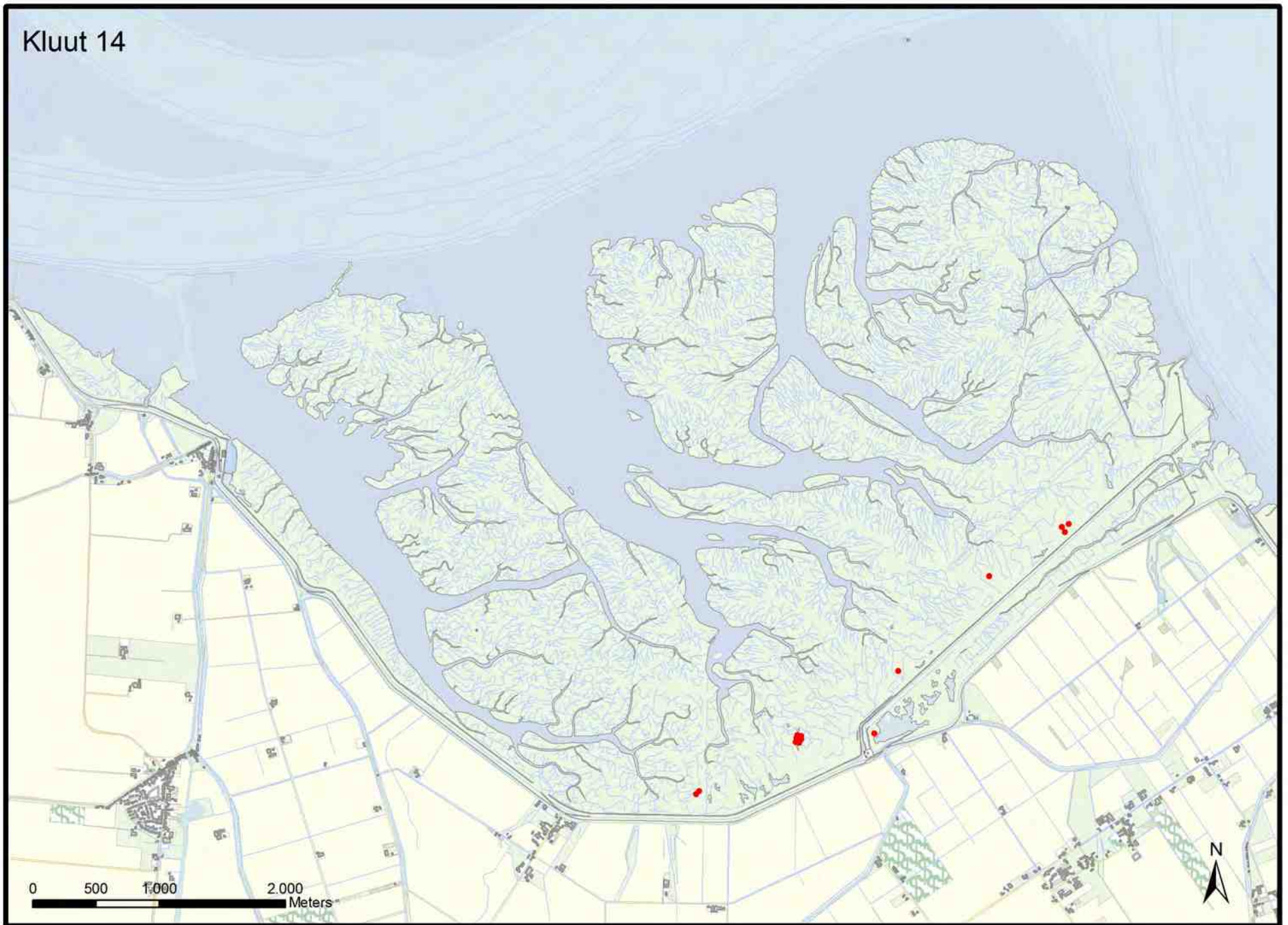
Meerkoet 21

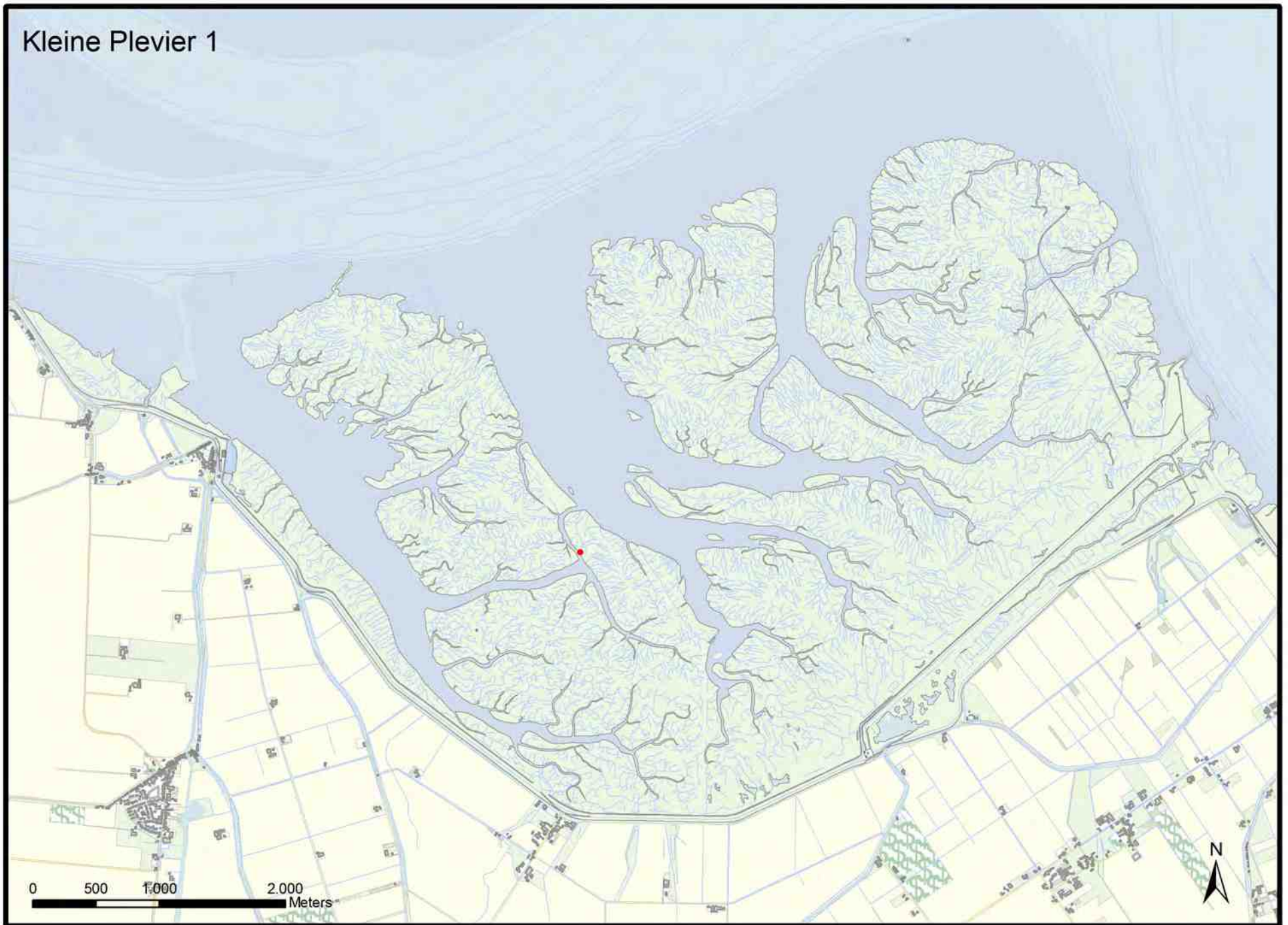
Scholekster 386

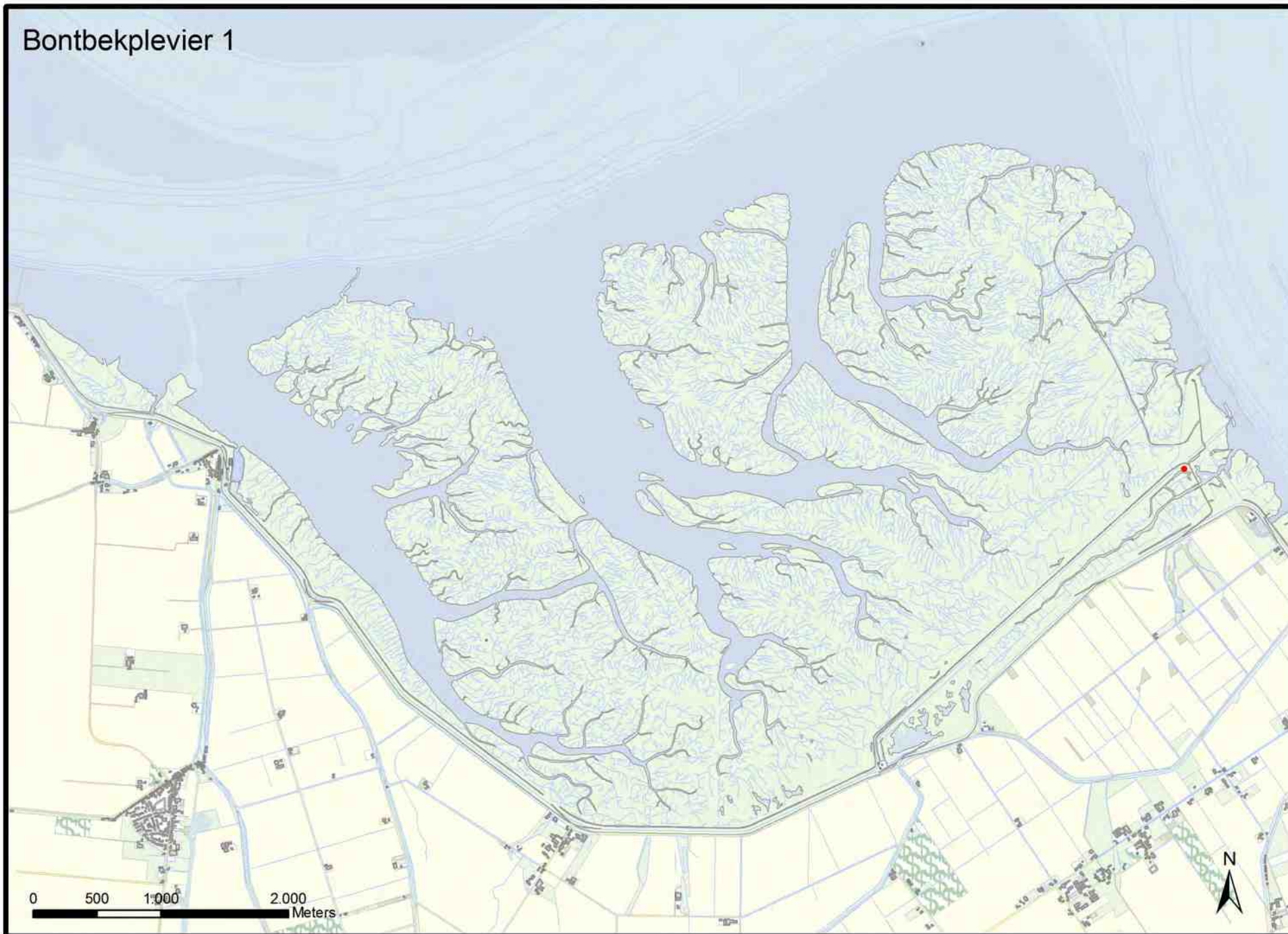
Kluut 14

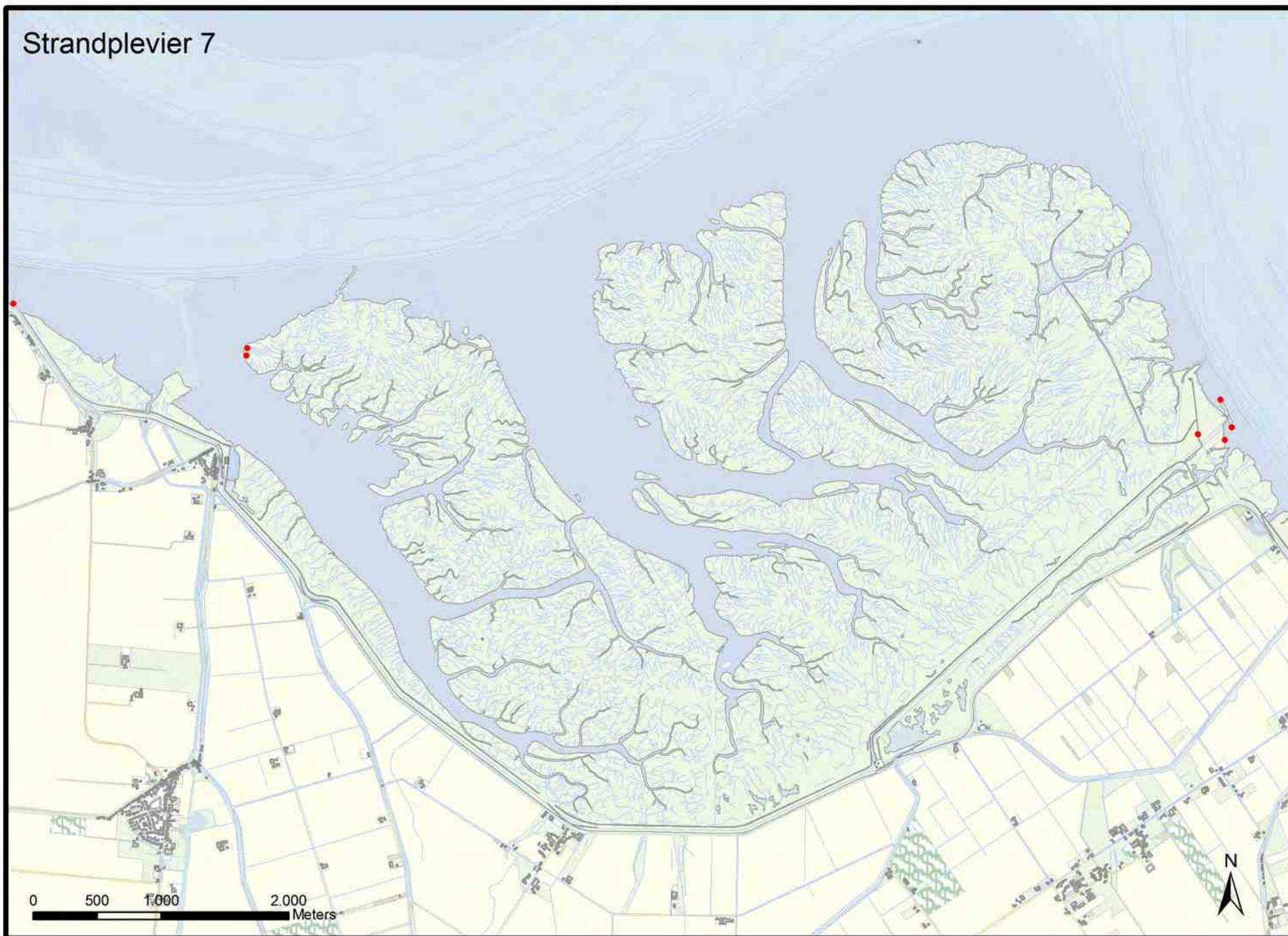
Kleine Plevier 1

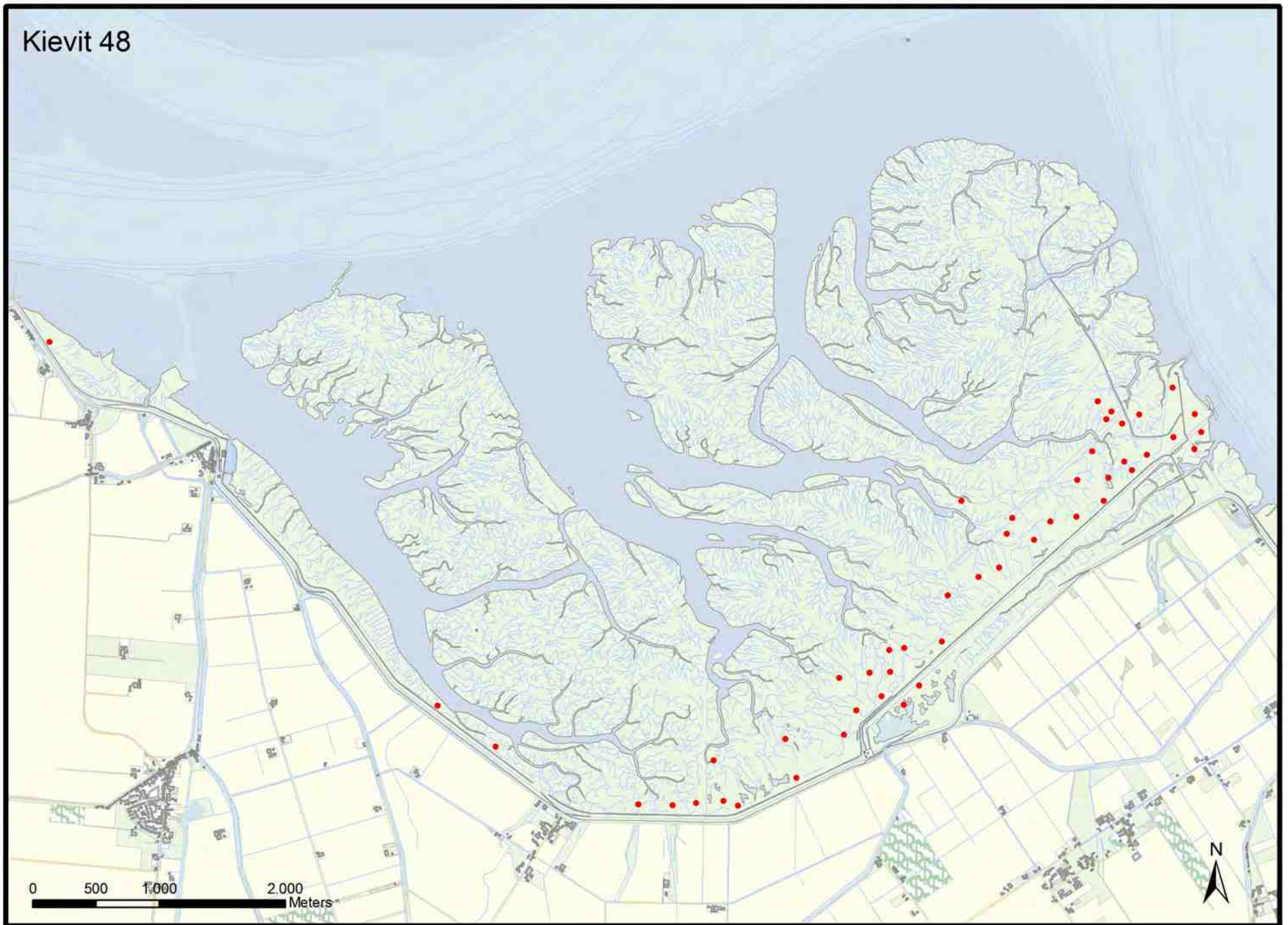
Bontbekplevier 1

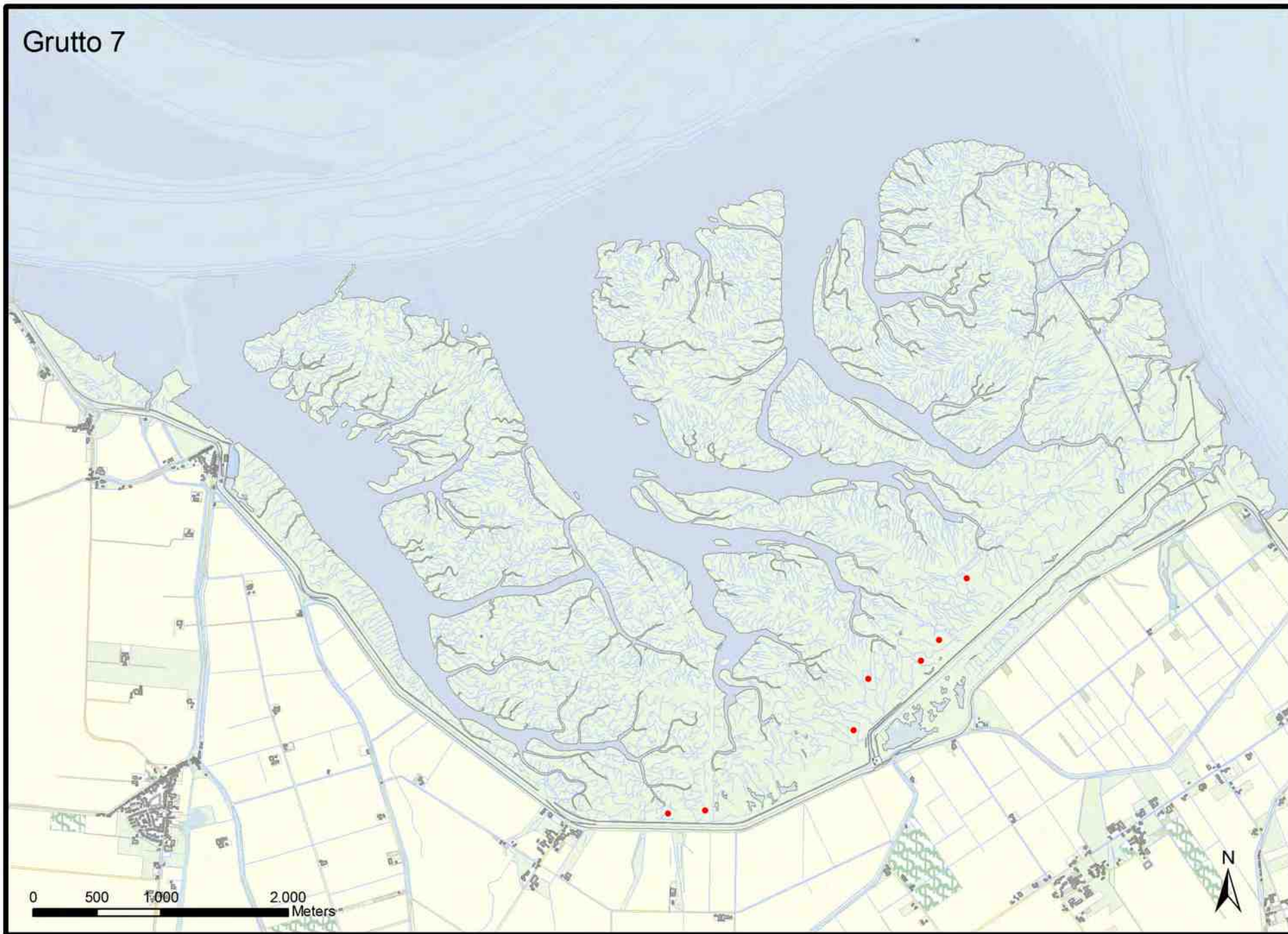
Strandplevier 7

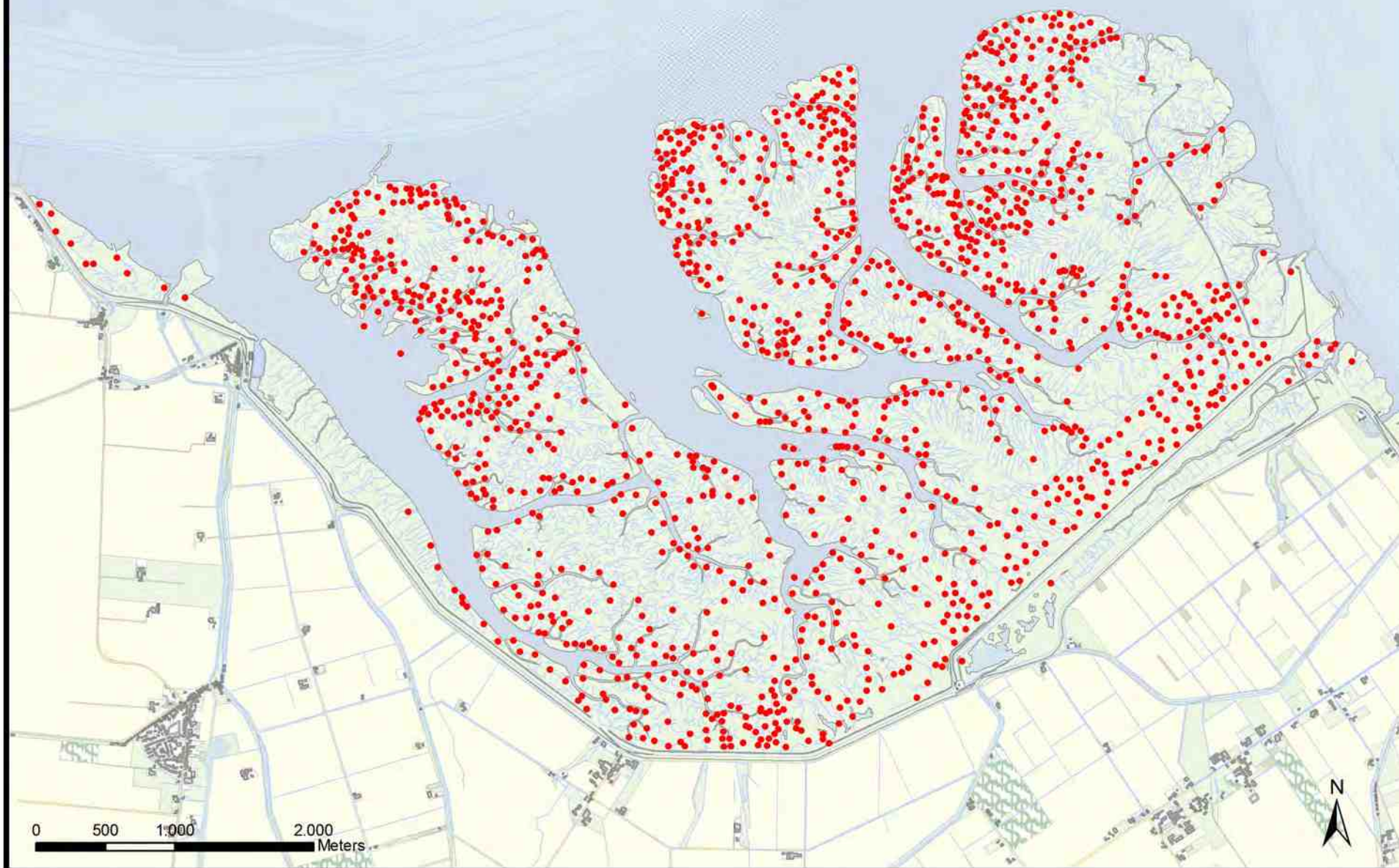
Kievit 48

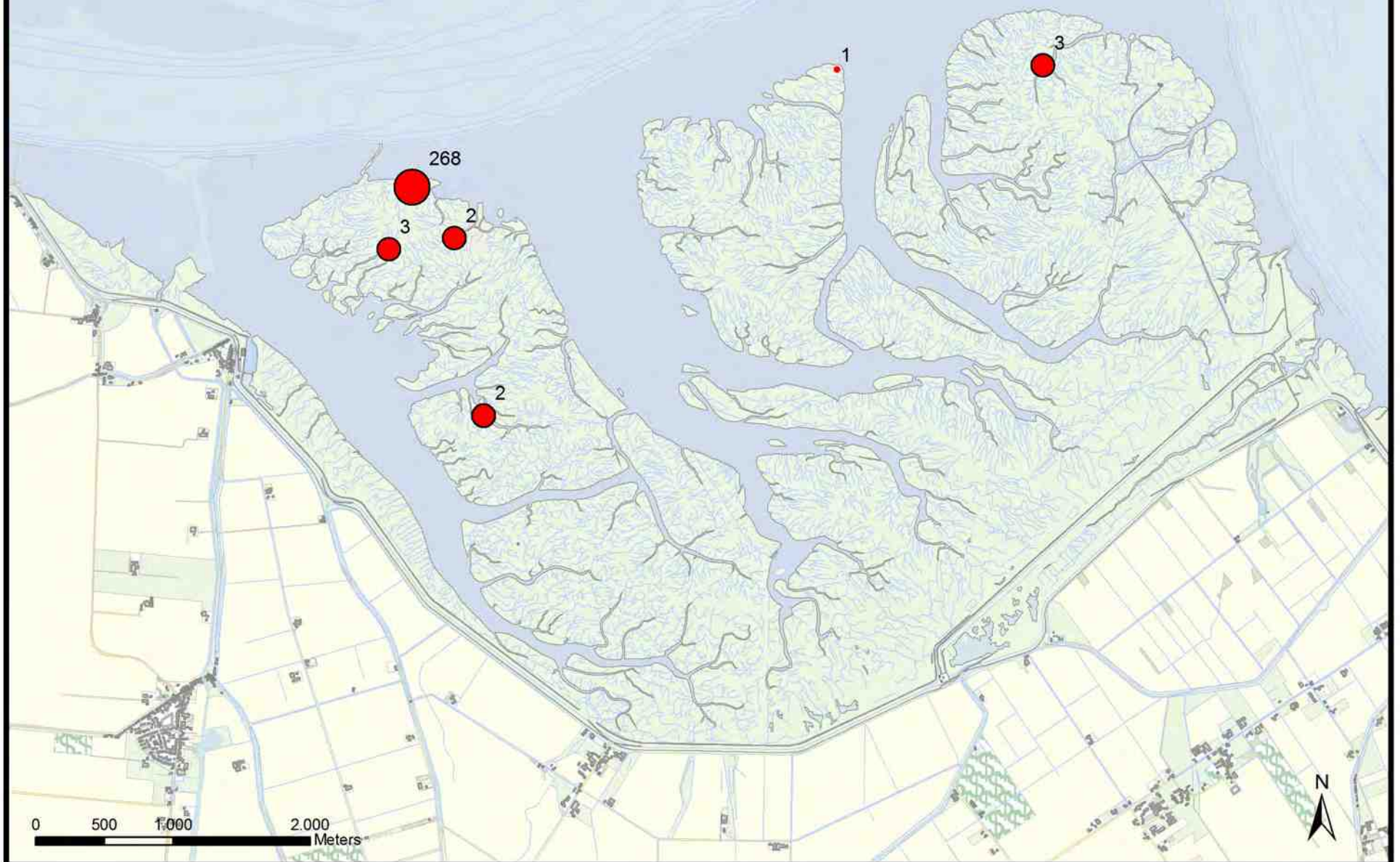
Grutto 7

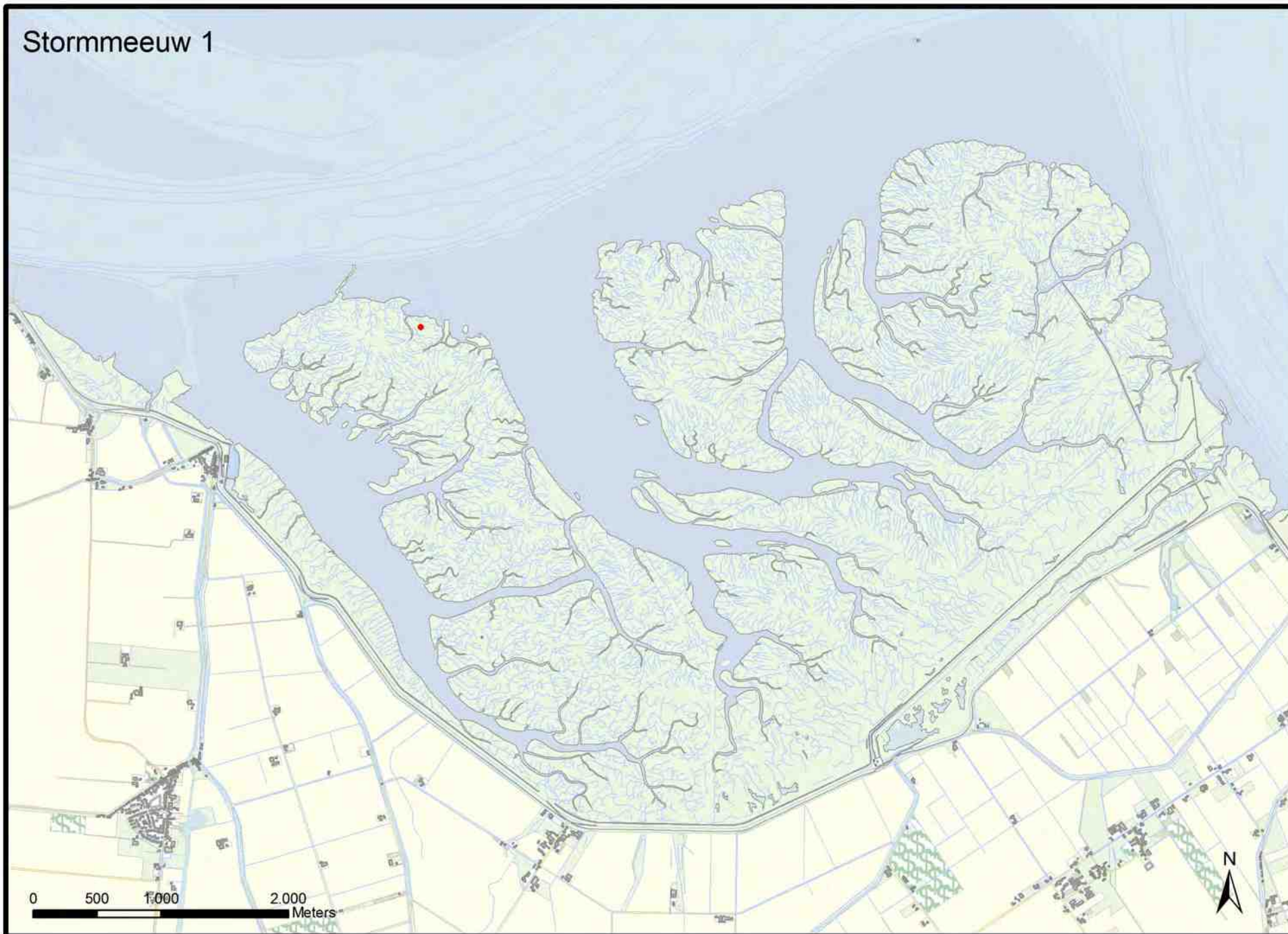
Tureluur 1492

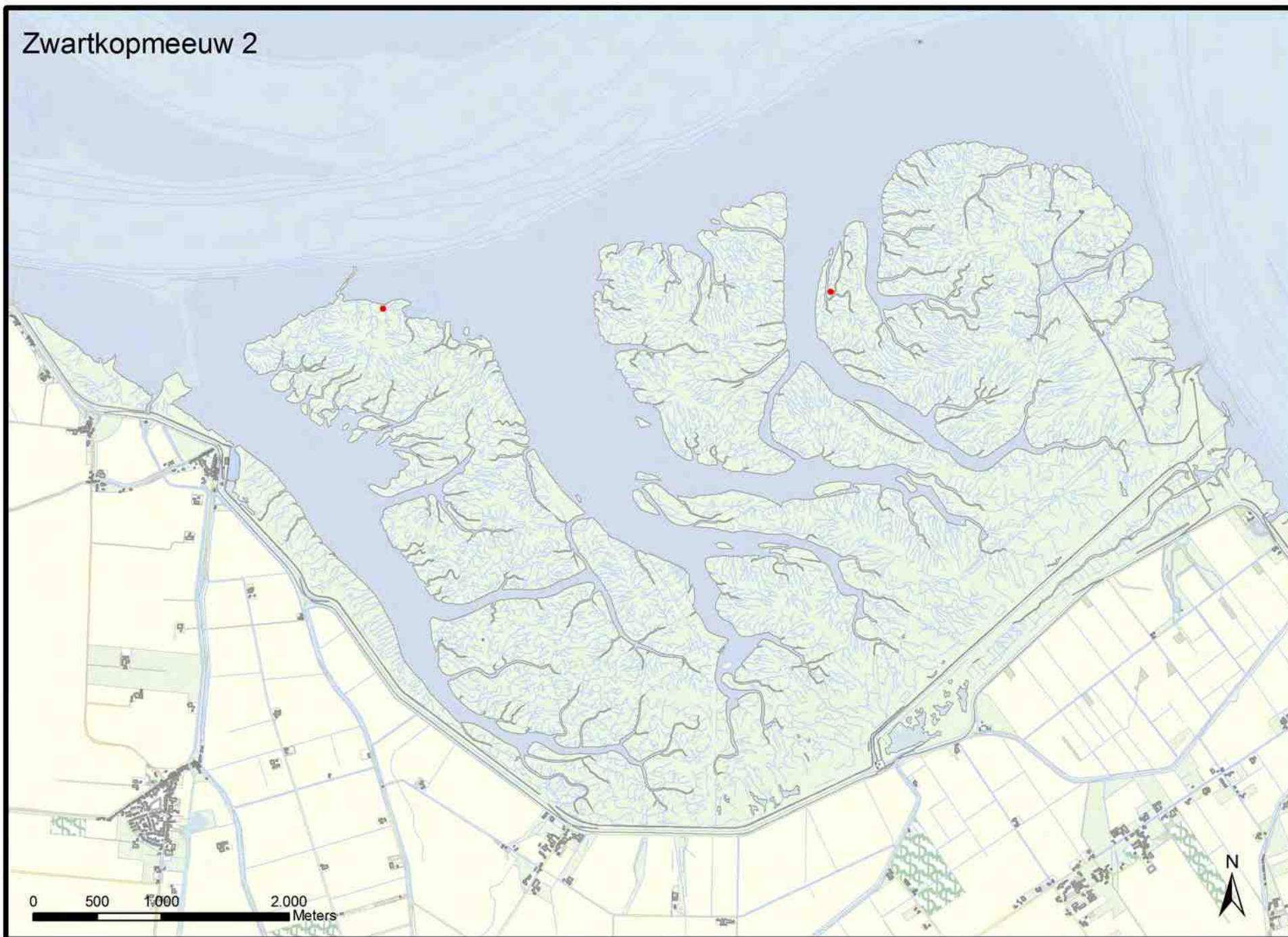
Kokmeeuw 279

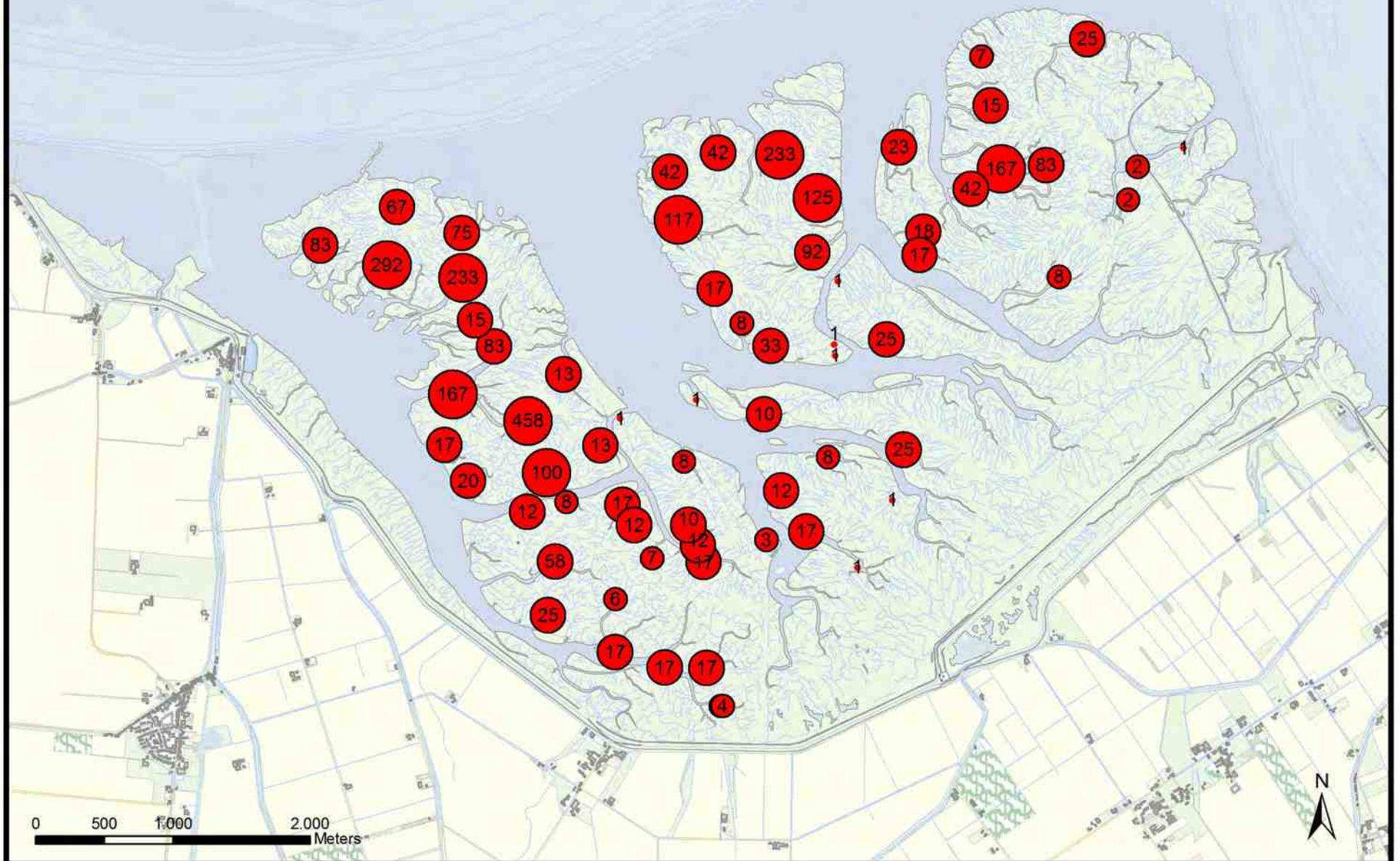
Stormmeeuw 1

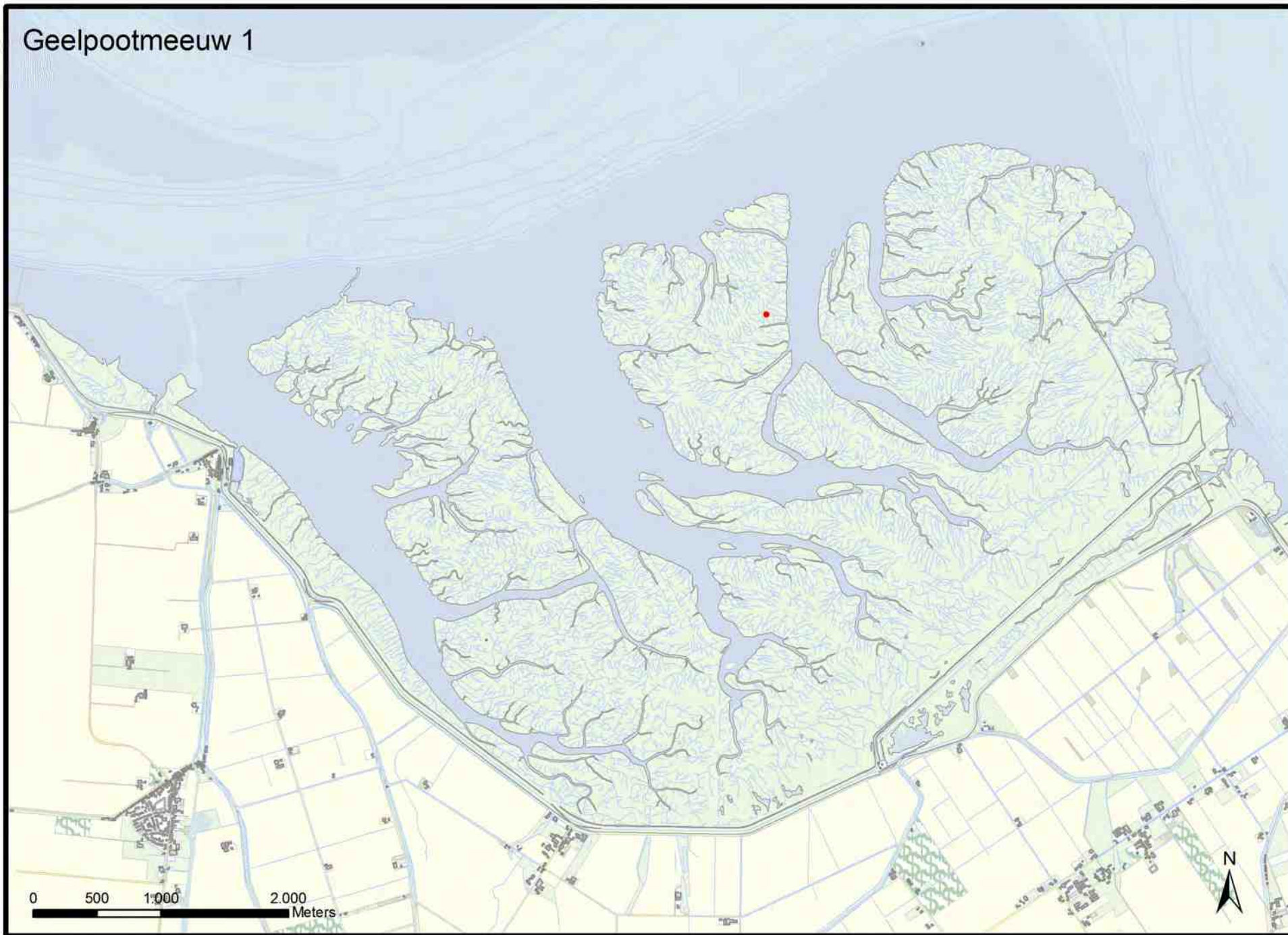
Zwartkopmeeuw 2

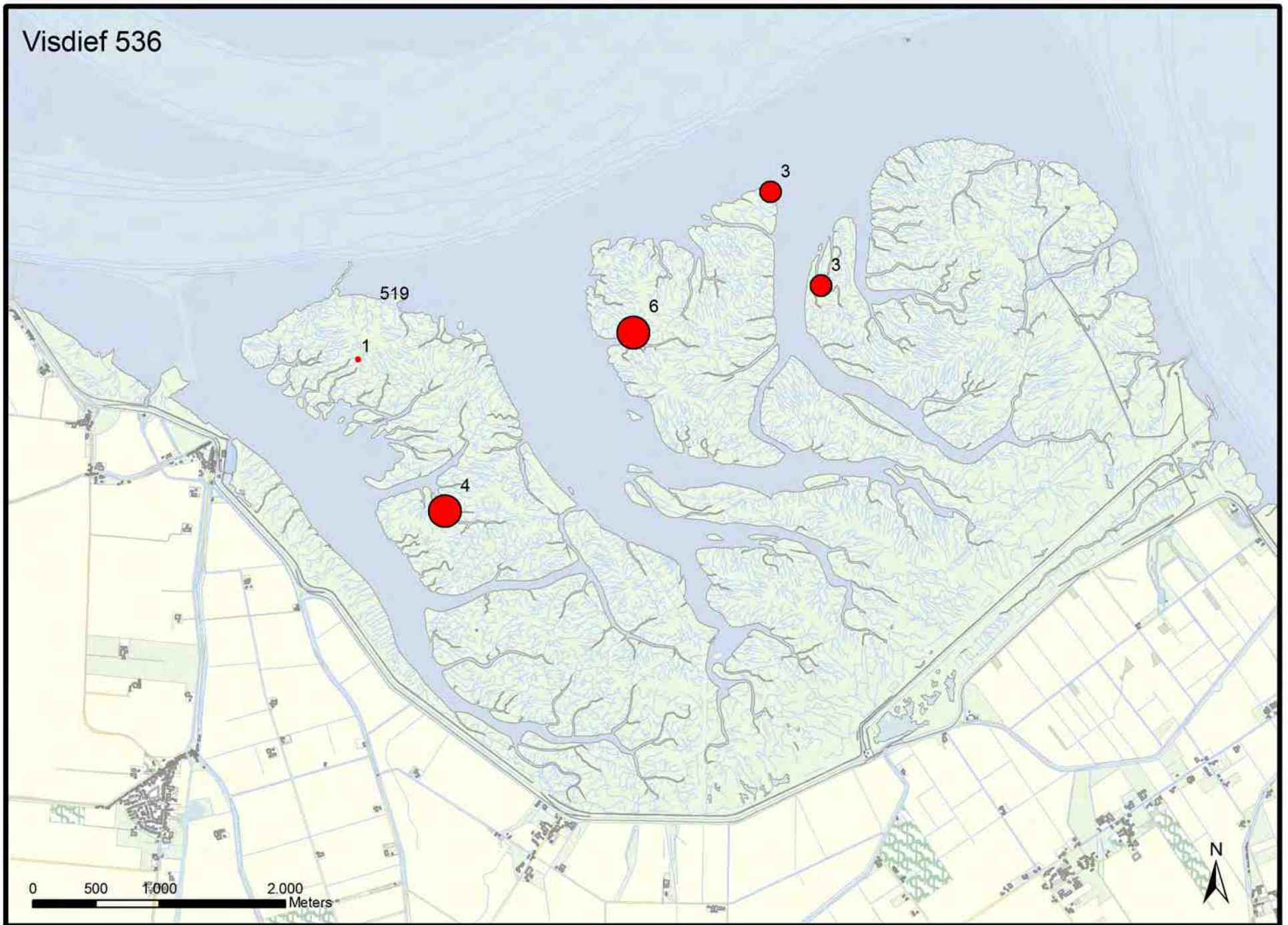
Zilvermeeuw 3113

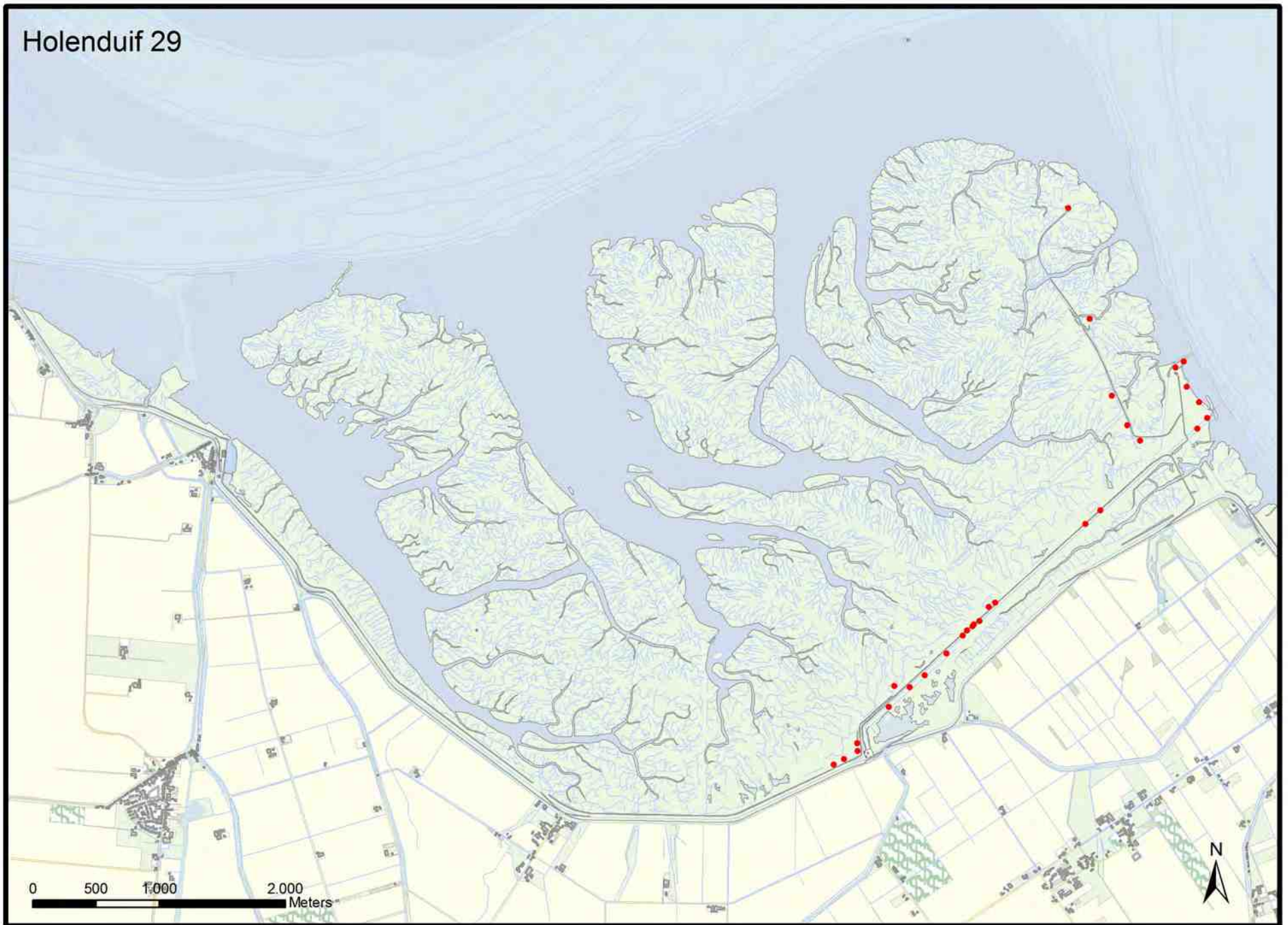
Geelpootmeeuw 1

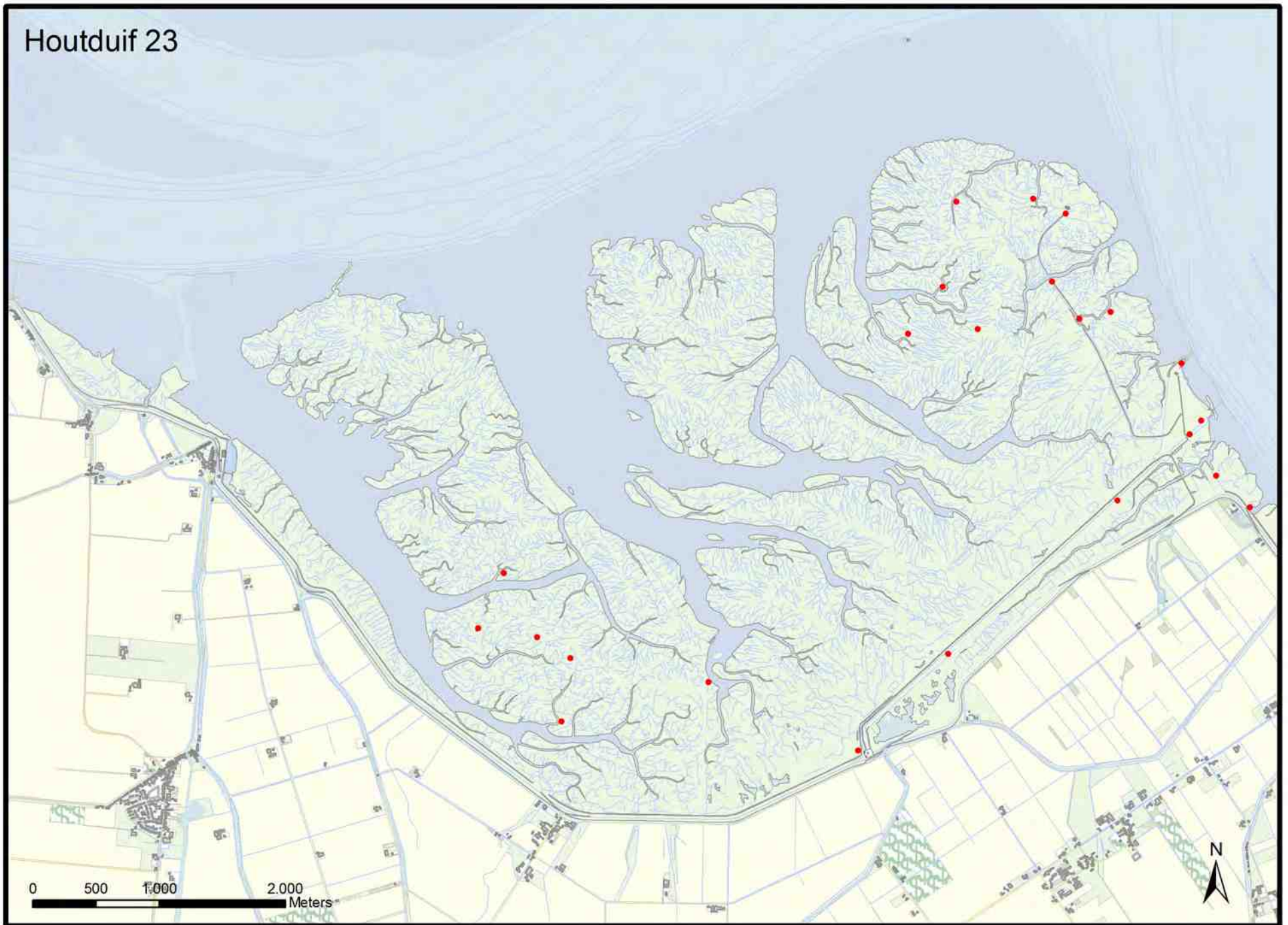
Visdief 536

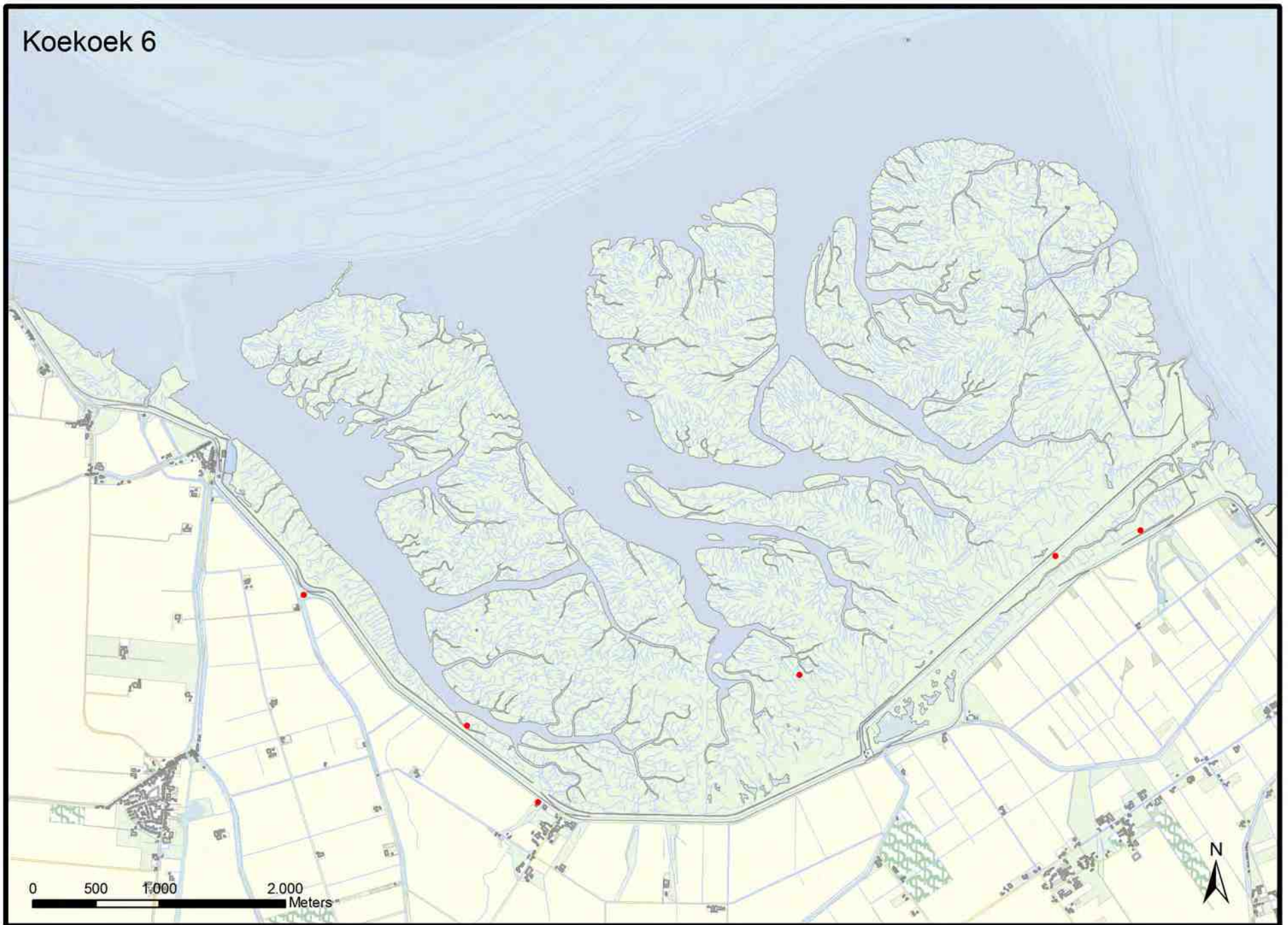
Holenduif 29

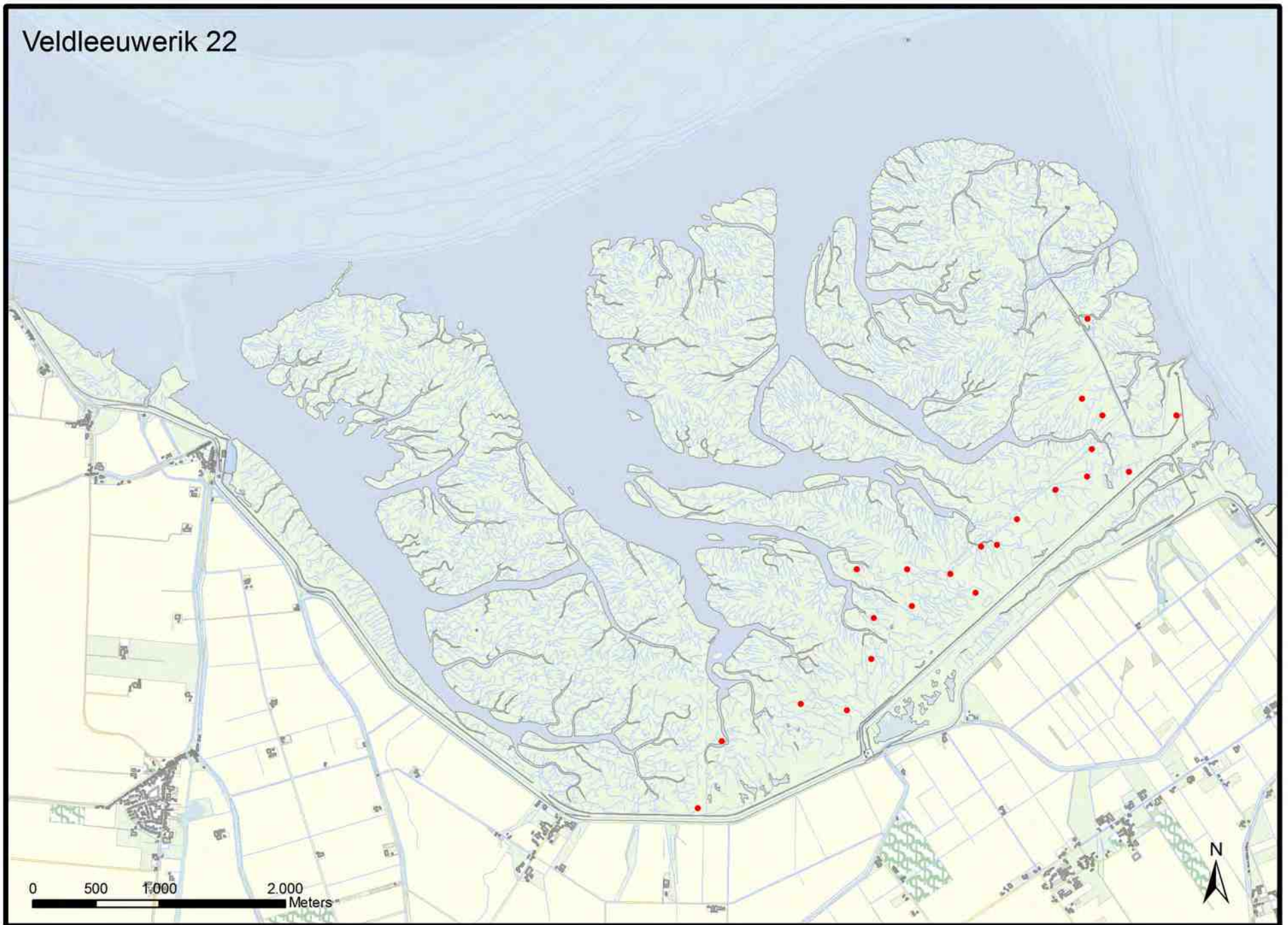
Houtduif 23

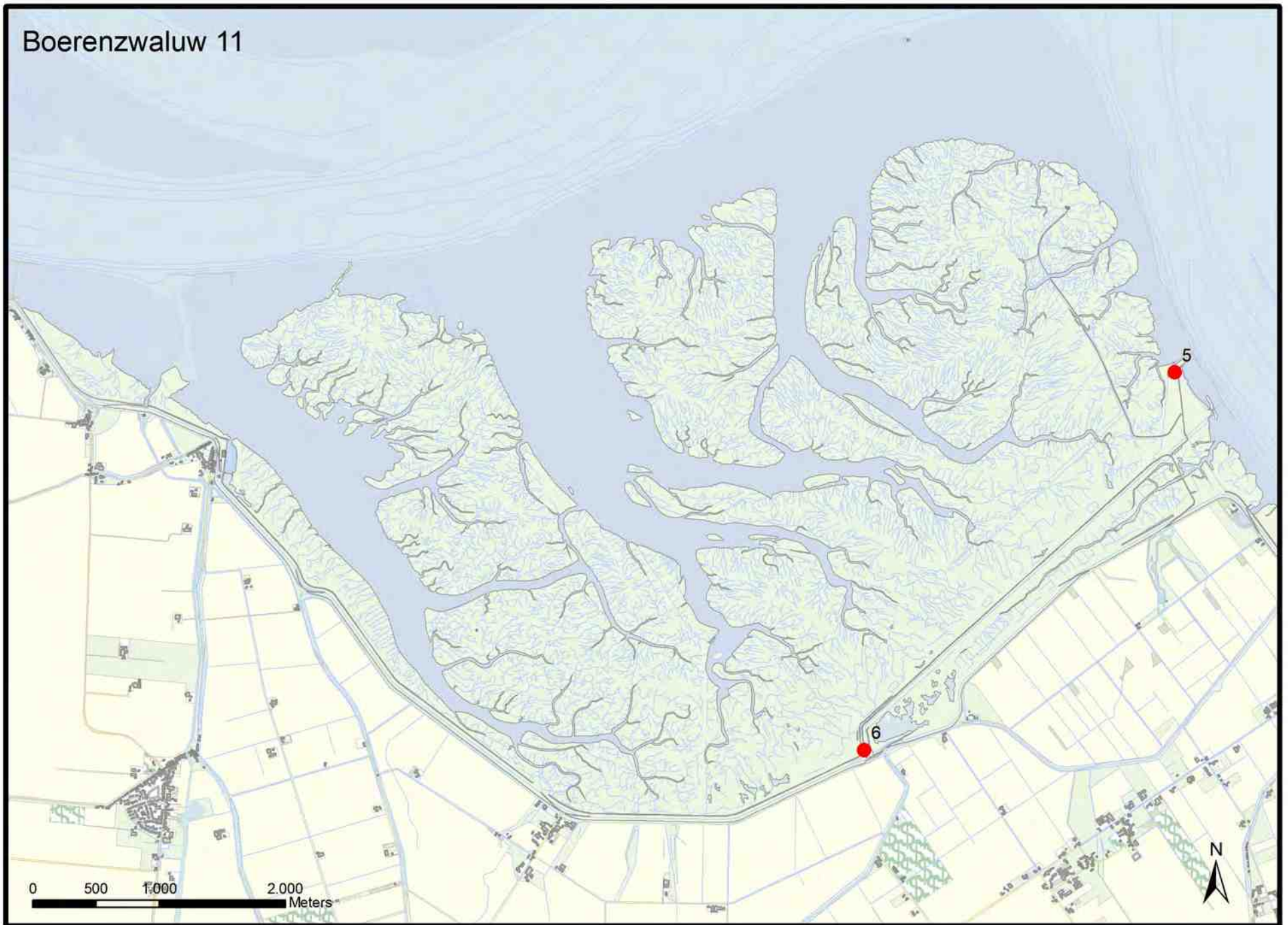
Koekoek 6

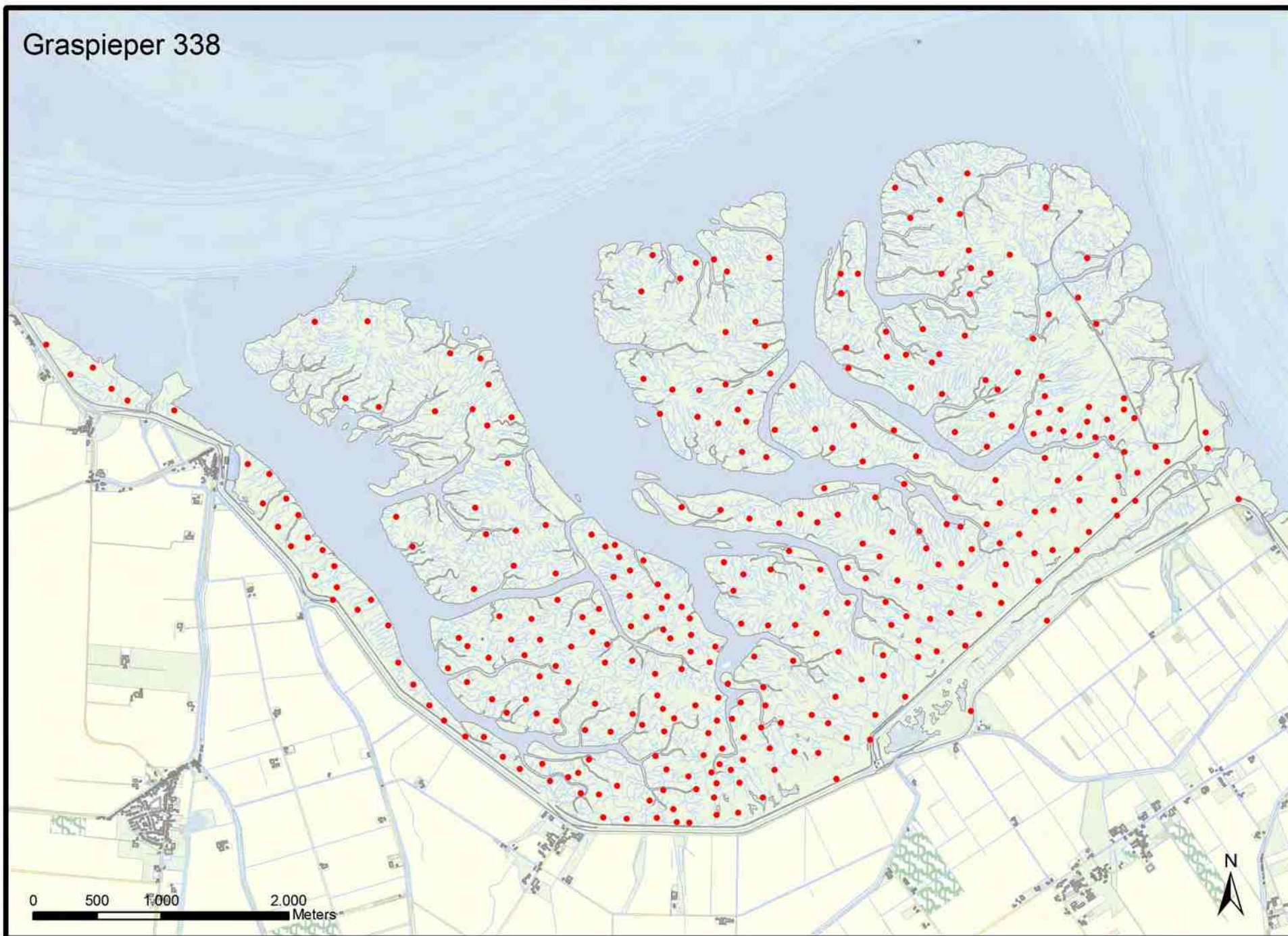
Veldleeuwerik 22

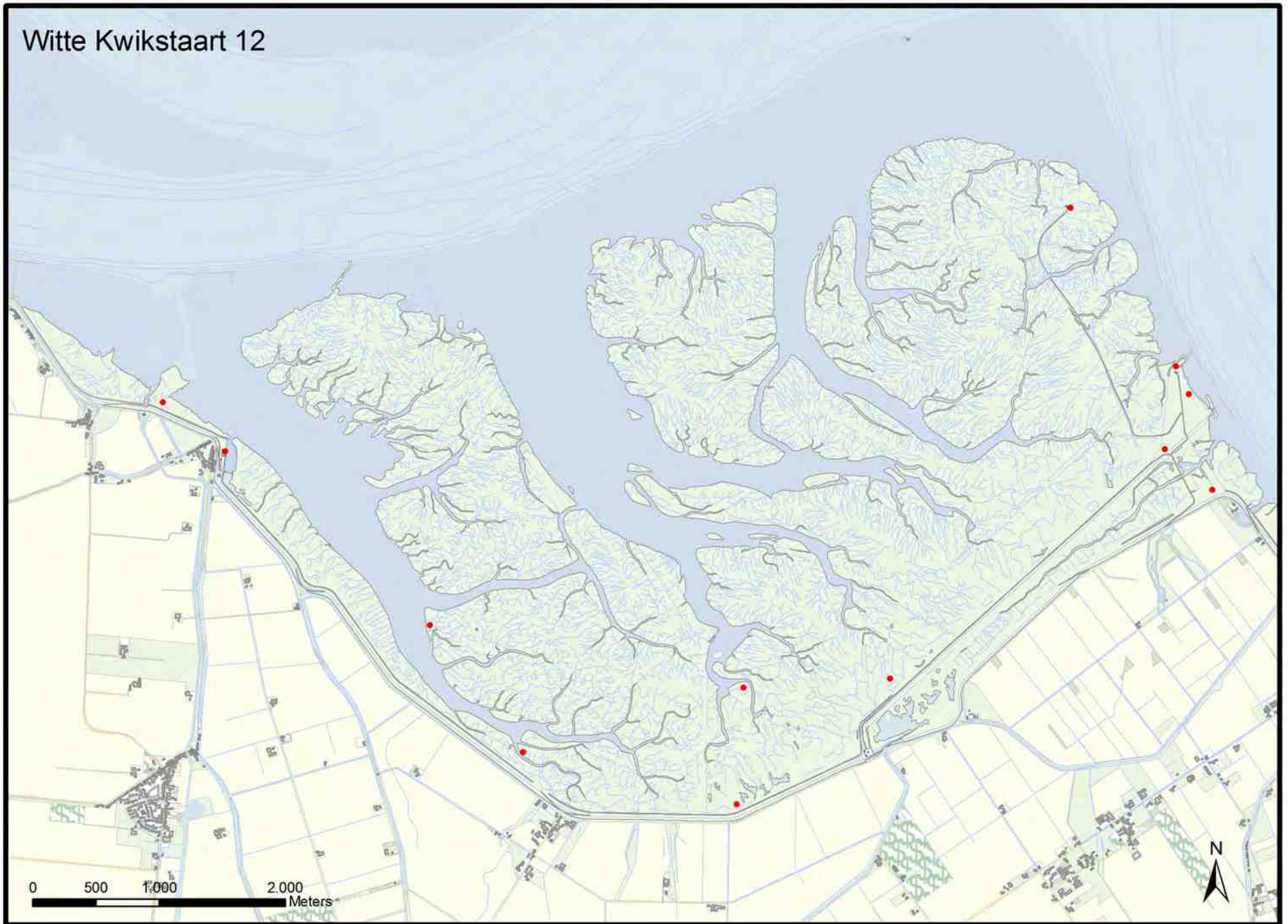
Boerenzwaluw 11

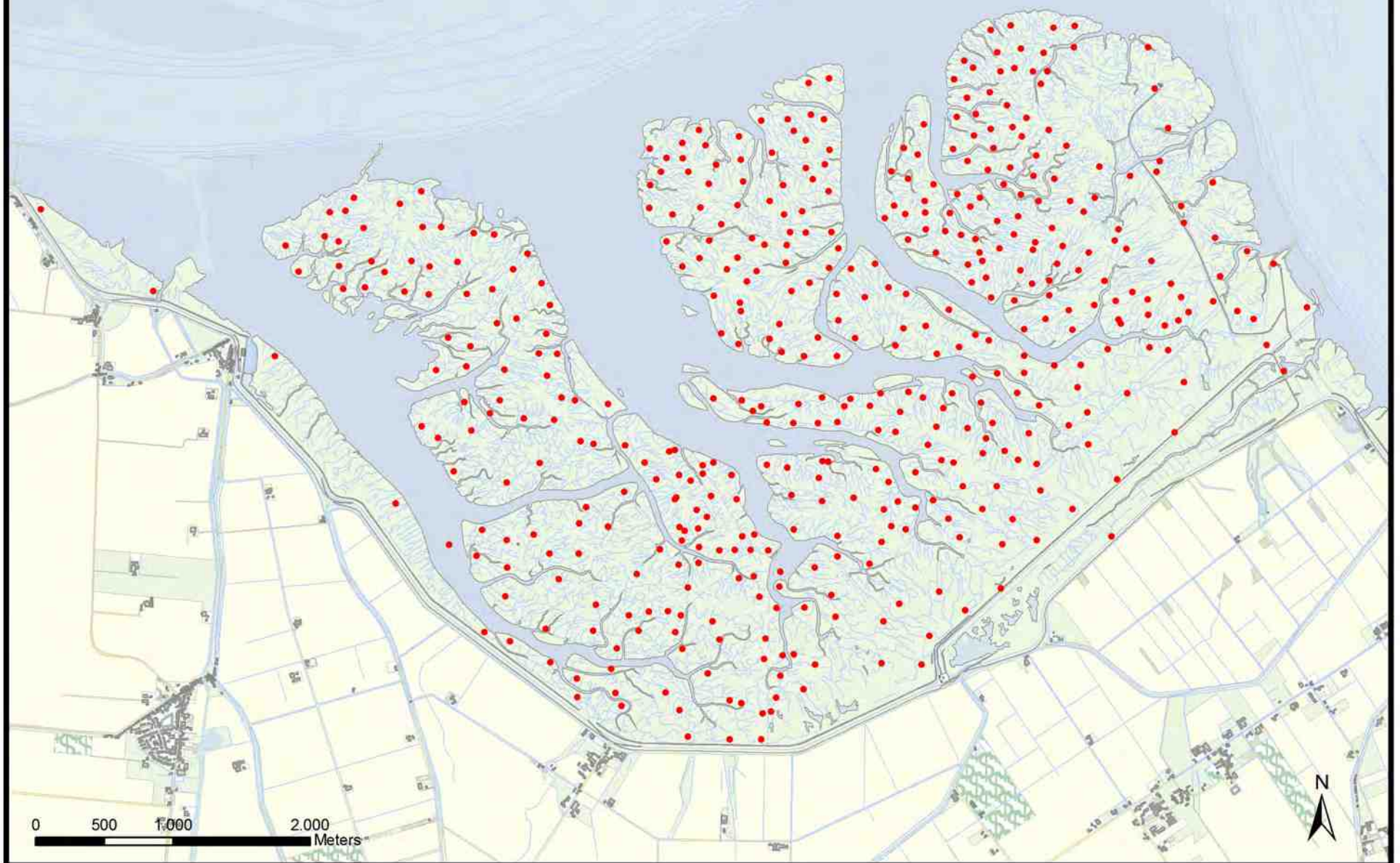
Graspieper 338

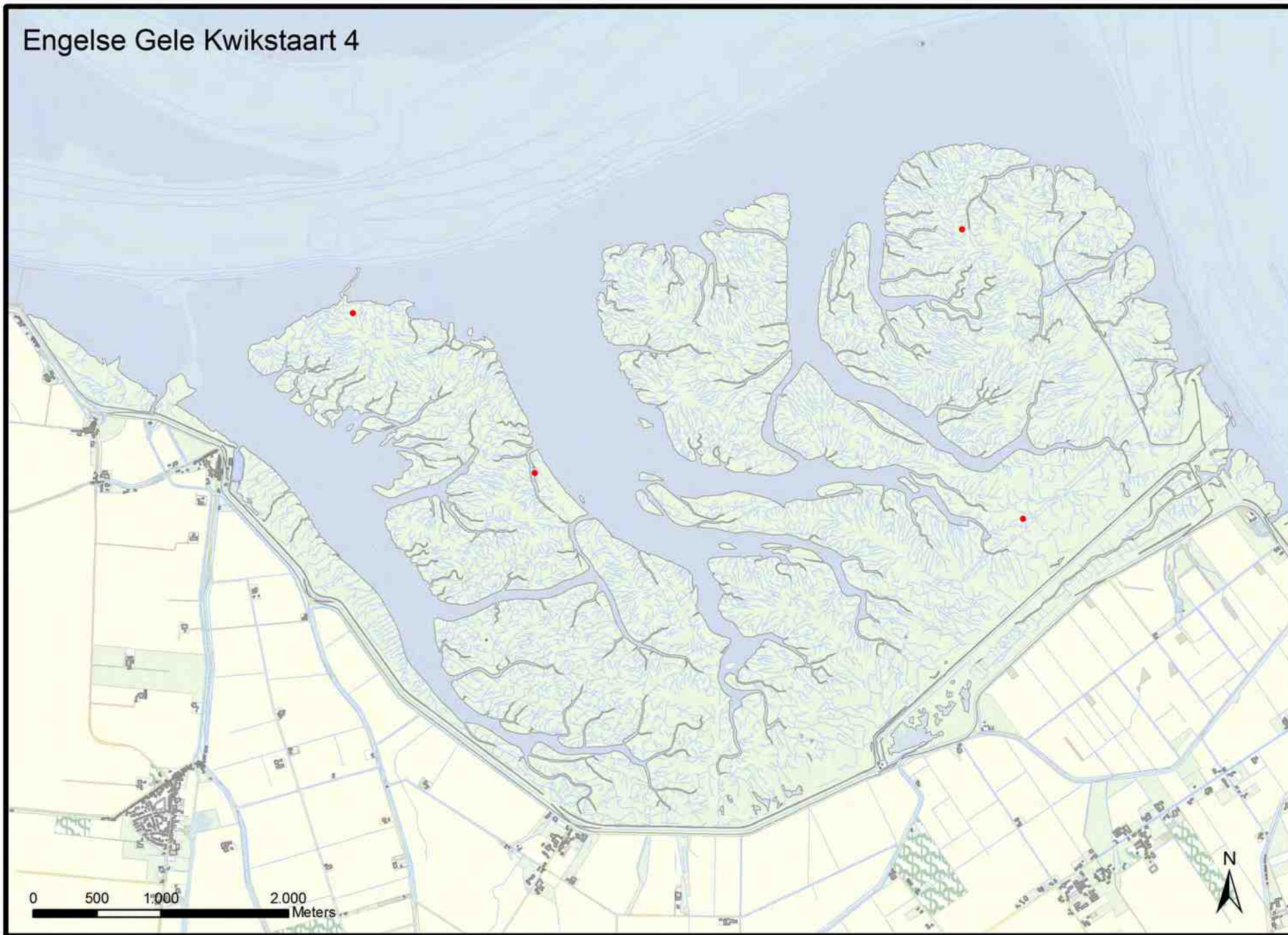
Witte Kwikstaart 12

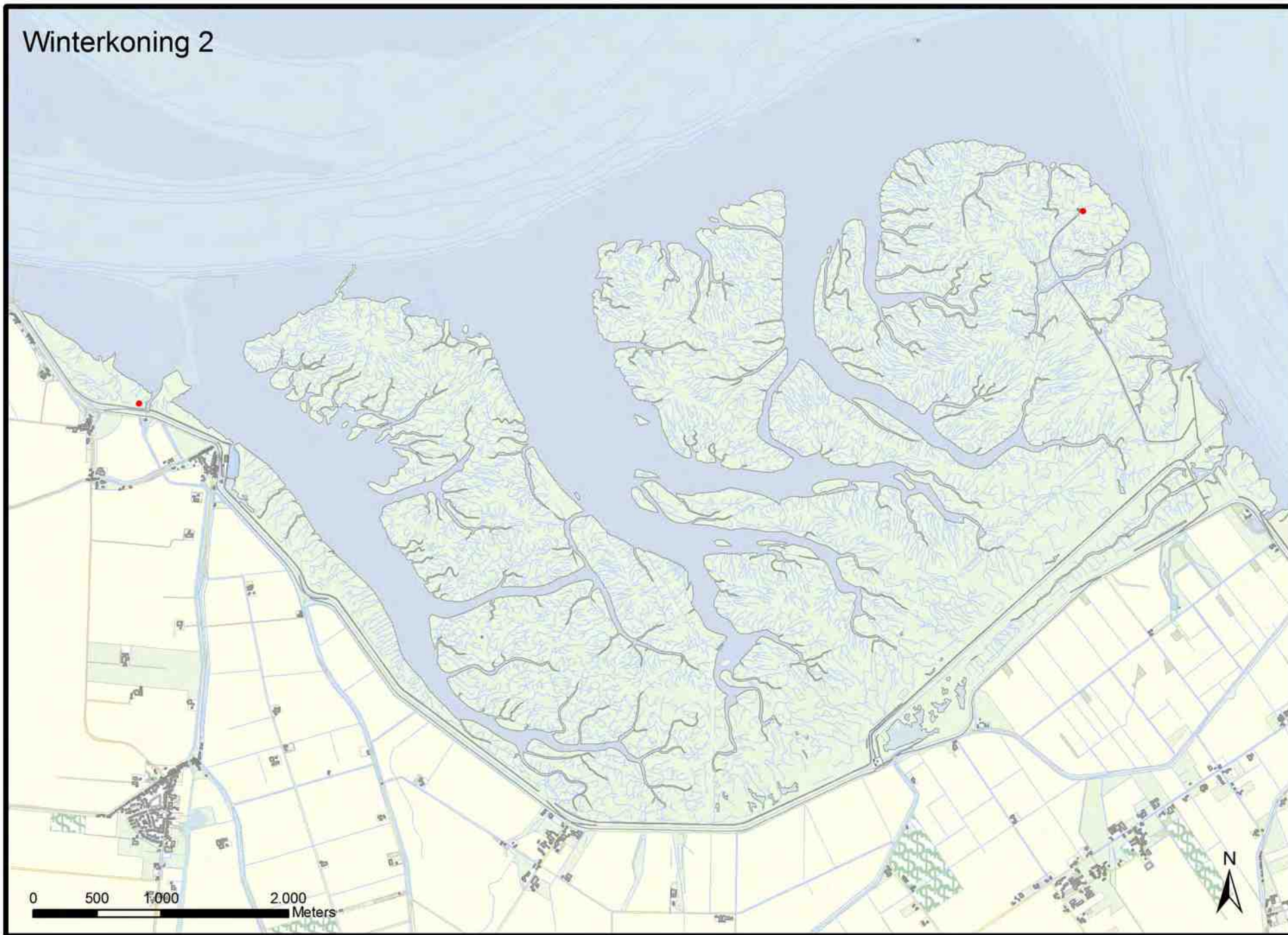
Gele Kwikstaart 460

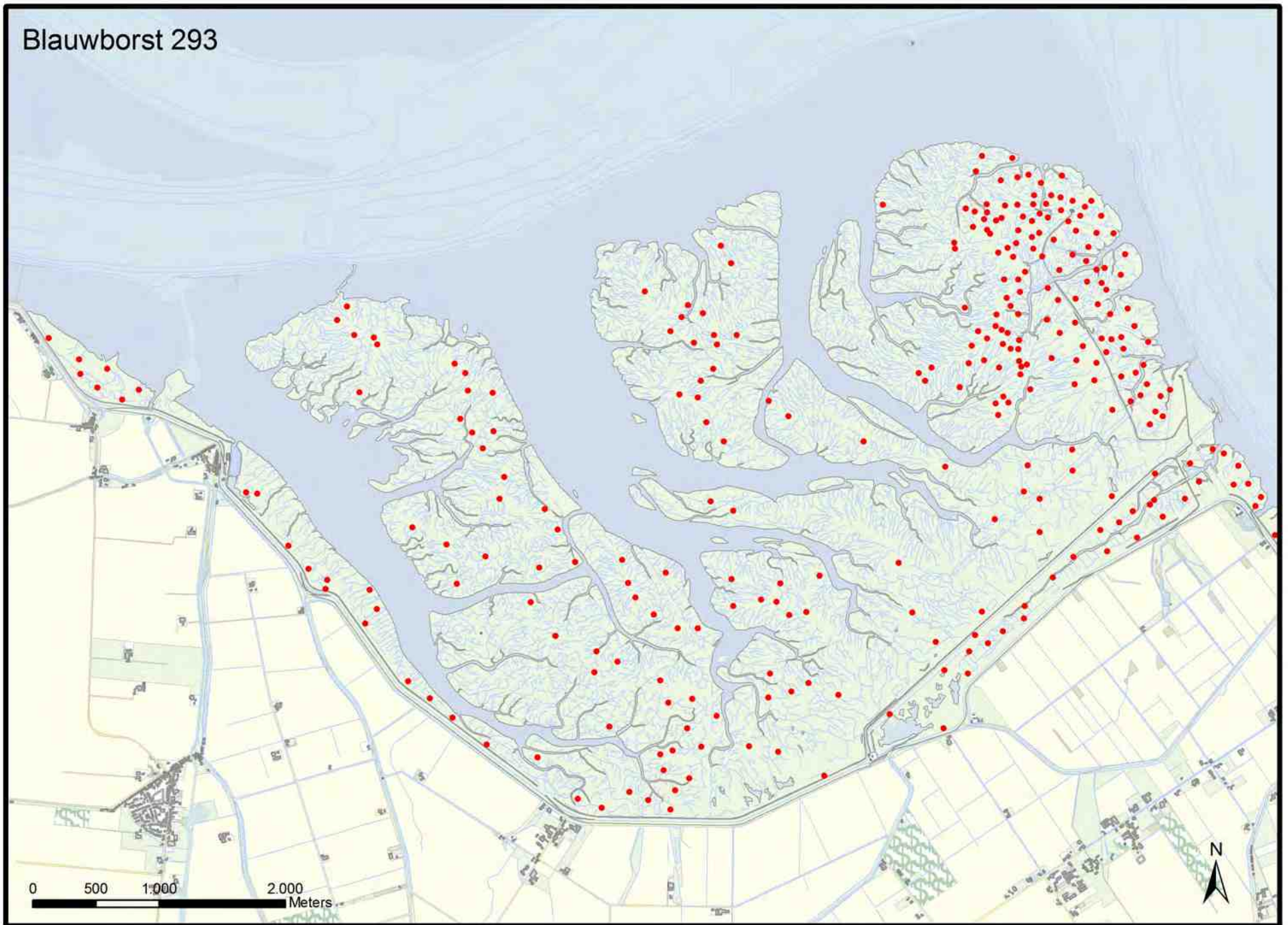
Engelse Gele Kwikstaart 4

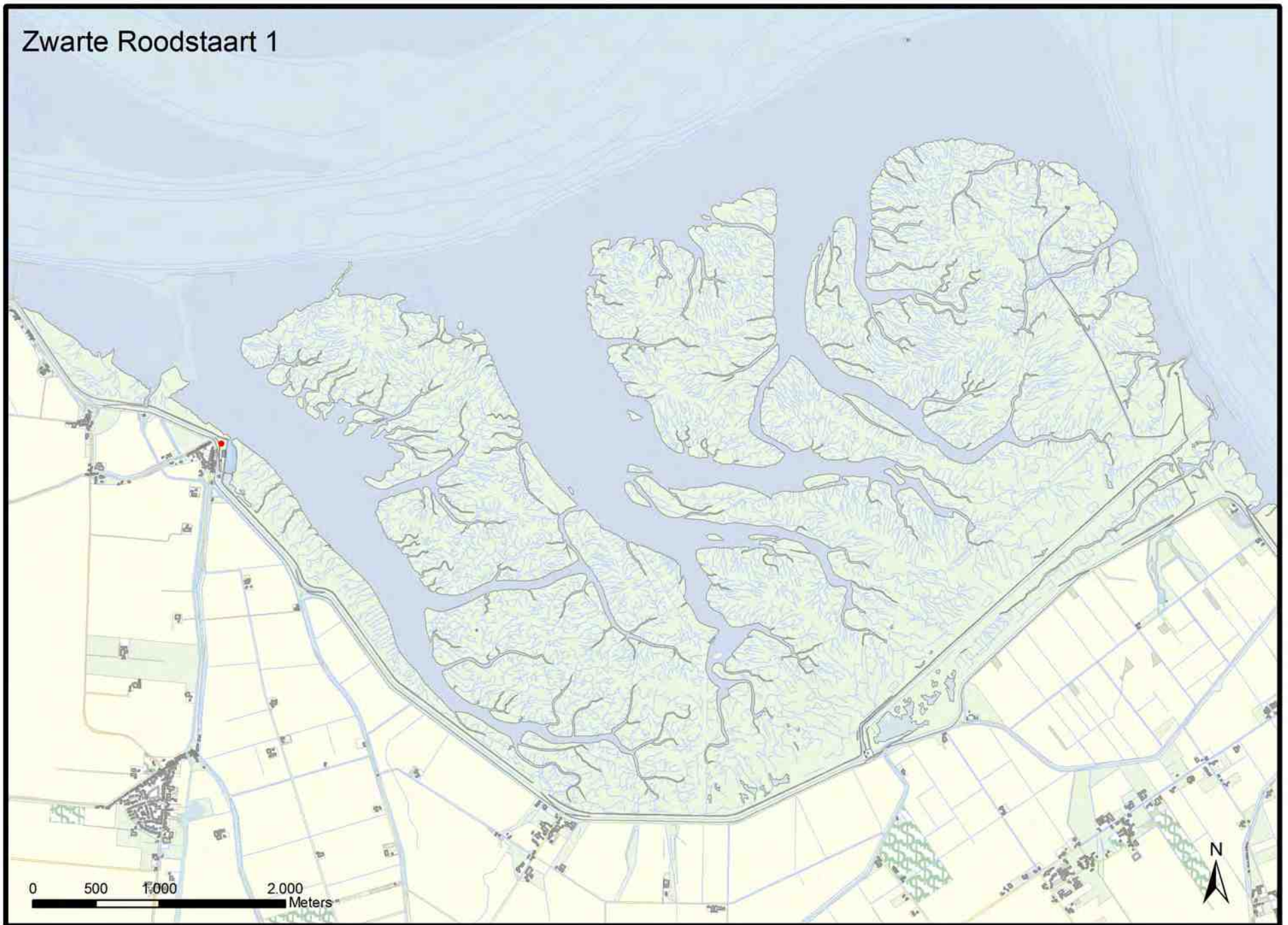
Winterkoning 2

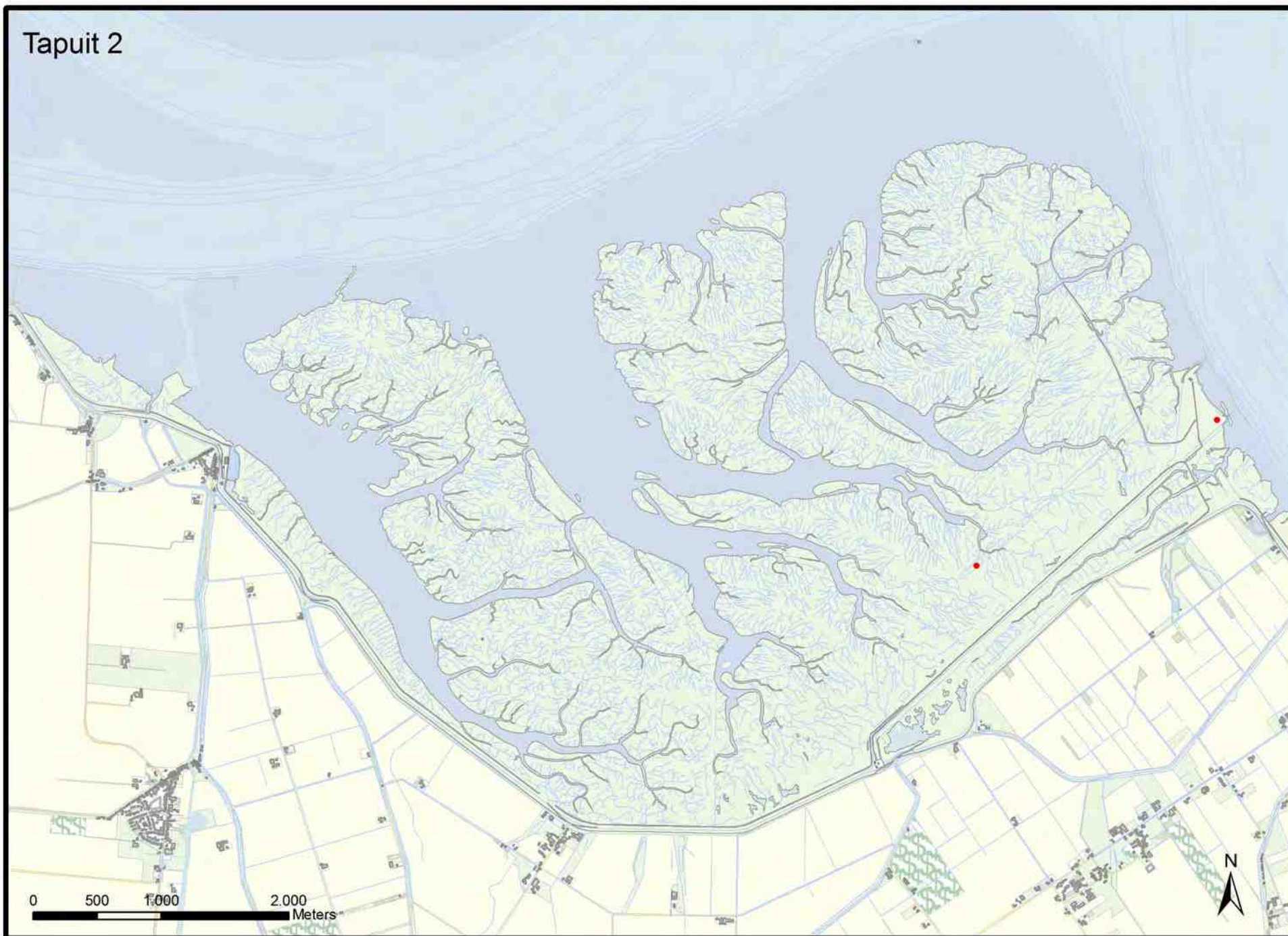
Blauwborst 293

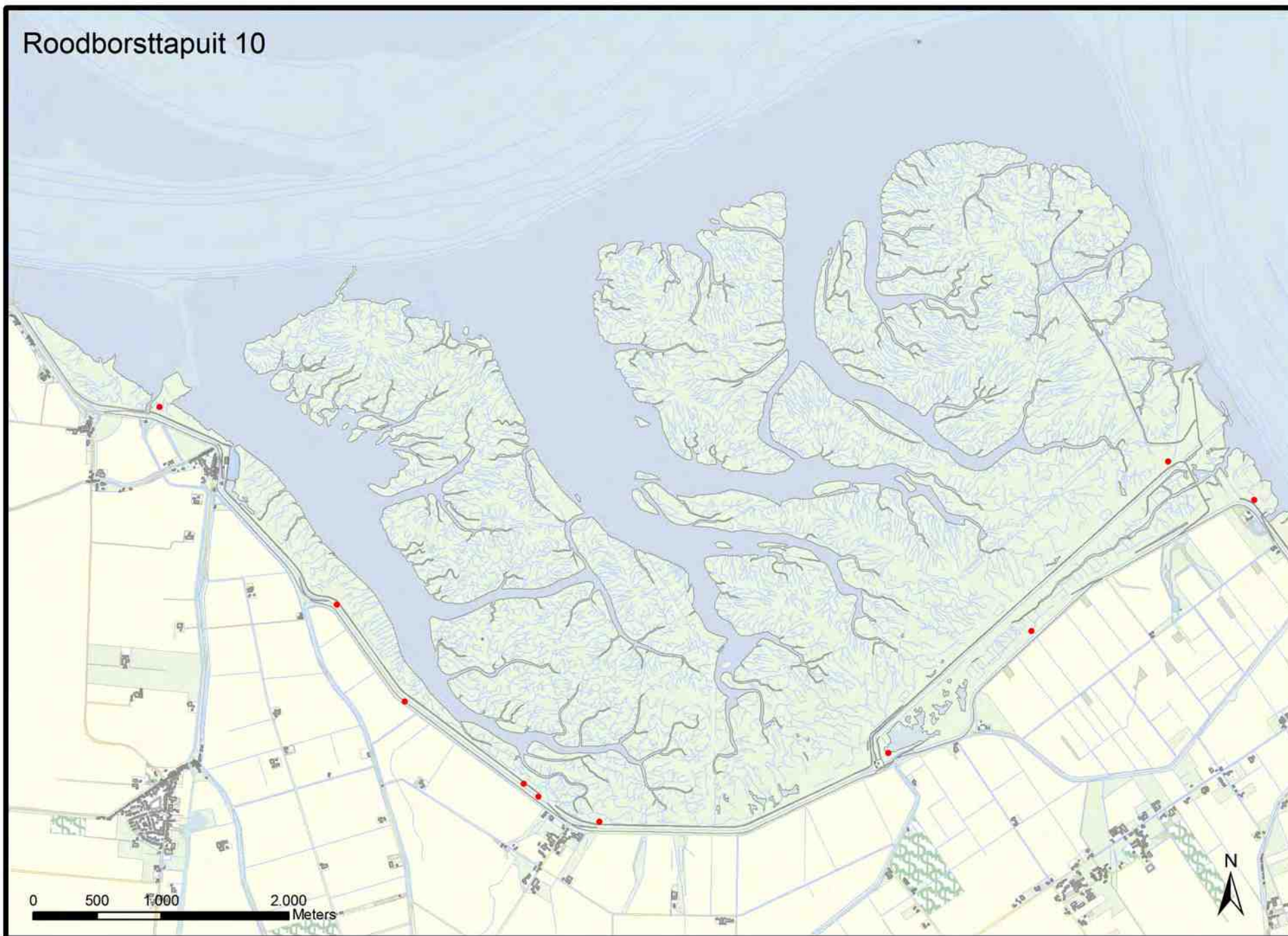
Zwarte Roodstaart 1

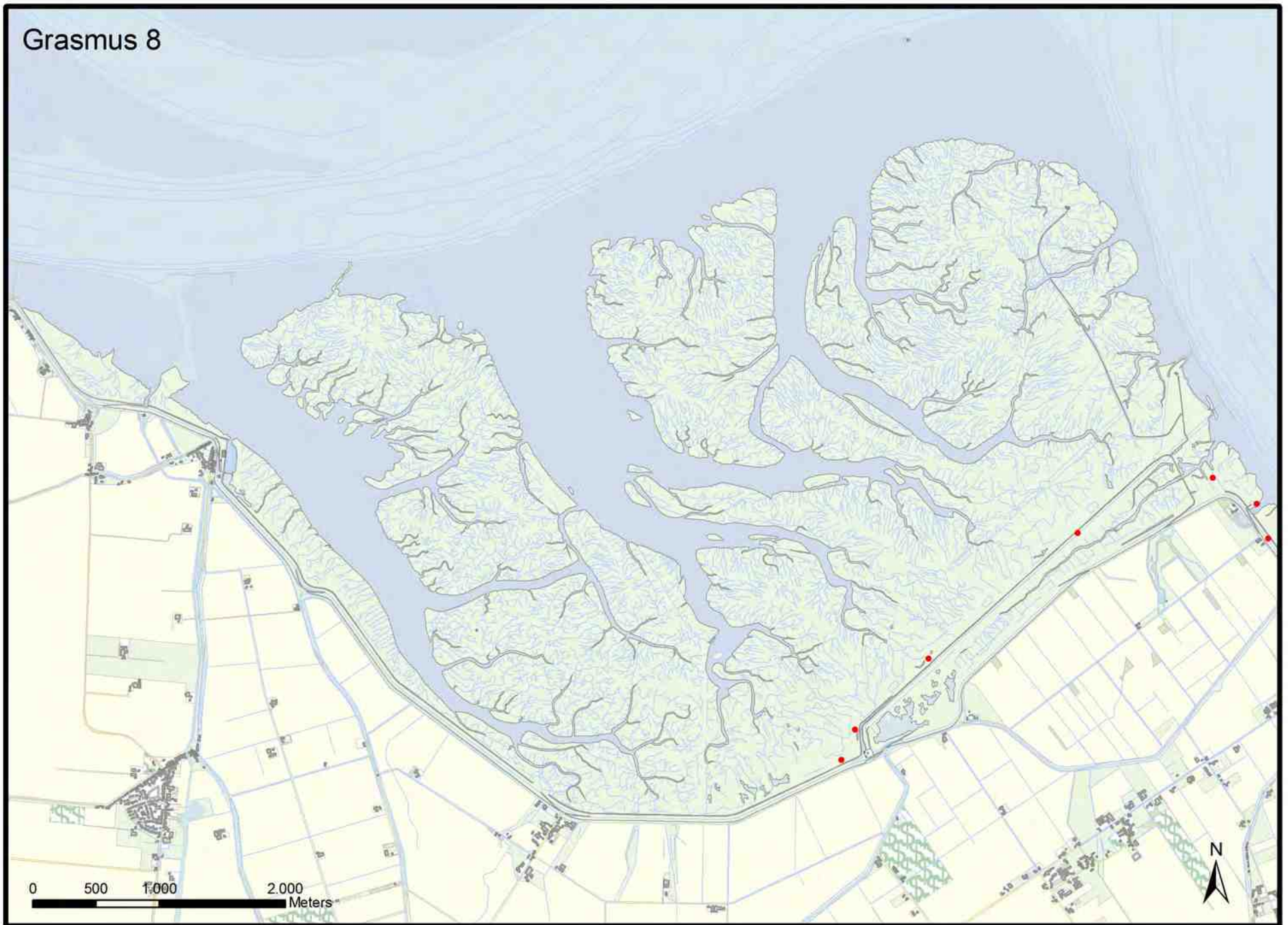
Tapuit 2

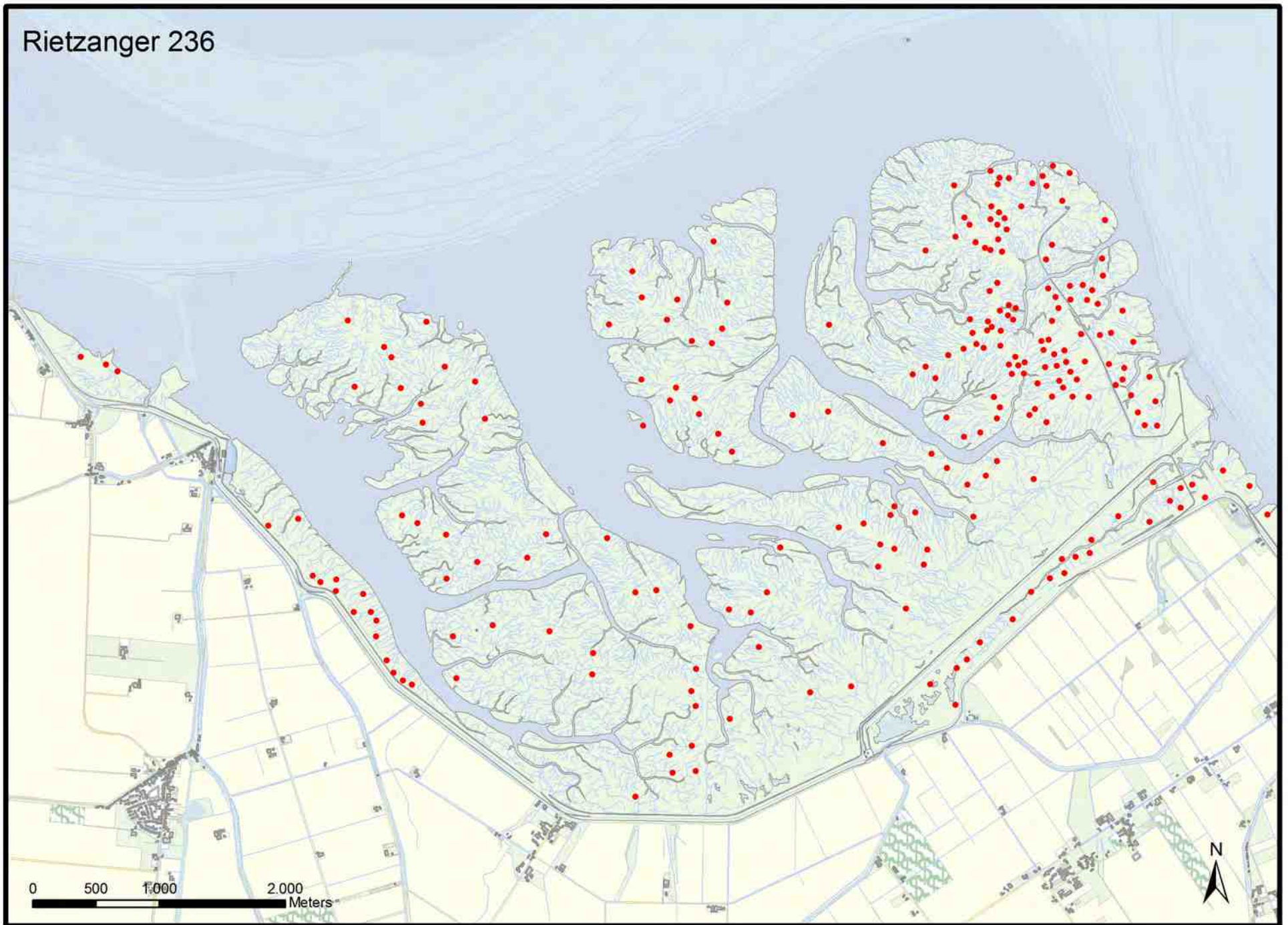
Roodborsttapuit 10

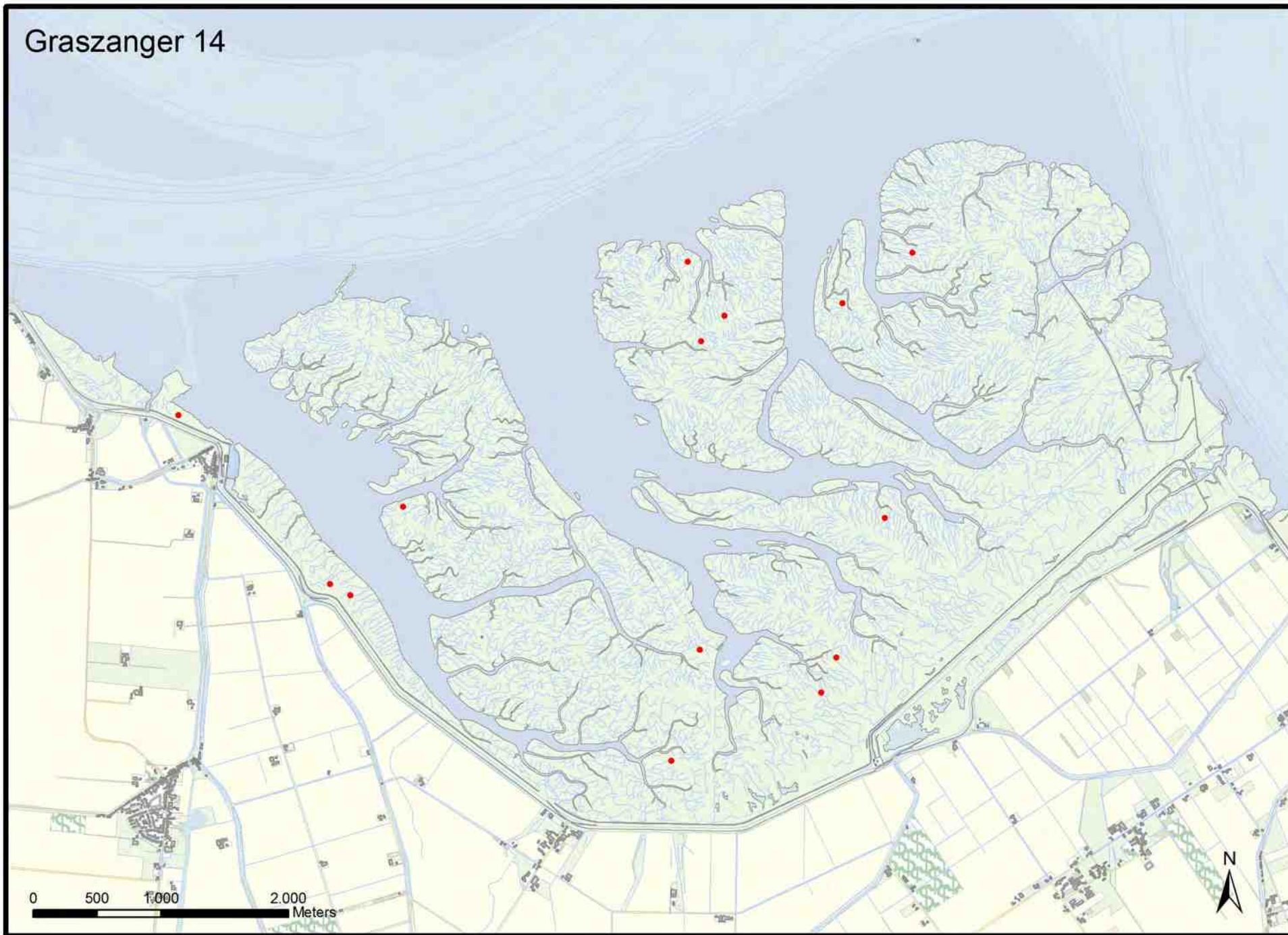
Grasmus 8

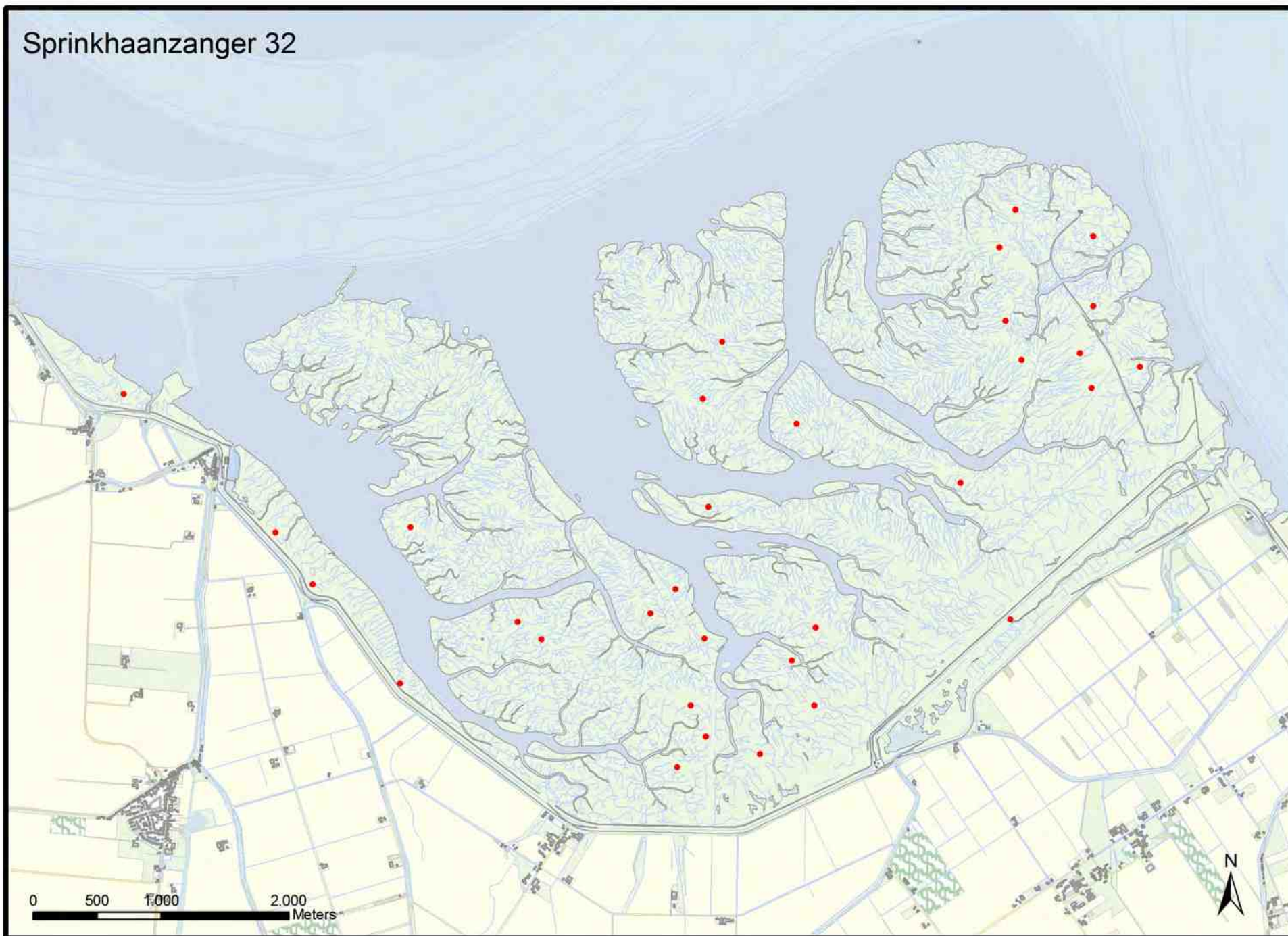
Rietzanger 236

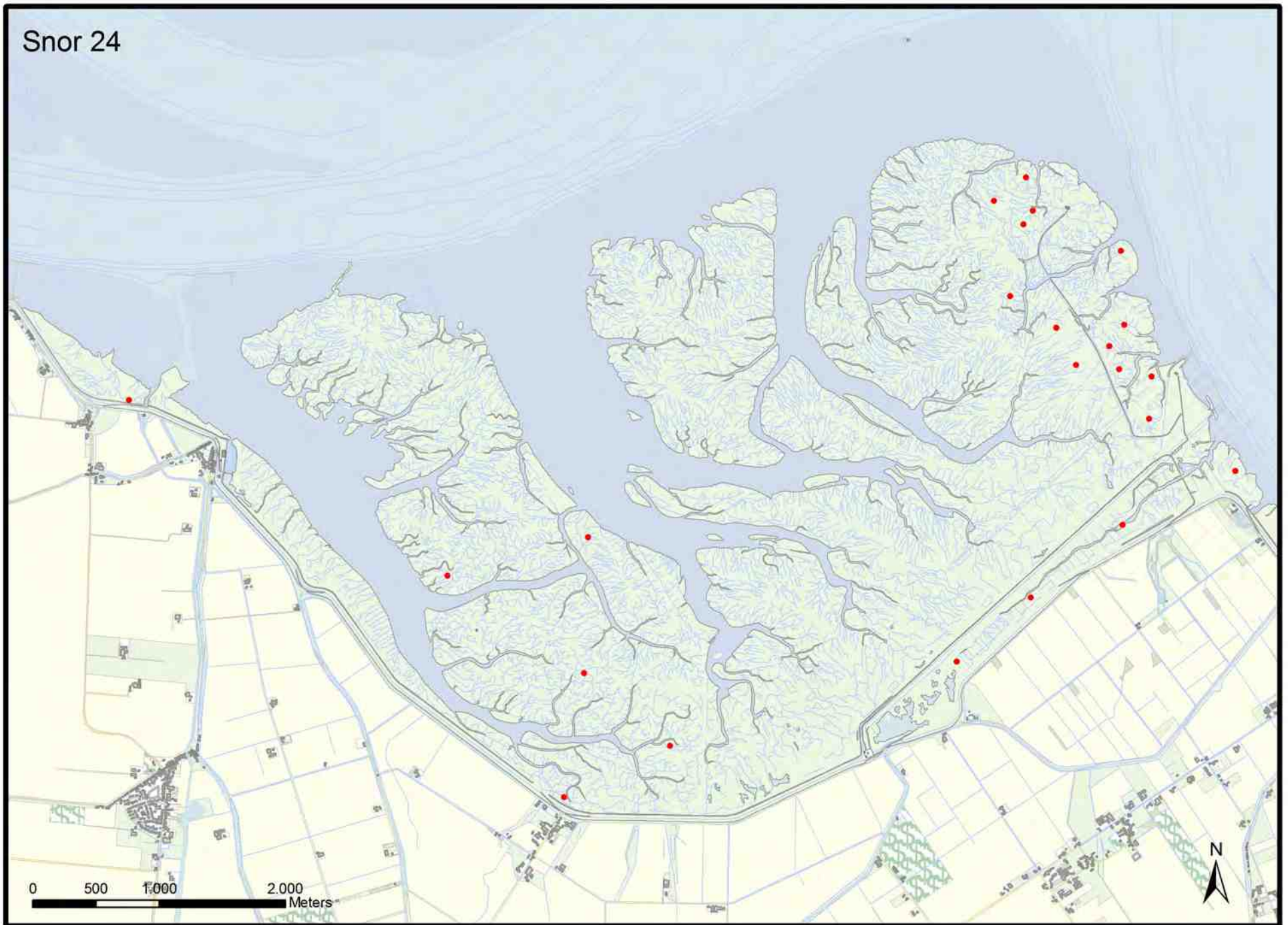
Graszanger 14

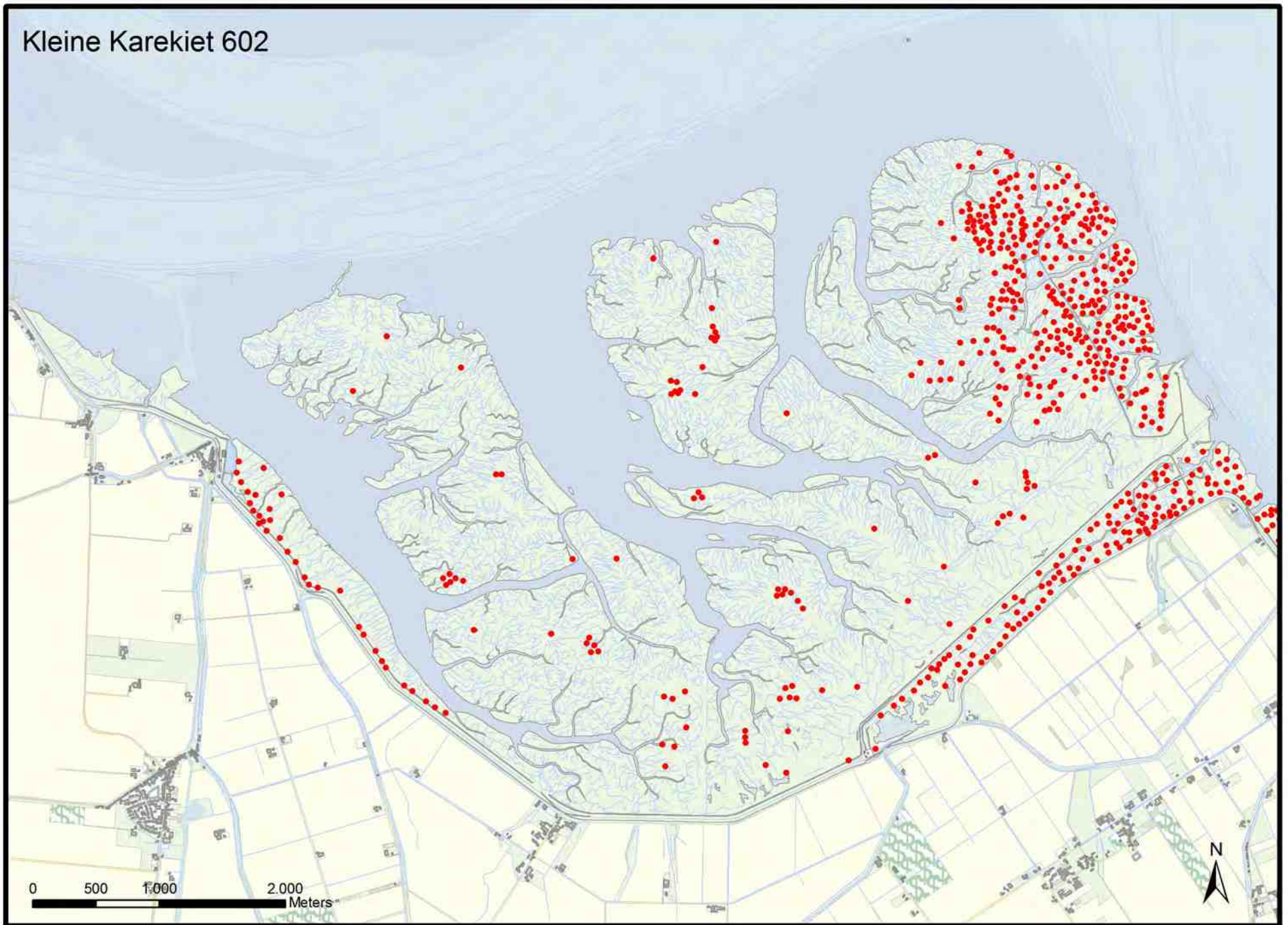
Sprinkhaanzanger 32

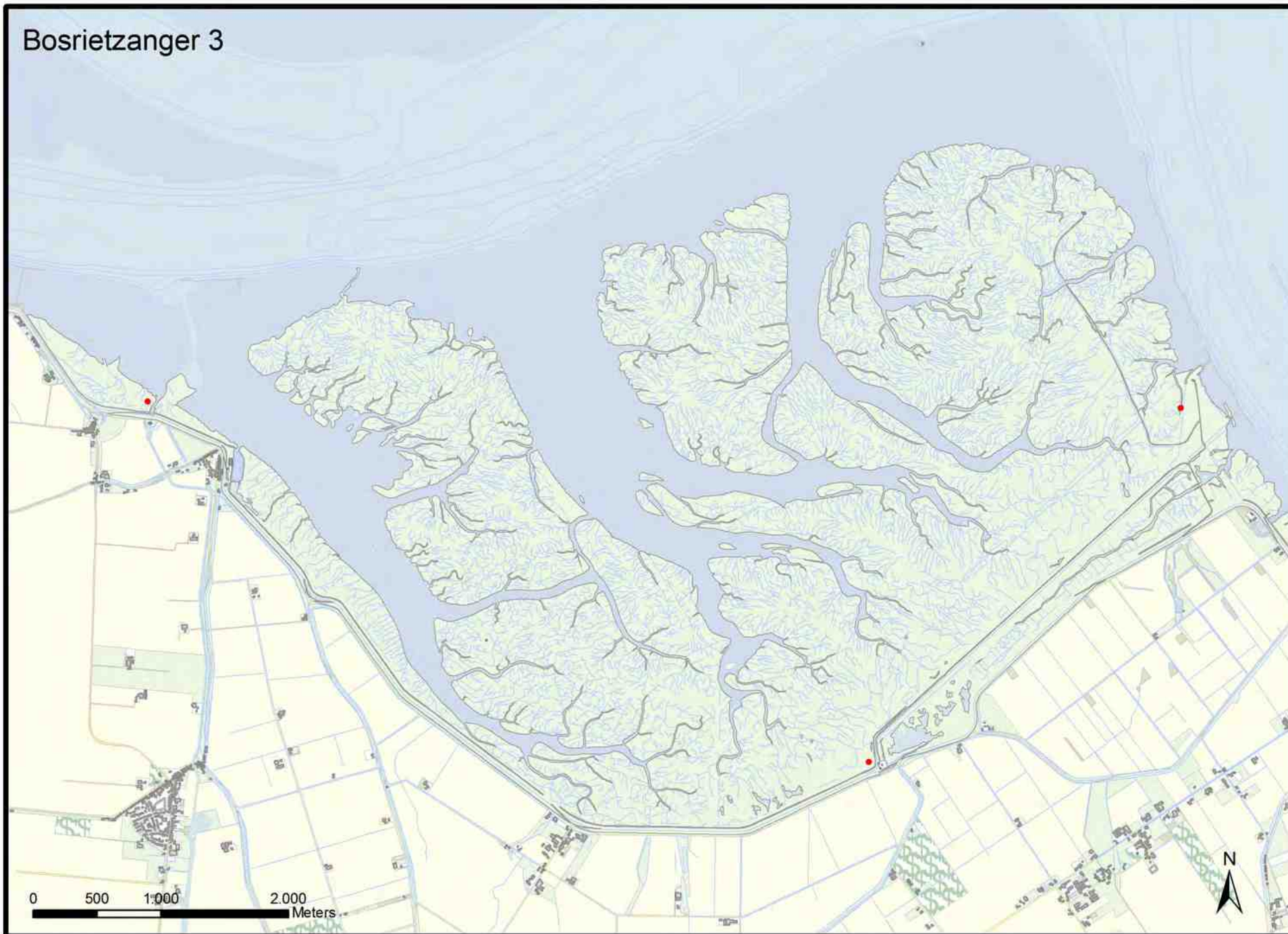
Snor 24

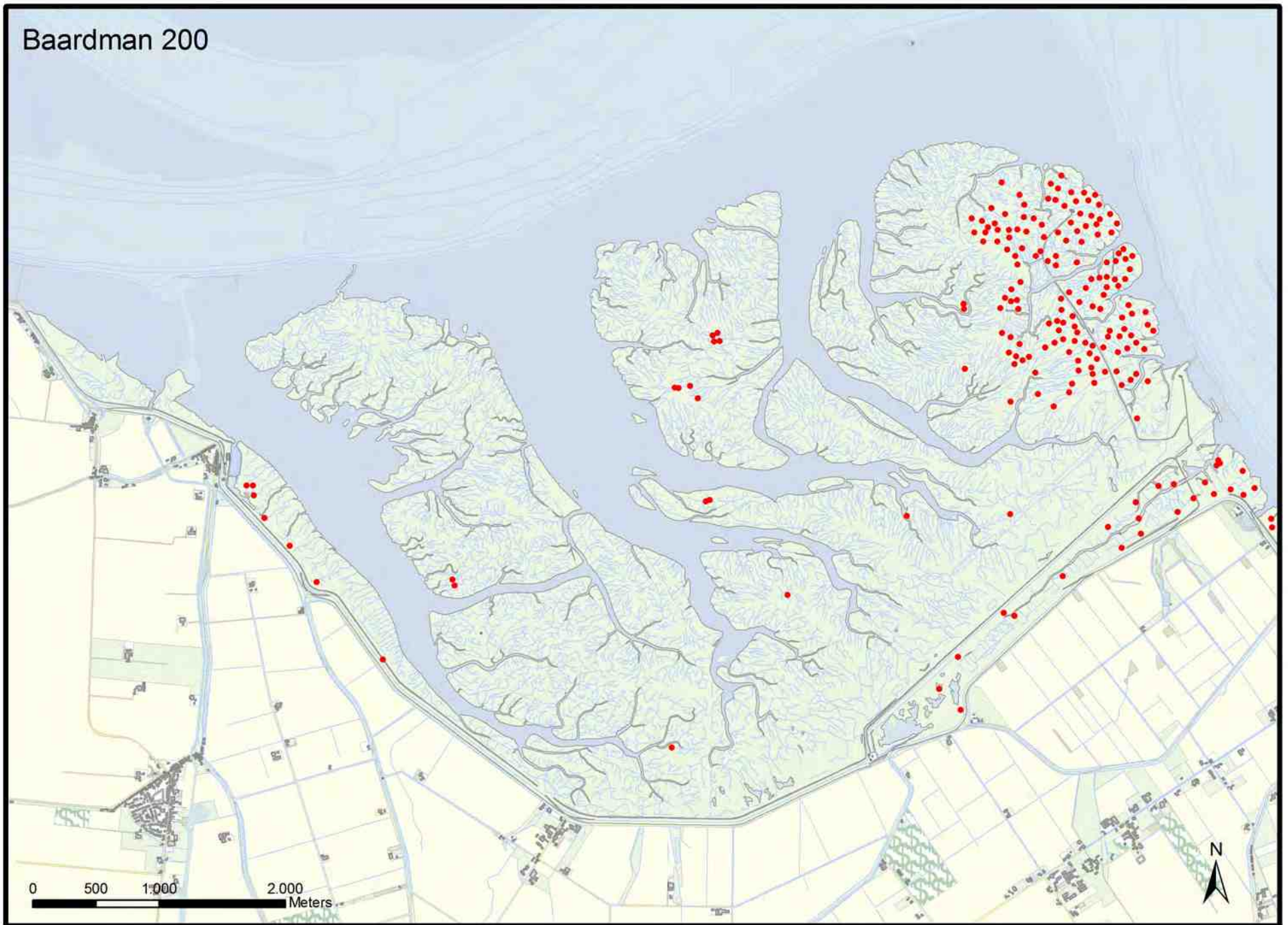
Kleine Karekiet 602

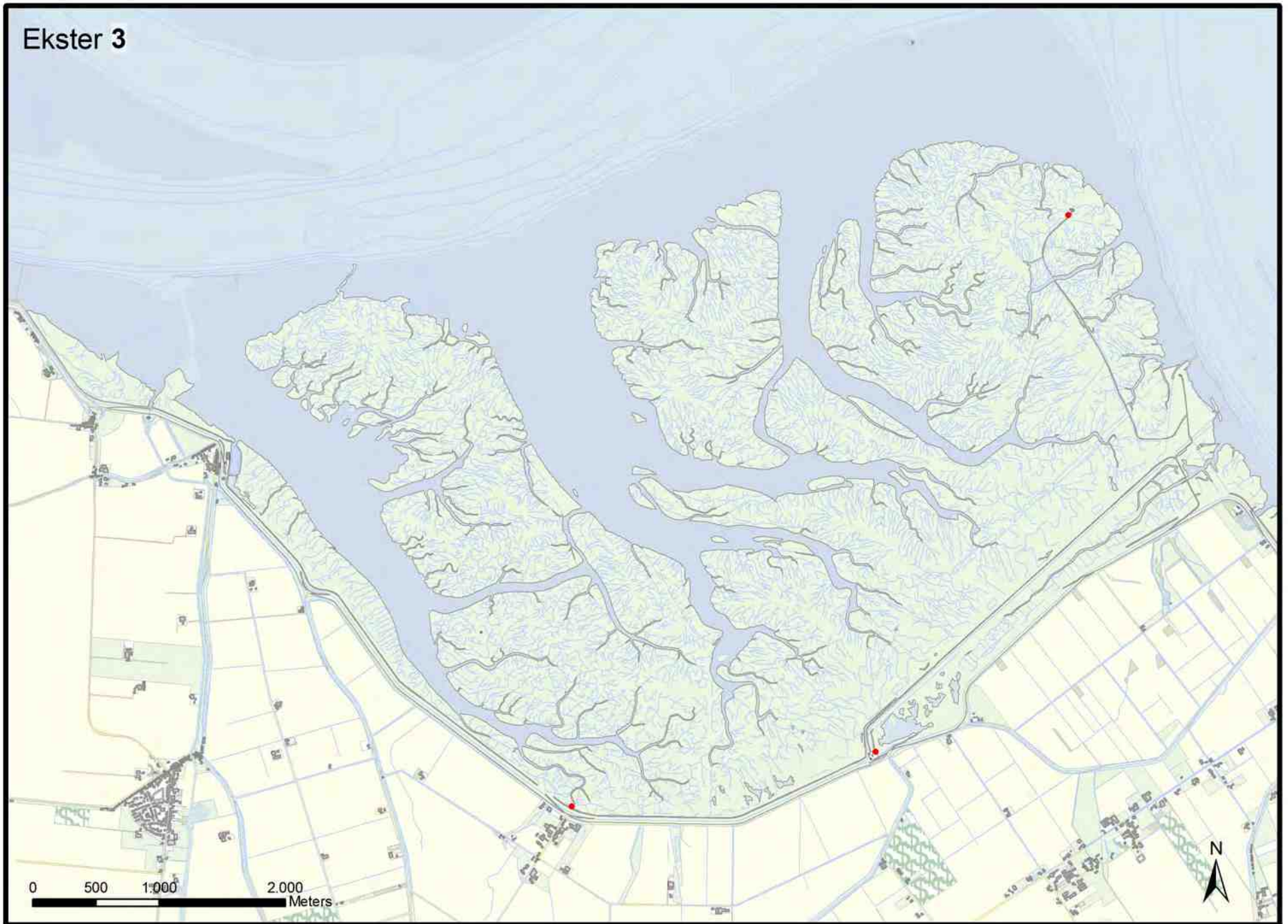
Bosrietzanger 3

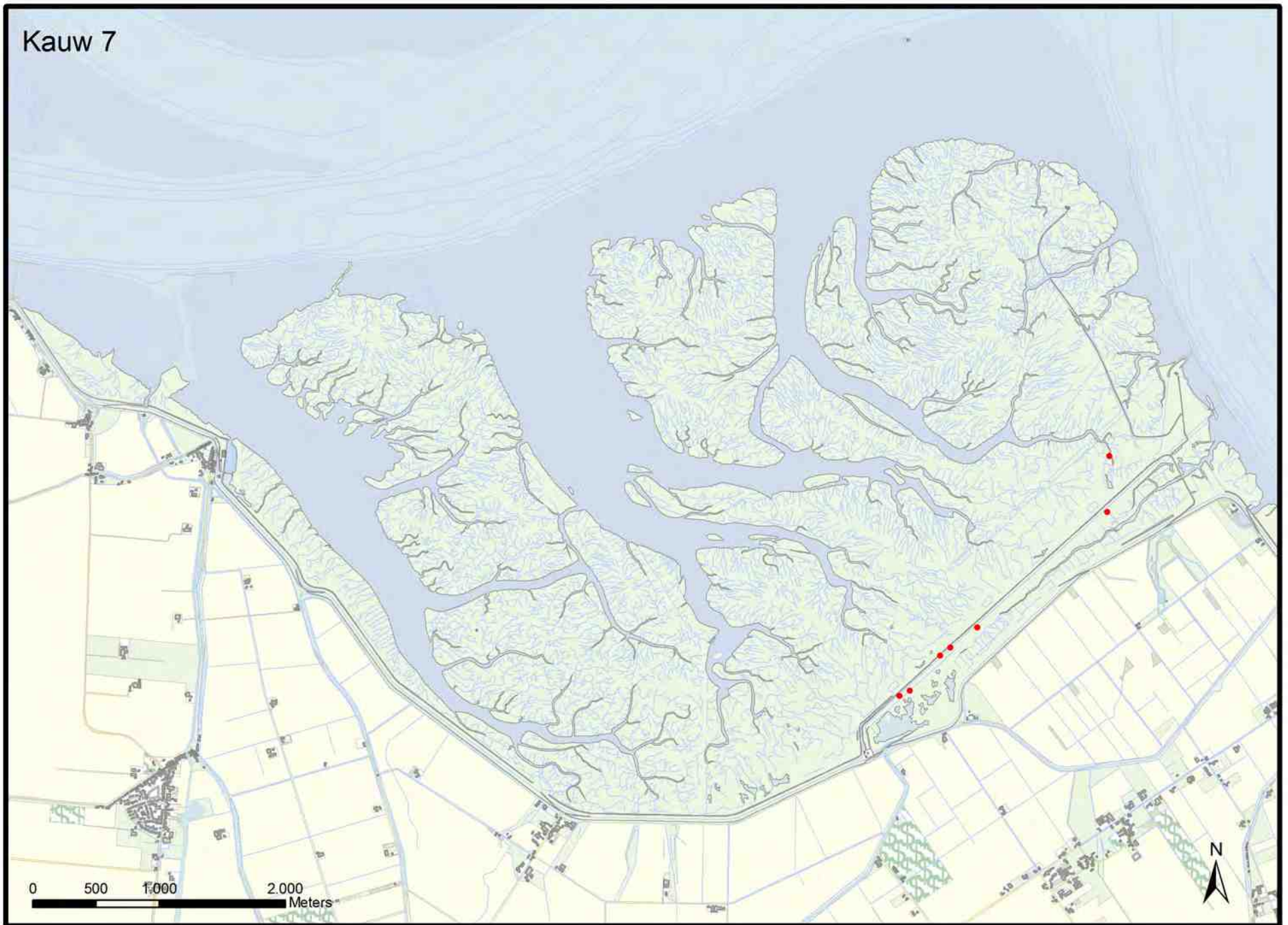
Baardman 200

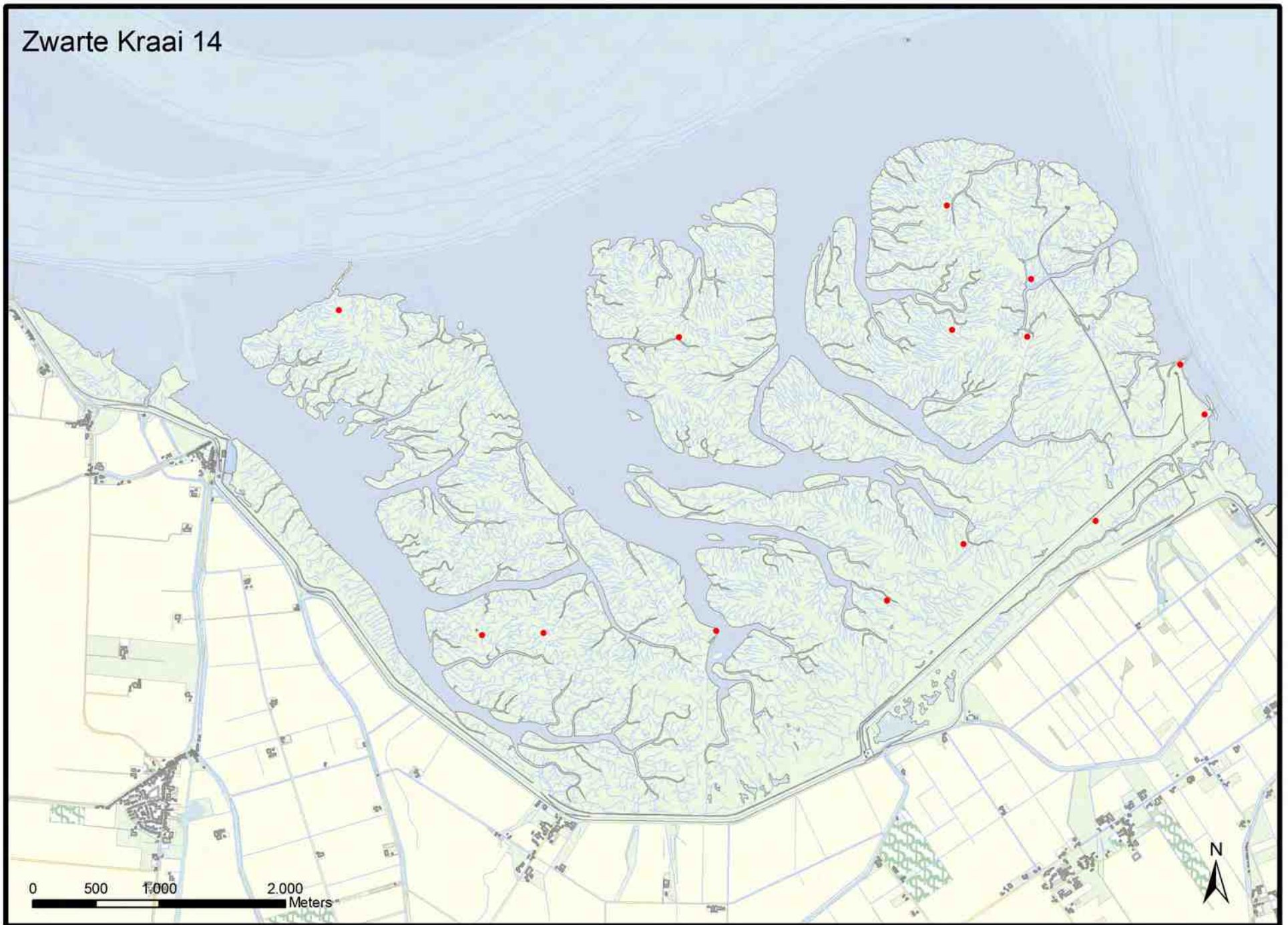
Ekster 3

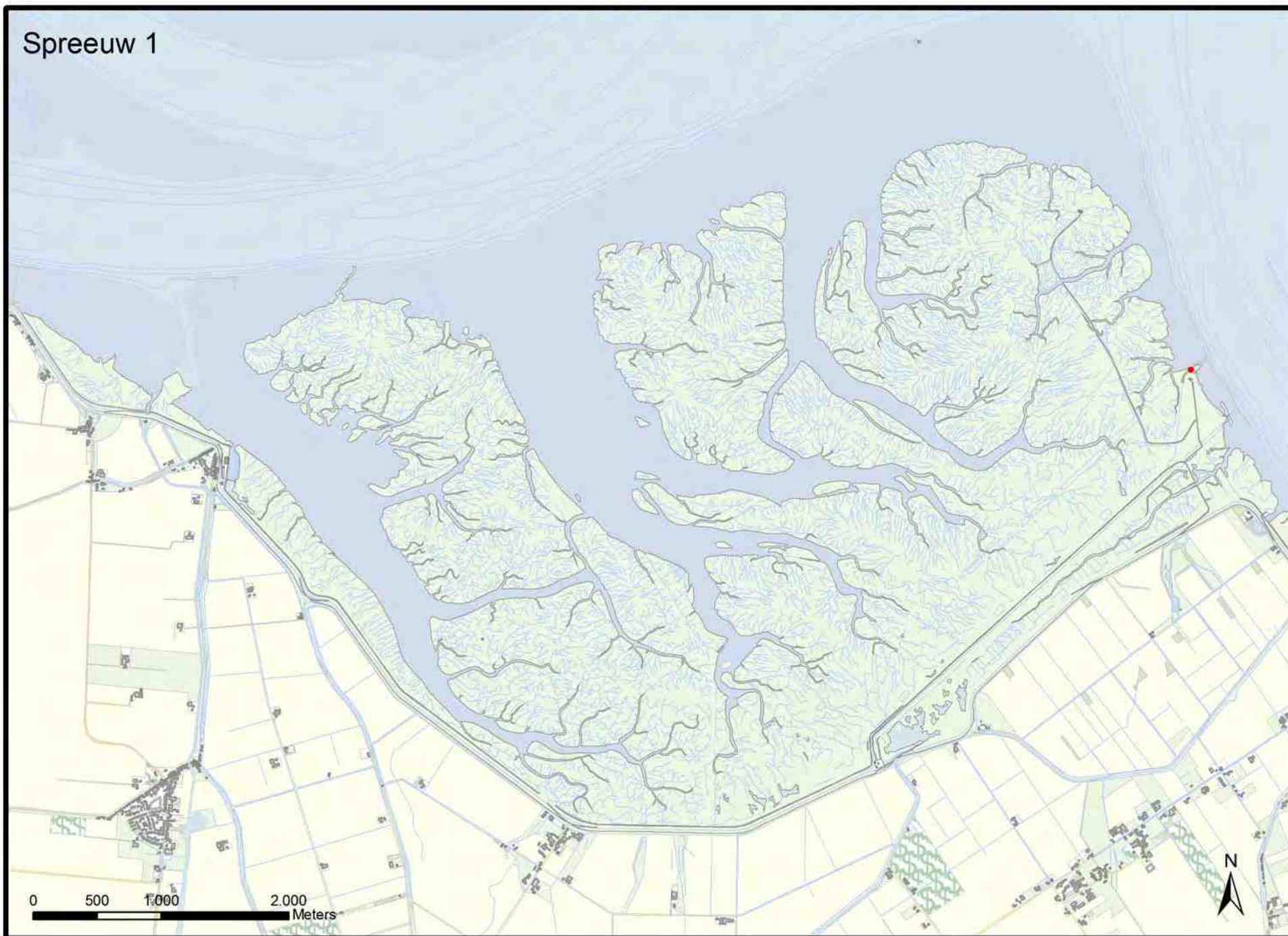
Kauw 7

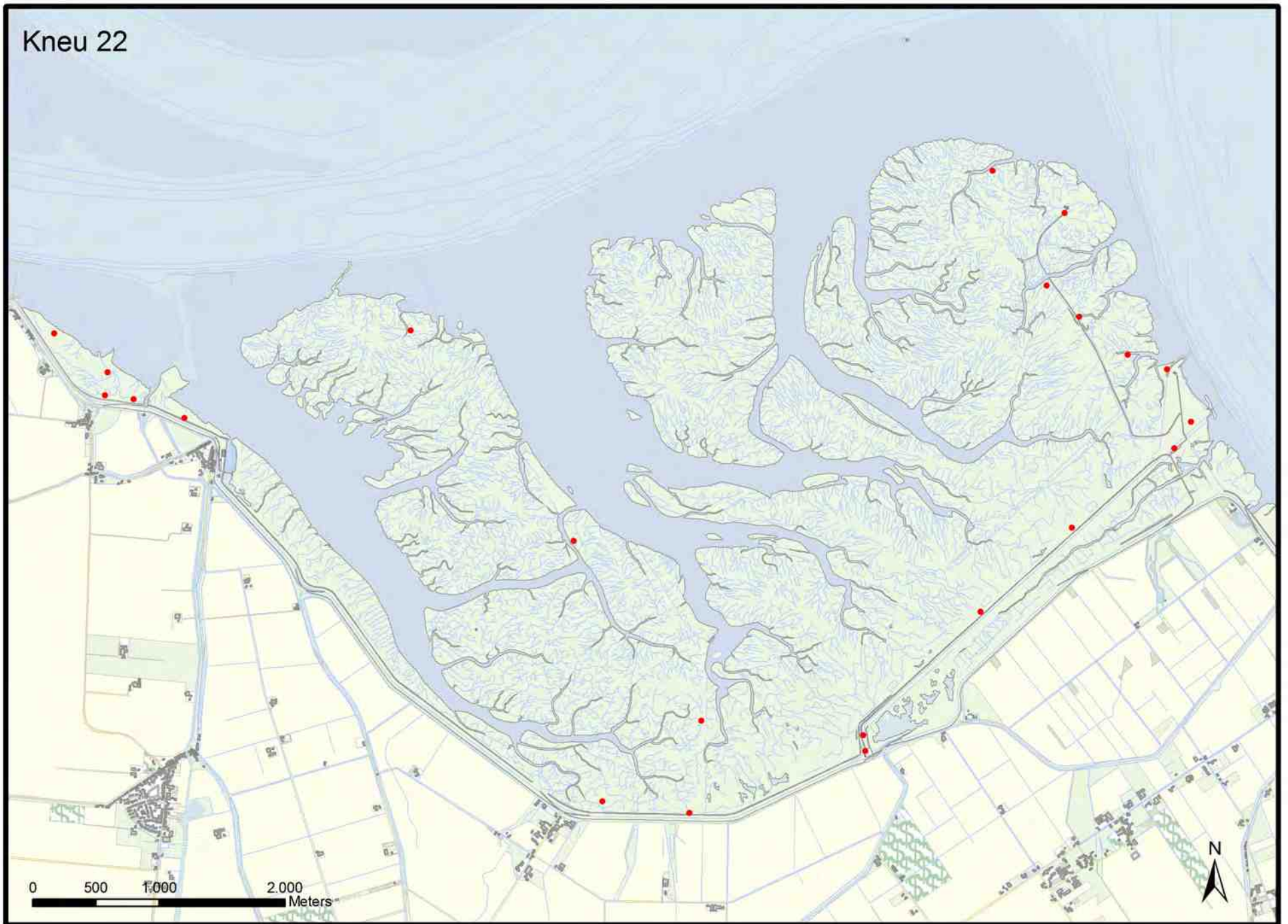
Zwarte Kraai 14

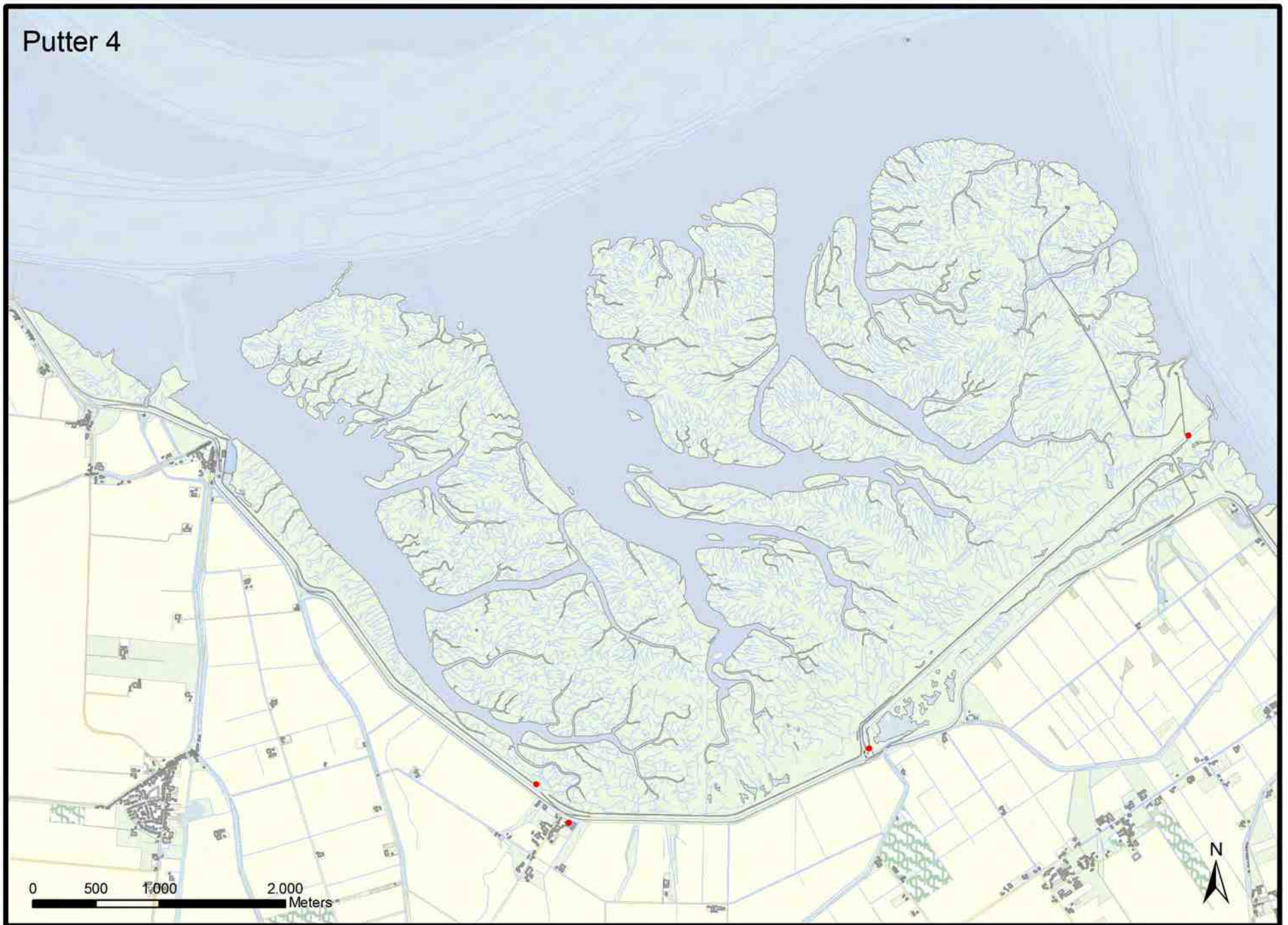
Spreeuw 1

Kneu 22

Putter 4

Rietgors 869

